

Riksdagens protokoll

1977/78:38

1 december 1977

Debatter m. m.

Torsdagen den 1 december

Svar på frågor:

1977/78:154 av Birgitta Hambræus (c) om bevarande av kulturhistoriskt värdefulla byggnader	5
1977/78:155 av Per-Olof Strindberg (m) om bestämmelserna för intagning till läkarutbildning	7
1977/78:157 av Inga Lantz (vpk) om vidgad rätt till timersättning vid grundutbildning	9
1977/78:138 av Kjell-Olof Feldt (s) om innebörden av uttalanden angående den framtida produktionen av handelsstål	11
1977/78:122 av Åke Green (s) om åtgärder för att trygga samsättningen i Horndal	14
1977/78:166 av Anna Wohlin-Andersson (c) om de mindre handelsstälverkens problem	14
Vid remiss av propositionen 1977/78:69	18
Försäkringspremierna för motorcyklar	19
Samhällsstöd vid arbetskonflikt	22
Minoritetsorganisationers ställning enligt vissa arbetsrättsliga lagar	26
Obligatorisk arbetsförmedling, m. m.	30
Krigsmaterielexport	35
Försvarets hundskola	40
Kassett-TV till de svenska FN-bataljonerna	45
Meddelande om interpellationssvar	47
Svar på frågor:	
1977/78:152 av Bertil Jonasson (c) om statligt stöd för installation av värmepump i bostad	47
1977/78:123 av Eva Winther (fp) om åtgärder för att trygga verksamheten i Luleå hamn	49
1977/78:158 av Stig Alemyr (s) om åtgärder för att upprätthålla sysselsättningsnivån vid Emmaboda Glasverk	52
Svar på interpellationer:	
1977/78:53 av Jan Bergqvist (s) om regeringsåtgärder med anledning av NK/Åhléns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg	54

1977/78:62 av Eivor Marklund (vpk) om en ammoniakfabrik i Luleå, m. m.	67
Anmälan av interpellationer:	
1977/78:86 av Ove Karlsson (s) om persontrafiken på Västerdalsbanan	71
1977/78:87 av Hans Petersson i Röstånga (fp) om synkraven för kustbevakningspersonal m. fl.	72
1977/78:88 av Hans Petersson i Röstånga (fp) om åtgärder för att förhindra vissa sammanläggningar av SJ:s trafikområden	73
1977/78:89 av Åke Gillström (s) om handeln med glasögon, m. m.	74
Meddelande om frågor:	
1977/78:178 av Hugo Bergdahl (fp) om inrättande av ett energiforskningsinstitut i Västerås	75
1977/78:179 av Olof Palme (s) om uttalanden rörande energisparande i bostäder	76
1977/78:180 av Thage Peterson (s) om infriande av vallöfte om 400 000 nya jobb	76
1977/78:181 av Anna Wohlin-Andersson (c) om regeringsbeslut i visst förköpsärende	76
1977/78:182 av Lena Hjelm-Wallén (s) om översynen av de privata skolornas ställning	76
1977/78:183 av Allan Åkerlind (m) om åtgärder mot tvångs-ingripanden i vissa ärenden rörande vårdnad av barn ..	77
1977/78:184 av Olle Göransson (s) om åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen i Fagerstaregionen	77
1977/78:185 av Bengt Fagerlund (s) om åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen i Lessebo	77
1977/78:186 av Martin Olsson (c) om ökade resurser till reumatikervården	78

Torsdagen den 1 december

Näringsutskottets betänkande

1977/78:20 om försäkringspremierna för motorcyklar 19

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1977/78:10 om upphävande av lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt 22

1977/78:11 om minoritetsorganisationers ställning enligt vissa arbetsrättsliga lagar 26

1977/78:12 om obligatorisk arbetsförmedling, m. m. 30

1977/78:13 om tillämpningen av terroristlagstiftningen 34

Utrikesutskottets betänkande

1977/78:3 om översyn av bestämmelserna rörande krigsmaterielexport 35

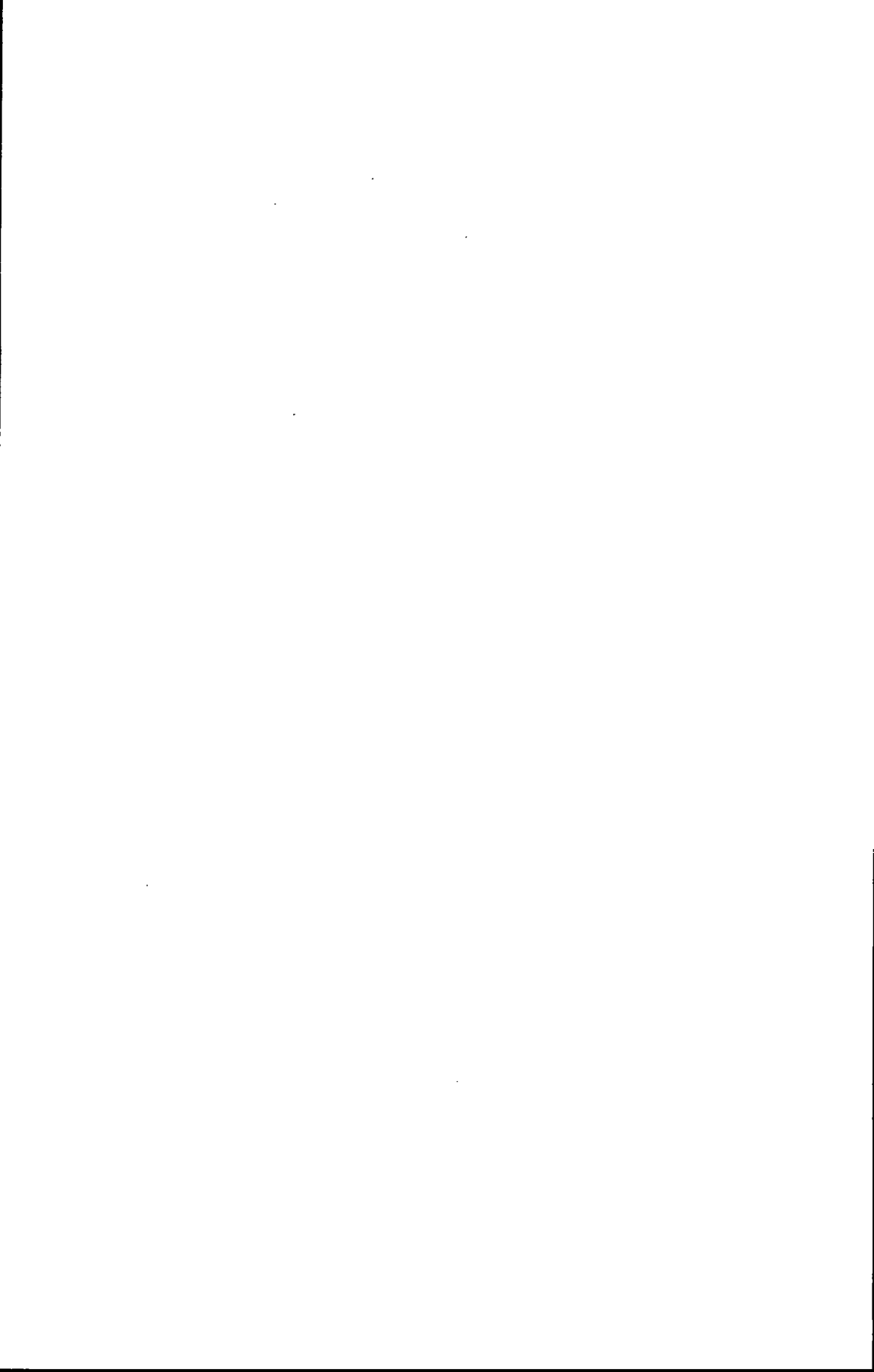
Försvarsutskottets betänkanden

1977/78:1 om inriktning och organisation av försvarets hundskolas verksamhet 40

1977/78:2 om kasset-TV till de svenska FN-bataljonerna . 45

1977/78:3 om förvaringen av militära tjänstevapen 47

1977/78:4 om överbefälhavarens direktiv rätt till försvarets forskningsanstalt 47

Torsdagen den 1 december

Kl. 13.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

*Om bevarande av
kulturhistoriskt
värdefulla byggnader*

§ 1 Justerades protokollet för den 23 november.

§ 2 Om bevarande av kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Birgitta Hambraeus* (c) den 21 november anmälda fråga, 1977/78:154, och anförde:

Herr talman! Birgitta Hambraeus har frågat mig om jag är beredd att skyndsamt vidta åtgärder för att ge riksantikvarieämbetet resurser och befogenheter för att kunna leva upp till byggnadsminneslagens ambitioner.

Jag vill först påminna om att beslut om att byggnad skall förklaras för byggnadsminne enligt byggnadsminneslagen fattas av länsstyrelserna sedan den 1 juli 1976, men riksantikvarieämbetet har överinseende över frågor som rör tillämpningen av lagen. När det gäller det konkreta fall som Birgitta Hambraeus berör i sin fråga, den s. k. Geislerska gården i Falun, har länsstyrelsen i Kopparbergs län lämnat en ansökan om byggnadsminnesförklaring utan bifall. Länsstyrelsens beslut har överklagats, och frågan har prövats av kammarrätten i Sundsvall. Riksantikvarieämbetet har i yttrande till kammarrätten framhållit att ämbetet delar länsstyrelsens bedömning. Kammarrätten har därefter fastställt länsstyrelsens beslut. Ökade befogenheter för riksantikvarieämbetet skulle alltså i det här fallet inte ha förändrat situationen.

Såväl länsstyrelsens som riksantikvarieämbetets bedömning grundar sig bl. a. på fastighetsägarens ersättningsanspråk vid en eventuell byggnadsminnesförklaring. Byggnadsminnesförklaringar som leder till omfattande ersättningskrav måste ske med mycket stor restriktivitet och förbehållas byggnader, vilkas bevarande allmänt uppfattas som en fråga av utomordentlig betydelse.

Över huvud taget är möjligheterna att bevara hus och miljö i hög grad beroende av vilka resurser som finns för kulturhistorisk byggnadsvård. Byggnadsvårdsutredningen (U 1976:02) utreder f. n. formerna för hur vård och bevarande av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skall stödjas. Jag är inte beredd att föregripa utredningens arbete genom att nu ta ställning till formerna för statens ekonomiska insatser på området. Frågan om riksantikvarieämbetets resurser för byggnadsvård bereds f. n. i regeringskansliet i samband med budgetarbetet.

Torsdagen den
1 december 1977

*Om bevarande av
kulturhistoriskt
värdefulla byggnader*

BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min fråga.

Den Geislerska gården i Falun är nu riven. Något oåterkalleligt har skett. Rivningsvågen på 1960-talet fick samhället att vakna, och nya lagar stiftades för att rädda värdefulla äldre byggnader och miljöer. Men uppenbarligen är lagen inte fullständig, eftersom unika och historiskt ytterst värdefulla hus fortfarande kan rivas. Är det risk för att vi nu står inför en andra rivningsvåg? Enligt tidningsartiklar är t. ex. stads-kärnorna i Strängnäs, Hedemora, Västerås och Eskilstuna hotade.

Kommuner och stat måste finna samarbetsformer som gör det självklart att inte förstöra vårt kulturarv. Som sagt, nya lagar har stiftats. Bl. a. ändrades byggnadslagen så, att tillfälliga rivningsförbud kan lämnas av byggnadsnämnd. Det är därför mycket viktigt att kommunerna gör upp inventeringar över sina värdefulla hus, diskuterar en prioritering och fattar beslut efter en omfattande offentlig debatt om vilka hus och miljöer de vill bevara. Kulturnämnderna har här en stor uppgift att tillsammans med byggnadsnämnd och länsantikvarie se till att beslutsunderlaget blir genomtänkt.

Som utbildningsministern sade har länsstyrelserna nu möjlighet att enligt byggnadsminneslagen förklara en byggnad för byggnadsminne. Men man har inte valt att göra detta i fråga om den Geislerska gården. Enligt 8 § måste man först försäkra sig om att medel finns, om ägaren kan ha rätt till ersättning. Man har i längden ingen möjlighet att hindra rivning, om man inte kan lämna ersättning till ägaren. På den punkten måste rimligen reglerna ses över.

Omfattande ersättningskrav kan enligt min mening inte motiveras. Det borde inte kunna bli fråga om att ersätta en ägare för värdet av ett hus som han vill riva. Däremot bör man kunna anvisa honom en ungefärligen likvärdig tomt, där han kan uppföra det hus som han tänkt bygga efter rivningen. Samarbete med kommunerna är en förutsättning för att uppnå kloka lösningar.

Riksantikvarieämbetet har emellertid helt otillräckliga resurser för att medverka till att de hus som borde byggnadsminnesförklaras kan hållas i stånd. Man har knappt 2 milj. kr. om året till förfogande för detta ändamål. På kontinenten finns en helt annan iver, tycks det, att bevara kontinuiteten i bebyggelsen, medan det verkar som om vi ansåg att vår egen generations arkitektur är överlägsen alla andras. Enligt uppgift anslår t. ex. Holland 200 miljoner gulden per år för statligt stöd till skydd av värdefulla hus.

Ett stort hopp står nu till att den Edenmanska utredningen snabbt kommer fram till ett generöst förslag, som resulterar i en proposition om kraftfullt ökat stöd till byggnadsvården.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om bestämmelserna för intagning till läkarutbildning

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Per-Olof Strindbergs* (m) den 21 november anmälda fråga, 1977/78:155, och anförde:

Herr talman! *Per-Olof Strindberg* har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att i framtiden förebygga att elever med alltför hög ålder antas till läkarutbildningen och i så fall vilka.

Jag vill då först erinra om att de nya behörighetsregler som tillämpades första gången inför antagningen till högskolan höstterminen 1977 bl. a. har till syfte att öppna nya vägar till utbildning för grupper som tidigare har varit utestängda från en stor del av utbildningsutbudet. Det nya systemet kommer på sikt att få till följd att fördelningen mellan perioder av utbildning och perioder av yrkesverksamhet kommer att skifta avsevärt från individ till individ. Detta måste ses som naturligt och önskvärt. Det är vidare min uppfattning att de nya grupper som nu fått tillträde till högskoleutbildning kommer att utgöra ett positivt inslag både i utbildningen och senare i yrkeslivet. Detta är ett viktigt moment i vårt arbete att åstadkomma former för en återkommande utbildning.

Det förhållande som *Per-Olof Strindberg* påtalar kan emellertid inte utan vidare förbises. Det gäller här en lång och kostnadskrävande, direkt yrkesinriktad utbildning, där konkurrensen om utbildningsplatserna är synnerligen hård. Jag är inte helt främmande för tanken att man skall kunna kräva att en person som går igenom en sådan utbildning har möjlighet att vara yrkesverksam ett visst antal år därefter.

Jag är dock inte beredd att nu ta ställning till om några åtgärder behövs, än mindre att komma med konkreta förslag till sådana åtgärder. Jag vill påminna om att antagning enligt de nya reglerna har gjorts endast en gång. För första gången har t. ex. sökande med betyg nästintill toppbetyg fått tillgodoräkna sig arbetslivserfarenhet som merit och därigenom haft möjlighet att bli antagna. Gruppen med s. k. 25:4-behörighet kan denna första gång också ha varit särskilt stor. Det kan därför inte uteslutas att resultatet vid senare antagning kommer att skilja sig från resultatet vid detta antagningstillfälle. Under alla förhållanden är detta en fråga som måste övervägas mycket noggrant, bl. a. med avseende på vilka effekter t. ex. en bestämd åldersgräns kan få. Det är vidare angeläget att analysera antagningsresultaten också med avseende på vilka sökande som, vid den relativt höga ålder som det här är fråga om, söker till och vinner inträde vid en så lång och krävande utbildning som t. ex. läkarutbildningen.

Jag räknar med att bl. a. det uppföljningsarbete kring högskolereformen som nu pågår inom universitets- och högskoleämbetet skall ge ett underlag för överväganden och eventuella åtgärder i denna fråga liksom i andra frågor som rör effekterna av det nya antagningssystemet.

Om bestämmelserna för intagning till läkarutbildning

Torsdagen den
1 december 1977

Om bestämmelserna för intagning till läkarutbildning

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga, som jag ställt mot bakgrund av de betydande skillnader som föreligger mellan dem som antogs till läkarutbildning höstterminen 1976 och de elever som i höst antagits enligt de nya reglerna.

Jag vill erinra om att de negativa konsekvenserna av dessa regler i varje fall inte för oss kommit som någon överraskning. Redan när bestämmelserna antogs av riksdagen framförde vi från moderata samlingspartiet i reservation starka betänkligheter mot det nya förfarings sättet.

Jag delar uppfattningen att det naturligtvis är ett positivt inslag i högskoleundervisningen att vi får in äldre personer i den, och jag vill klart deklarerat att det från min sida inte är någon bristande förståelse för att äldre människor vill studera. Men när det gäller spärrade och därtill mycket tidskrävande och kostnadskrävande utbildningar måste det finnas en rimlig relation mellan studietid och efterföljande tid i produktivt arbete. Av svaret förstår jag – och det gläder mig – att statsrådet i princip har samma uppfattning.

Det som jag upplever som det kanske allra allvarligaste i fråga om det nya intagningssystemet – och som måste ha en direkt negativ effekt på de studerande i gymnasieskolan – är det rekryteringssystem som vi har. För clever som nu försöker skaffa sig höga betyg för att komma in på läkarutbildningen kan det inte vara speciellt stimulerande att veta att även om de uppnår den maximala poängsumman 5,0 – och det är ju ingen dålig studieprestation – kanske det ändå inte räcker på grund av att kvoten för direktsökande är så liten, att även sökande med 5,0 i genomsnitt blir utslagna exempelvis genom lottning. Därför menar jag att vi måste ha ett intagningssystem som verkligen motiverar våra gymnasieelever att satsa på krävande högskoleutbildningar. Det kan man naturligtvis åstadkomma genom att ändra kvoteringsbestämmelserna och ge de direktsökande större kvot än den nuvarande.

Det skulle vara intressant att veta hur statsrådet ser på den saken. Vi vet av erfarenhet att direktsökande gymnasieelever hittills har utgjort ett utomordentligt bra material för blivande läkare.

Intagningssystemet har givetvis också samhällsekonomiska aspekter. Läkarutbildningen är dyrbar. Att exakt uppskatta den årliga kostnaden torde inte vara så lätt, men låt oss säga att det kostar i runt tal 40 000 i dagens penningvärde. Om man dessutom räknar med de s. k. alternativa kostnaderna, dvs. även det bortfall i produktionen som uppstår på grund av att de studerande inte gör en produktiv insats, kan man räkna med kostnader på ungefär 80 000 kr. per år, utan att jag för den skull har tagit in de studiesociala kostnaderna. Det kan naturligtvis ur samhällsekonomisk synpunkt inte vara försvarbart att ha en sådan uppläggnings.

Statsrådet säger här att han är beredd att sätta en åldersgräns men naturligtvis vill överväga frågan. Jag skall väl inte nu avkräva statsrådet besked om var denna gräns skall sättas, men när det gäller tidsaspekten vill jag i alla fall rekommendera att man mycket snabbt studerar kon-

sekvenserna av den nuvarande ordningen och försöker lägga fram förslag till ett bättre intagningssystem.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! I det uppföljningsarbete och den utvärdering som jag nämner i mitt svar och för vilket UHÄ bär ansvar skall ingå både att pröva den fråga som Per-Olof Strindberg nu ställde och naturligtvis också att se över i vad mån det kan vara aktuellt med justeringar av de kvoter som vi nu tillämpar vid intagningen till högskolan. Men det är samtidigt naturligt att vi får en något bredare erfarenhet än vad en termins intagning har kunnat ge.

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag förstår att statsrådet gärna vill studera ytterligare en intagning, men jag vill starkt understryka att detta faktiskt är en så viktig fråga att det är ytterligt angeläget att vi får en så snabb ändring av intagningssystemet som möjligt. Det gäller som sagt inte minst med hänsyn till alla de elever som går i gymnasieskolan och som är intresserade av att satsa på den här utbildningen och som i dag upplever situationen som ytterligt otillfredsställande – vilket jag har förståelse för.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om vidgad rätt till timersättning vid grundutbildning

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara Inga Lantz (vpk) den 22 november anmälda fråga, 1977/78:157, och anförde:

Herr talman! Inga Lantz har frågat mig om jag är beredd att ändra bestämmelserna för erhållande av timersättning vid grundutbildning för vuxna, så att ersättning kan utgå för den som ej fyllt 20 år och för den som på grund av sjukdom varit förhindrad att delta i undervisning i tillräcklig utsträckning för att med nuvarande regler vara berättigad till ersättning.

Dessa frågor bereds inom utbildningsdepartementet i samband med budgetarbetet.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Först skall jag be att få tacka för det korta svaret. I förordningen 1976:327 (ändring 1977:405) angående "timersättning vid grundutbildning för vuxna" 2 § står det: "Sådan timersättning kan dock endast utgå till studerande som fyller lägst 20 år då läsåret för utbildningen börjar." Jag menar att den åldersgränsen måste försvinna, bl. a. därför att det bland invandrarna, som ofta har en ofullständig grundutbildning, finns många som är betydligt yngre men som ändå har familj

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

*Om vidgad rätt till
timersättning vid
grundutbildning*

Torsdagen den
1 december 1977

*Om vidgad rätt till
timersättning vid
grundutbildning*

med ett eller två barn. Det är fel att en åldersgräns skall ligga till grund för reglerna för om dessa människor skall kunna få timersättning eller inte.

I 3 § står det att "timersättning utgår för lägst fem och högst 28 timmar i veckan". Också det är en ohållbar regel, som måste bort. Om en elev undervisas enskilt, har hon eller han rätt till sju lektionstimmar i veckan. Dessa är då oftast uppdelade på två undervisningstillfällen. Om eleven är sjuk vid det andra tillfället, försvinner alltså ersättningen för de 3,5 timmar då undervisningen redan pågått. Om lärare eller elev är sjuk vid det första tillfället kanske eleven inte kommer vid det andra tillfället, eftersom vederbörande då skulle göra en ekonomisk förlust.

Detta är en olägenhet som upplevs både från elevhåll och från lärarhåll. Regeln bör därför tas bort och timersättningen utgå för det faktiska antal timmar då undervisning pågått.

Utbildningsministern svarar att frågan f. n. bereds inom utbildningsdepartementet. Då vill jag ställa en följdfråga: Kan man hoppas att de uppenbara bristerna och olägenheterna försvinner, så att reformen inte motverkas av klara brister i lagen?

Det allra bästa vore förstås att införa studielön för alla studerande över 16 år. Då skulle man slippa alla krångliga bestämmelser och paragrafer, och då skulle alla studerande garanteras en viss ekonomisk standard.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Inga Lantz har ställt några frågor som rör klara ekonomiska konsekvenser, men jag beklagar att jag inte kan svara på de frågorna förrän den 10 januari nästa år. Jag hoppas att fru Lantz möjligen – i varje fall i något avseende – den dagen skall bli nöjd.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag tycker att när man får en fråga som rör uppenbara brister borde man åtminstone kunna utlova att de bristerna skall försvinna. Det är klart att det är en politisk fråga. Men det är ju samtidigt också en teknisk fråga, och den får återverkningar för de studerande som saknar grundutbildning. De stoppas i sin utbildning på grund av att de inte erhåller den ekonomiska ersättning som det när den här reformen genomfördes var meningen att de skulle få.

Jag tycker att utbildningsministern kunde gå mig till mötes litet mera och åtminstone utlova att man skall ändra på bestämmelserna, så att de fyller de funktioner som avsågs från början.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Min välvilja är som alltid obegränsad, men denna fråga har budgetmässiga konsekvenser. Den bereds just nu av utbildningsdepartementet i samråd med budgetdepartementet. Så snart jag kan skall jag alltså ge ett konkret besked i frågan.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag tror inte att de ekonomiska konsekvenserna är så enormt stora att man behöver skjuta på frågan på de grunderna – det kan inte röra sig om särskilt många människor som faller utanför lagens tillämpning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om innebörden av uttalanden angående den framtida produktionen av handelsstål

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Kjell-Olof Feldts* (s) den 10 november anmälda fråga, 1977/78:138, och anförde:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt har frågat mig om innebörden av vissa uttalanden jag gjort om den framtida strukturen och produktionsinriktningen för Svenskt Stål AB.

Det är överenskommet mellan parterna i det blivande Svenskt Stål AB och de anställdas organisationer att bolagets framtida produktionsinriktning skall bli föremål för utredning inom det nya bolaget. I denna utredning skall de anställda medverka. I ett tidningsreferat har jag citerats som om jag hade accepterat den produktionsinriktning för bolaget som föreslagits av handelsstålutredningen. Jag har emellertid inte tagit någon ställning i denna fråga.

Det är en allmän uppfattning att svensk handelsstålindustri avsevärt behöver förbättra sin konkurrenskraft. De åtgärder som bolaget kan behöva vidta för att stärka sin ställning kan innebära att personalinskränkningar blir aktuella på flera orter. Jag kommer att noga följa utvecklingen och om det behövs medverka till att åtgärder inom ramen för de internationella handelspolitiska reglerna vidtas som så långt som möjligt bidrar till att upprätthålla sysselsättningen på berörda orter.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag vill tacka industriministern för svaret.

Först måste jag tyvärr konstatera att industriministern inte ger en korrekt beskrivning av vad som har hänt när det gäller de uttalanden som föranledde min fråga. Det ena uttalandet gjordes när Svenskt Stål AB presenterades. Då sade Nils Åsling att den framtida produktionsinriktningen skulle utredas. Det andra uttalandet gjordes inte i ett tidningsreferat utan i en intervju med herr Åsling, bekräftad av industriministerns egen informationssekreterare. Där säger herr Åsling att vi på sikt måste acceptera att metallurgin i Domnarvet läggs ner.

Svaret som jag har fått i dag måste alltså tolkas så att Nils Åsling nu tar tillbaka vad han sade i intervjun, och det är viktigt. Men frågan är: Har därmed den oro och den uppmärksamhet undanröjts som hans uttalande i intervjun har väckt i Borlänge och i hela Dalarna? Skälet

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

*Om innebörden av
uttalanden
angående den
framtida produktionen
av handelsstål*

Torsdagen den
1 december 1977

*Om innebörden av
uttalanden angående
den framtida
produktionen av
handelsstål*

till att den frågan måste ställas är, som också industriministern säger i svaret, att det kommer att behöva göras personalinskränkningar på flera orter. Vid presentationen av det nya stålbolaget har detta konkretiserats på det sättet att man har sagt att 4 000 jobb skall bort från de nuvarande tre handelsstålverken.

Den fråga som människorna naturligtvis ställer sig är om den framtida produktionsinriktningen skall utredas och man därefter skall fatta beslut om vad som skall produceras och var det skall produceras: Hur vet man redan nu att det är exakt 4 000 jobb som skall bort? Jag tror att det vore bra om herr Åsling steg upp och sade att det finns inga reminiscenser, inga kvarlevor, av Nabseths utredning om handelsstålet, för där finns de 4 000 jobben som skulle bortrationaliseras, utan denna fråga är helt öppen i och med att utredningar nu skall göras.

Jag tror att Nils Åsling måste ta chansen, inte minst inför de fackliga organisationerna som skall delta i utredningsarbetet, att återställa det förtroende som i någon mån har skakats av alla de turer som har ägt rum när det gäller den framtida inriktningen av sysselsättningsnivån i det nya statliga stålbolaget. Människorna måste ha rätt att få veta: Är det här en utredning som tar sikte på en utveckling och en förbättring av svensk handelsstålindustri, eller har man redan på högsta nivå bestämt sig för att här skall det i första hand avvecklas, och inriktar därmed utredningsarbetet på det målet?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Beträffande det citerade uttalandet så var det ett stympat referat av ett uttalande. Det vet också Kjell-Olof Feldt, eftersom jag omedelbart efter att det gavs publicitet korrigerade och satte in uttalandet i dess rätta sammanhang, dvs. att när det gäller företagets framtid och de strukturella förändringar som blir ofrånkomliga är det företagets styrelse som tillsammans med de anställdas organisationer har att komma med de förslag och vidta de dispositioner som är nödvändiga för att företaget skall bli konkurrenskraftigt och på sikt lönsamt. Det här har jag dessutom, Kjell-Olof Feldt, omedelbart meddelat fackföreningsrörelsens representanter i Domnarvet. Jag tror inte att det längre existerar någon oklarhet på den punkten.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag beklagar att Nils Åsling inte helt enkelt tar tillbaka vad han sade i intervjun, därför att det har ganska noga undersökts hur uttalandet kom till. Han kan inte hävda att det är ett felcitat eller något stympat referat. Det finns en bandinspelning av intervjun som har företetts för industriministerns informationssekreterare. Och det finns höga föredömen i andra länder som visar att om bandinspelningar existerar skall man vara försiktig med att försöka göra om historien.

Sedan skulle jag vilja fråga herr Åsling: Skall jag tolka det som herr Åsling nu till slut säger så, att utredningen om produktionsinriktningen,

om metallurgins framtid på olika orter, är helt förutsättningslös? Hur har då sifferuppgiften att det är 4 000 arbetstillfällen som måste bort kunnat fixeras? På vilket underlag har man kommit fram till den siffran, och vem har bestämt den? Står herr Åsling för den siffran, eller skall vi ta bort den också och säga, att uppgiften för bolaget och för dem som skall utreda och förhandla är att i första hand undersöka om det går att klara sysselsättningen så som den är i dag, inrikta arbetet mot en sådan målsättning och inte låsa det till en, som de flesta människor upplever det, avveckling av viktiga delar av handelsstålindustrin?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag får en bestämd känsla av att Kjell-Olof Feldt saknar debattanledning. Den här frågan har jag klarat upp med t. ex. facket i Domnarvet. Det är också så att min informationssekreterare meddelade tidningen att den bandade intervjun inte var komplett. Trots detta publicerade tidningen intervjun, alltså i medvetande om att den inte var komplett. Förutsättningen för mitt yttrande var – det utgick jag ifrån som en självklarhet – att det är företagets ledning tillsammans med de fackliga organisationerna som har att vidta de dispositioner och göra de utredningar som nu återstår. Detta råder det fullständig enighet om mellan industridepartementet, fackföreningsrörelsen och de inblandade parterna. Vad är det Kjell-Olof Feldt är ute efter?

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Låt mig för tredje gången upprepa: Vad jag är ute efter är att få veta om den utredning som skall göras är förutsättningslös, eller vilka förutsättningar ägaren/staten har gett utredningen. Jag vill att herr Åsling skall säga att inriktningen inte är att ta bort 4 000 arbetstillfällen – att det direktivet aldrig har getts utredningen. Det tror jag skulle vara ett besked som väckte en viss tillfredsställelse.

Sedan anser jag det fullt berättigat att industriministern också inför riksdagen redovisar var han egentligen står i en för landets industriella framtid viktig fråga.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Var jag står i den här frågan framgår med all tydlighet av den proposition som kommer på riksdagens bord. Vi kanske kan ta debatten då.

När det sedan gäller utredningen så finns det inga direktiv för den. Direktiven till det nya handelsstålbolagets styrelse är att göra detta företag till ett lönsamt och konkurrenskraftigt företag, som kan erbjuda sina anställda en trygg sysselsättning. Det är inom den ramen som man har att vidta sina dispositioner.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag får bara konstatera att mysteriet kvarstår. Hur Nils Åsling och andra i stålbolagets ledning, innan några utredningar har genomförts, vet att det är exakt 4 000 jobb som skall tas bort ur de tre i dag existerande handelsstålverken, underlaget för den slutsatsen, på vilka vägar man kommit fram till den och vad den egentligen innebär lämnas vi alltså i fortsatt ovisshet om. Det beklagar jag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om de mindre handelsstålverkens problem

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels Åke Greens (s) den 7 november anmälda fråga, 1977/78:122, dels Anna Wohlin-Anderssons (c) den 25 november anmälda fråga, 1977/78:166, och anförde:

Herr talman! Åke Green har frågat mig dels om Iggesunds Bruks AB:s beslut angående nedläggning av stålverket i Horndal står i överensstämmelse med ett uttalande från min sida att regeringen inte kan acceptera några avgörande förändringar inom stålbranschen innan pågående överläggningar om ägarförändringar och produktuppdelning avslutats, dels vilka åtgärder jag avser vidta för att, i avvaktan på att överläggningarna avslutats, rädda sysselsättningen i Horndal.

Av regeringsformen framgår att en interpellation eller en fråga till ett statsråd måste gälla angelägenhet som angår statsrådets tjänsteutövning. Detta innebär enligt förarbetena att endast regeringens eller enskilt statsråds beslut eller åtgärder eller underlåtenhet att vidta åtgärder får bli föremål för interpellation eller fråga. Självklart är att spörsmål sinstitutet inte får användas för att föra fram kritik mot enskilda. Jag får därför begränsa mitt svar i enlighet med de krav som regeringsformen ställer. Jag kommer således att besvara frågan endast i de delar som avser mina åtgärder för sysselsättningen i Horndal.

Anna Wohlin-Andersson har frågat mig hur jag tänker beakta de mindre handelsstålverkens problem.

Inom handelsstålbranschen har överläggningar pågått mellan de tre största företagen, Gränges AB, Statsföretag AB/NJA och Stora Kopparbergs Bergslags AB om bildande av ett gemensamt handelsstålföretag, Svenskt Stål AB. Jag kommer att föreslå regeringen att lägga fram en proposition om bildandet av detta företag. I samband med detta kommer jag också att redogöra för det fortsatta arbetet med strukturförändringar i den svenska handelsstålindustrin.

Stålverket i Horndal arrenderas av Boxholms AB, ett dotterföretag till Iggesunds Bruks AB. Boxholms AB berörs inte direkt av bildandet av Svenskt Stål AB. I likhet med de andra utanförstående handelsstålverken kommer emellertid Boxholm och Horndal att påverkas av den produk-

---

*Om de mindre
handelsstålverkens
problem*

tionsstruktur som kommer att fastställas för Svenskt Stål. Diskussioner mellan Svenskt Stål och de utanförstående handelsstålverken om den framtida strukturen påbörjas omedelbart. Det är icke möjligt att nu uttala sig om resultatet av dessa diskussioner och vilken roll Horndal kan få i detta sammanhang. Det är emellertid nödvändigt att strukturförändringar som totalt sett stärker branschens konkurrenskraft genomförs. Samtidigt måste vi medverka till att strukturförändringarna inte medför konsekvenser som är oacceptabla från samhällets synpunkt.

Länsstyrelserna i de län som direkt berörs av strukturförändringarna inom stålbranschen har belyst de regionala konsekvenserna av dessa förändringar och har lämnat förslag till åtgärder för att lösa förekommande sysselsättningsproblem.

En preliminär genomgång av det material som länsstyrelserna har lämnat visar emellertid att flertalet förslag måste vidareutvecklas i samverkan mellan kommunal, regional och central nivå.

Regeringen har därför uppdragit åt berörda länsstyrelser, bl. a. länsstyrelsen i Kopparbergs län, att bilda särskilda samverkansgrupper under resp. länsstyrelsers ledning. Gruppernas uppgift skall vara att samordna de arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder som kan vidtas på länsnivå samt att ytterligare konkretisera de allmänna åtgärdsförslag som resp. länsstyrelse m. fl. lagt fram. För samverkan med grupperna i länen och för samordning av åtgärderna i regeringens kansli har jag tillkallat en särskild arbetsgrupp, som skall arbeta med anknytning till etableringsdelegationen och stålortsgruppen i industridepartementet.

Självfallet är regeringen beredd att vidta alla de åtgärder av arbetsmarknads-, regional- och näringspolitisk art som behövs för att avhjälpa de sysselsättningsproblem som kan uppstå. Dessa åtgärder måste stå i överensstämmelse med de internationella handelspolitiska reglerna.

ÅKE GREEN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret – ett svar som jag självfallet inte kan vara nöjd med, alldenstund det, som jag ser det, är mycket ofullständigt. Jag beklagar att industriministern inte har kunnat svara på första delen av min fråga, som utan tvivel är den som har störst intresse. Jag beklagar också att industriministern inte kan eller kunde få styrelsen för Iggesunds Bruk att inse det felaktiga i ett beslut av den här typen angående Horndal. Det kan självfallet inte vara rätt och riktigt att på det här sättet föregripa de utredningar som pågått och som pågår angående den framtida ägar- och produktstrukturen inom handelsstålbranschen.

Det finns ingen anledning för mig att här i dag med siffror beskriva den situation som Horndal befinner sig i. Sedan jag ställde min fråga har jag haft tillfälle att tillsammans med representanter för min egen hemkommun uppvakta industriministern. Vi redovisade då mycket utförligt den situation som detta lilla samhälle kommer att hamna i om stålverket läggs ned och om den näst största arbetsplatsen, ASSI:s såg-

Torsdagen den
1 december 1977

---

*Om de mindre
handelsstålverkens
problem*

verk, försvinner, vilket med största sannolikhet blir fallet. Man kan sammanfatta det så att situationen helt enkelt är katastrofal.

Såvitt jag kan förstå får jag och de andra människor som berörs av detta sätta vår lit till förre LO-ordföranden Arne Geijer, som fått departementets uppdrag att se över situationen för de handelsstålverk som ligger utanför de tre jättarna. Människorna i Horndal, som i dag känner stor oro, kan definitivt inte vara tillfreds med det svar som industriministern givit. De kommer, som sagt, säkert att känna större förtroende för vad Arne Geijer kan åstadkomma i det arbete som han har framfört sig.

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Först får jag tacka industriministern för svaret – ett svar som visar att industriministern dels uppmärksammat de problem jag tagit upp i min fråga, dels ämnar försöka göra något åt dem.

Den svenska handelsstålindustrin omfattar tio företag med elva produktionsanläggningar. Av dessa svarar de tre största för den helt dominerande delen av sysselsättningen och produktionen. Och det är också kring dessa – Domnarvets Jernverk, NJA och Gränges AB – som diskussionen och åtgärdsförslagen till största delen kommit att röra sig. Avtal har ju också träffats mellan staten och dessa tre om en sammanslagning till SSAB.

Det är emellertid min bestämda uppfattning att vi inte på något sätt får glömma bort eller åsidosätta de problem som strukturovandlingen inom stålindustrin innebär för de mindre handelsstålverken. Som industriministern säger kommer de att påverkas av den produktionsstruktur som skall fastställas för svenskt stål. Det gäller Boxholm, Horndal, Hallstahammar, Halmstad, Gullspång, Kockums, Smedjebacken och Qvarnshammars Jernbruk i Östergötland.

Vid Qvarnshammars Jernbruk vill man – och det tillstyrks av länsstyrelsen – bygga ut kapaciteten till 40 000 årston armeringsjärn och införa tvåskift för att kunna behålla nuvarande arbetsstyrka. Boxholm, också i Östergötland, menar att företagets styrka ligger i att snabbt kunna framställa precis de stål kvaliteter som kunden behöver. Enligt företagets och länsstyrelsens mening bör grovvalsverket och viss stålproduktion vid Boxholms AB bibehållas även i framtiden, och för detta skulle en elektrostålugn behöva installeras där. I t. ex. Smedjebacken har sedan 1960 samtliga produktionsenheter nybyggt eller moderniserats. Där pågår en kontinuerlig forskning och utveckling, och man önskar nu komplettera med bl. a. en stränggjutningsanläggning. Här som i flera andra av de mindre, skrotbaserade handelsstålverken bedömer man utvecklingsmöjligheterna som goda. En förutsättning är dock att dessa stålverk ej blir bortglömda i den kommande propositionen och i det avtal mellan staten och Svenskt Stål AB som skall reglera företagets verksamhet.

Det finns flera skäl till att jag också anser att detta är viktigt.

1. Vi har inte råd att inte slå vakt om dessa 4 000 arbetstillfällen och

den omsättning på 1 100 milj. kr. som de åtta mindre handelsstålverken representerar.

2. Vi inom centern vill arbeta för ett decentralistiskt näringsliv. Att arbeta för konkurrenskraft och framtidstro även hos dessa verk måste vara ett led i denna politik.

3. De stålverk vi här talar om betyder så mycket för de orter där de finns. De är på orter som Boxholm, Degerön och Smedjebacken de helt dominerande industrierna. Samhällena står eller faller med sitt stålverk.

4. De här stålverken har investerat och planerar för investeringar, man har idéer och vill satsa på framtiden. Staten bör inte vänta med att hjälpa dem med deras problem tills en eventuell katastrof hotar.

5. Att på ett vettigt sätt ta till vara skrot måste bli ett led i det återvinningssystem vi vill arbeta fram.

Med dessa synpunkter på de mindre, skrotbaserade handelsstålverkens situation slutar jag och vill ännu en gång tacka för svaret, inte bara å mina vägnar utan å de 4 000 anställdas vägnar, som säkert önskar att de av industriministern aviserade åtgärderna skall bli till gagn för de industrier där de arbetar.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill försäkra Anna Wohlin-Andersson att jag inte har glömt de mindre verken. Jag har redan tidigt förklarat att deras situation skall beaktas i den proposition om handelsstålindustrin som vi kommer att förelägga riksdagen. De mindre verken har sin stora uppgift och sin särart som vi skall slå vakt om i detta sammanhang.

Åke Green säger sig ha större tilltro till Arne Geijer än till mig. Det är väl ett omdöme som jag får bära med jämnmot – i synnerhet som Arne Geijer har fått sitt uppdrag från mig och jag har utfärdat direktiven för hans arbete. Han skall fortlöpande lämna rapport till mig beträffande sina överväganden, och jag hoppas att det skall resultera i att jag i den proposition som skall föreläggas riksdagen kan ta hänsyn till de förslag han ställer.

Till sist vill jag upprepa vad jag sade vid Avesta kommuns uppvaktning, att jag är väl medveten om problemen i Horndal och att vi från regeringens sida är beredda att lämna all den medverkan vi kan för att skapa en ny sysselsättning där. Det är angeläget att länsmyndigheter, kommun och fack hjälps åt för att mobilisera alternativa sysselsättnings-tillfällen. Vi är från regeringens sida beredda att hjälpa till på allt sätt för att klara sysselsättningen i Horndal.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

---

*Om de mindre
handelsstålverkens
problem*

Torsdagen den
1 december 1977

*Vid remiss av
propositionen
1977/78:69*

Föredrogs propositionen 1977/78:69 om ändring i 6 kap. brottsbalken.

INGEMUND BENGTTSSON (s):

Herr talman! Jag vill begagna detta tillfälle att å den socialdemokratiska riksdagsgruppens vägnar protestera mot det sätt på vilket regeringen har behandlat riksdagen när det gäller avlämnandet av propositioner.

I konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:44 underströk ett enhälligt utskott att riksdagsarbetets planering och möjligheter att hålla den uppgjorda planeringen till stor del är beroende av när propositionerna avlämnas. Jag citerar ur betänkandet: "Utöver det självklara kravet att riksdagsordningens tidsfrister bör respekteras vill utskottet framhålla vikten av att man undviker att koncentrera propositionsavlämnandet till några få dagar i slutet av propositionsperioderna."

Dessa ändå ganska måttfulla utskottsskrivningar ledde till frontalan- grepp mot regeringen av borgerliga ledamöter under de efterföljande kam- marbehandlingarna. "Det minsta man kan begära", sade Bertil Fiskesjö våren 1976, "är att regeringen följer de bestämmelser som finns i riks- dagsordningen och de uttalanden som riksdagen gör i enlighet med kon- stitutionsutskottets betänkande."

Nu har vi en borgerlig regering, och efter alla de debatter som vi har haft om detta hade man kanske väntat sig väsentliga förbättringar.

Men icke. Vad det handlar om är i stället väsentliga försämringar. På tre veckor har vi fått del av ett femtiotal propositioner. Mer än 60 % av de propositioner som har lämnats i höst är försenade i förhållande till från statsrådsberedningen lämnade uppgifter. Flera av propositionerna är starkt fördröjda. Detta har lett till en hopplös ordning i riksdagsarbetet.

Vi kräver att regeringen till vårsessionen efterkommer riksdagens be- stämda uttalanden att undvika att koncentrera propositionsavlämnandet till några få dagar i slutet av propositionsperioden och att man följer de planer som man har lämnat uppgift om till riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositionen 1977/78:69 hänvisades därefter till justitieutskottet.

§ 8 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1977/78:206 och 207 till skatteutskottet

§ 9 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningar 1977/78:83-85

§ 10 Försäkringspremierna för motorcyklar

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:20 med anledning av motion om försäkringspremierna för motorcyklar.

PER UNCKEL (m):

Herr talman! I motionen 1322 har jag anhållit om en översyn av lagen om försäkringsrörelse för att få till stånd en rimligare premiesättning för motorcykelförsäkringar. Utskottet hemställer i sitt betänkande att riksdagen måtte avslå motionen med hänvisning till att försäkringsinspektionen och näringsfrihetsombudsmannen noga följer frågan.

Bakgrunden till motionens krav är de starka höjningar av försäkringspremierna för motorcykel som redan genomförts och de höjningar som kan befaras i framtiden. Även om försäkringsbolagen i år inte höjt premierna fullt så drastiskt som man uppenbarligen önskade är premiehöjningarna stora nog, i synnerhet som dessa höjningar i stor utsträckning drabbar ungdomar med måttliga eller inga inkomster.

Resultatet av starkt stigande försäkringskostnader kan, såvitt jag förstår, bli att ungdomar utan betydande ekonomiska resurser inte kan fortsätta att inneha egen motorcykel eller också att man fortsätter att köra men struntar i kravet på försäkring. Inget av dessa alternativ är särdeles eftertraktansvärt.

Sedan motionen skrevs har näringsfrihetsombudsmannen i brev till försäkringsinspektionen begärt att få en ingående belysning av hur försäkringsbolagen kalkylerar sina premier för motorfordonsförsäkringar. Detta initiativ är i och för sig lovvärt men kommer sannolikt inte att kunna resultera i några mer drastiska åtgärder för att bryta den negativa trenden. Likaså är det självfallet positivt att motororganisationer och försäkringsbolag gemensamt försöker finna vägar för att pressa skadefrekvensen och därmed premierna. Men inte heller dessa ansträngningar kan ge mer än marginella resultat.

Det krav jag reser i motionen 1322 tar sikte på utgångspunkten för premierberäkningarna, nämligen den s. k. skälighetsprincipen som är fastslagen i lagen om försäkringsrörelse, 282 § 2 mom. Min avsikt därmed är inte att ifrågasätta att premierna skall vara baserade på den risk som den försäkrade utsätter sig för utan mera att diskutera hur fordonsparken skall delas upp vid premiesättningen.

För att man skall få en premie exakt avpassad till risken skulle varje fordon behöva värderas individuellt. Så gör man av förklarliga skäl inte, utan man buntar flera fordon i samma riskkategori. Motorcykelparken – och t. o. m. delar av denna – utgör en särskild grupp. Det kan naturligtvis sägas att motorcyklar är lätt urskiljbara och därför naturligen bör utgöra en särskild premiekategori. Bil och motorcykel är emellertid för åtskilliga utbytbara fordon. Och därutöver härrör försäkringsbelastningen på motorcyklar nästan uteslutande från olyckor där både motorcykel och bil är inblandade. Läggs bilar och motorcyklar samman,

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

*Försäkringspremi-
erna för motorcyklar*

skulle premierna för motorcyklar kunna sänkas, utan att detta – på grund av det stora antalet bilägare – skulle behöva leda till stora premiehöjningar för bilförsäkringarna.

Utskottet diskuterar för sin del över huvud taget inte skälen för och emot en sådan ändrad riskgruppsindelning, utan hänvisar bara till att försäkringsinspektionen och näringsfrihetsombudsmannen noga följer frågan. Den hänvisningen gör utskottet trots att man måste vara medveten om att denna granskning inte kan leda till annat än små förbättringar.

Och jag tror inte att små förbättringar räcker, herr talman. Jag har pekat på ett tillvägagångssätt som borde kunna övervägas inom ramen för en översyn av principerna för premiesättningen i allmänhet. Jag vill gärna betona att metoden i det här sammanhanget är underordnad målet, nämligen att se till att innehav av motorcykel även i framtiden skall vara möjligt för den som vill äga motorcykel. Det är orimligt att acceptera en utveckling som i realiteten leder till smiteri från skyldigheten att teckna försäkring och/eller till att motorcykelinnehav kommer att vara förbehållet bara en liten, ekonomiskt stark grupp i samhället.

Stat och kommun bör underlätta för de ungdomar som är intresserade av att syssla med motor. Motor och motorsport kan fylla en icke oväsentlig social funktion. Men då krävs det också att man inte, såsom utskottet gör, bara skjuter ifrån sig de problem som de motorintresserade möter.

HOLGER BERGQVIST (fp):

Herr talman! Utskottet har inte funnit anledning att ändra på den s. k. skälighetsprincip som ligger till grund för premiesättningen för skadeförsäkringar.

Jag är medveten om de problem som motionären Per Unckel tagit upp. Självfallet finns det anledning att fundera en hel del kring försäkringspremier som får sådan storlek att premien börjar närma sig motorcykelns inköpspris – det kan vi vara helt överens om. Men den ekonomiska verkligheten när det gäller skador på grund av motorcyklar är uppenbarligen sådan att vi hamnat i den situationen.

Den lösning som Per Unckel vill anvisa, nämligen att försöka bredda underlaget för beräkningen till att omfatta både bilar och motorcyklar, skulle naturligtvis ha den konsekvensen att kostnader som vid en strikt tillämpning av skälighetsprincipen skulle bäras av motorcykelägarna skulle få bäras av andra. Detta kan inte rimligen vara riktigt. Det skulle vara att frånga en princip som jag och utskottet menar är den logiska grunden för beräkningen vid premiesättningen.

Det enda som kan göras är att försöka finna former för en effektivare ordning. Så sent som den 11 oktober 1977 har näringsfrihetsombudsmannen tagit upp den här frågan i en skrivelse till försäkringsinspek-

tionen. Det är bara att hoppas att man den vägen åtminstone i någon utsträckning skall kunna reducera dessa kostnader.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag har aldrig i min motion ifrågasatt skälighetsprincipen som sådan. Vad jag däremot har ifrågasatt är det sätt på vilket denna princip nu tolkas genom indelningen i olika riskgrupper när försäkringsbolagen fastställer sina premier.

Jag skulle kunna tänka mig en översyn som leder fram till preciseringar om att en vidare riskgruppsindelning är möjlig utan att man för den skull begår våld på skälighetsprincipen. Men om vi skulle gå vidare i hopbuntning kan jag hålla med Holger Bergqvist – man skulle ju kunna lägga ihop motorfordon och hus och beräkna premierna på hela den gruppen. Men det är inte det det är fråga om i det här fallet. Vad vi nu diskuterar är: Skulle man kunna se *motorfordonsparken* annorlunda än försäkringsbolagen i dag gör, med den nuvarande riskindelningen?

Holger Bergqvist konstaterar att verkligheten är som den är därför att det blir så och så många skador *på grund av* motorcyklar. Men det är inte korrekt. Alla skador uppstår inte på grund av motorcyklar, utan det gäller skador där motorcyklar är inblandade. Ser vi på vållandefrågan vid olyckor där motorcyklar är inblandade visar det sig att det är bilisten som är vållande i otroligt många fall. Även om motorcykelförarens försäkring inte belastas i sådana fall bör detta ändå påpekas. Sammantaget belastar naturligtvis motorcyklisterna försäkringarna hårt eftersom motorcyklisten är den mest utsatta på grund av att han inte sitter omgiven av ett plåtskal. Dessutom är han vanligtvis yngre än bilisten, vilket gör att en eventuell invaliditetsersättning för livet ut blir mycket hög.

Vad skall vi nu göra? Jag har angivit en modell men inte sagt att det är den enda möjliga. Däremot är jag alldeles övertygad om att de små randförändringar som näringsfrihetsombudsmannen skulle kunna komma fram till inte löser det grundläggande problemet. Holger Bergqvist och jag vet båda två lika väl att vi har nya höjningar att vänta som kommer att te sig än mer orimliga och leda till båda de konsekvenser – eller i vart fall en av dem – som jag pekat på i mitt huvudanförande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

---

*Försäkringspremi-
erna för motorcyklar*

Torsdagen den
1 december 1977

*Samhällsstöd vid
arbetskonflikt*

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:10 med anledning av motion om upphävande av lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt.

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:908 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att upphäva lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt den 14 maj 1969 (93).

2. att hos regeringen anhålla att erforderliga ändringar gjordes i aktuella förordningar, kungörelse och reglementen som stadgade begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:908.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har också i år motionerat om upphävande av lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikter. Denna lag skall enligt förarbetena garantera statens neutralitet vid arbetskonflikter. Staten skall inte ge stöd åt vare sig arbetare eller kapitalister under pågående strejk eller lockout.

Denna målsättning kan aldrig uppnås. Man utgår från att parterna på arbetsmarknaden är jämställda – dvs. att lönearbetarklassen och kapitalistklassen är ekonomiskt och politiskt lika starka. Så är det inte. Arbetsköparna har fortfarande den avgörande makten i kraft av sitt ägande av produktionsmedlen. Denna makt förstärks av gällande klasslagar. Många hade säkert förväntat sig att det skulle ske en kraftig förskjutning till lönearbetarklassens favör i och med antagandet av de senaste årens arbetslagstiftning. Men denna lagstiftning har inte nämnvärt förändrat maktförhållandena i arbetslivet.

Det är snarare så att skärpningen av fredspikten och arbetsköparnas utvidgade lockouträtt – som kom i samband med antagandet av MBL – stärkt deras ställning gentemot lönearbetarna vid konfliktsituationer. Lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikter får härmed en markant skärpning i och med att arbetare lättare kan lockoutas och betraktas som direkt berörda av konflikten.

Om exempelvis stuveriarbetarna i Stockholm blivit lockoutade i samband med frihamnsarbetarnas strejk, som avslutades i förra veckan – vilket för övrigt starkt övervägdes från arbetsköparnas sida – hade de betraktats som direkt berörda och ställts utanför allt samhällsstöd, trots att dessa arbetarkategorier är anställda i olika företag. Men med stöd av MBL kunde mycket väl en lockout av stuveriarbetarna ha tillgripits.

I 3 § i lagen vill man göra sken av att lagen slår lika mot såväl arbetsköpare som arbetare. Där stadgas följande:

”Samhällsstöd utgår icke till arbetsgivare eller arbetstagare som är in-

---

*Samhällsstöd vid
arbetskonflikt*

dragen i arbetskonflikt. Samhällsstöd utgår dock till den som är indragen i konflikt till följd av motparts stridsåtgärd, om åtgärden är olovlig enligt lag eller kollektivavtal eller icke vidtages öppet.”

Andra meningen i den paragraf som jag nyss citerade innebär en otvetydig favör för arbetsköparna. Är stridsåtgärden olovlig enligt lag eller kollektivavtal eller icke vidtages öppet, skall samhällsstöd utgå.

Nu är det emellertid så att en arbetsköpare i dag med gällande arbetsmarknadslagstiftning aldrig behöver vidta några stridsåtgärder som strider mot lagar eller avtal. Han har ju den suveräna rätten att friställa anställda med motivering att det råder arbetsbrist. Vem som bestämmer huruvida det verkligen är så föreskrivs i förarbetena till lagen om anställningsskydd, som antogs 1973 och trädde i kraft 1974. Där sägs det klart ut att det måste ”ankomma på arbetsgivaren att avgöra om det föreligger arbetsbrist eller ej”.

Utan att det kan föras i bevis kan en arbetsköpare varsla om uppsägningar och permitteringar i syfte att hålla tillbaka lönekrav från arbetare och fackförening. Arbetsköparen använder då sin makt mot arbetarna utan att det kan betraktas som avtalsstridigt eller lagstridigt. Om däremot arbetsköparen provocerar fram en konflikt genom att försämra löne- och övriga anställningsvillkor är aktionen omedelbart både lag- och avtalsstridig.

När det gäller stadgandet för hur samhällsstöd skall begränsas finns det inte intaget i någon förordning eller kungörelse hur samhällsstödet skall stoppas i fråga om företagens olika stöd och samhällsförmåner. Där- emot är det klart utskrivet och stadgat hur det skall gå till för att samhällsstöd till arbetarna skall stoppas. Detta visar återigen hur olika lagen slår.

På tal om denna frågeställning anför utskottet: ”I förarbetena till lagen har nämligen förutsatts att myndigheterna själva skall beakta neutralitetsaspekten.” När har nu detta skett? Och hur skall det gå till? Hur skall ett redan beviljat och utbetalt samhällsstöd stoppas, om det till hälften eller helt är förbrukat? Vem kan kontrollera om inte stödet direkt eller indirekt utgör ett stöd för företaget i den konfliktsituation där man befinner sig?

Helt naturligt stärker direkta ekonomiska bidrag företagens ekonomi. Bidragen gynnar företagen och försvagar arbetarnas ställning i en konflikt. Det samhällsstöd som utgick i form av lagerstöd hade också varit ett avgörande vapen i arbetsköparnas händer vid en eventuell arbetskonflikt i förra lönerörelsen. Om LO och PTK skulle ha utlöst en omfattande strejk i det läget, då företagen fått producera på lager med statligt stöd och hade lagrat sina produkter både här och utomlands, hade en strejk- aktion från arbetarnas sida blivit ineffektiv och verkningslös. Företagen kunde ju en lång tid framöver avyttra sina produkter utan något större ekonomiskt avbräck.

Fler exempel skulle kunna ges på hur samhällsstödet kan utnyttjas mot arbetarna i en konflikt just på grund av att det inte går att vare

sig stoppa eller begränsa. Att det alltid stärker företagens ekonomi står utom allt tvivel, och detta är ju det avgörande. En facklig strid går ju ut på att mäta den ekonomiska styrkan hos lönearbetare och arbetsköpare. Att staten då stöder den redan starkaste måste vara fullkomligt felaktigt.

Denna typ av lagstiftning har sina rötter så långt tillbaka som i de ökända Stripadirektiven från mitten av 1920-talet, vilka sedan ändrades till de s. k. konfliktdirektiven. Det är enligt vår mening en reaktionär lagstiftning som bör slopas med det snaraste.

Jag yrkar därför bifall till vpk-motionen 1976/77:908.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är ju inte första gången som denna fråga är uppe till behandling i riksdagen. Även vid tidigare tillfälle har vpk:s förslag på detta område avvisats. Skälen är ganska uppenbara. Om samhället skulle ge ekonomiskt stöd åt endera parten i samband med en konflikt vore det lätt att inse konsekvenserna. Vpk anser uppenbarligen att samhället skall kunna ge ut olika bidrag till en part som är inblandad i en konflikt. Jag anser det vara en orimlig tanke.

Vidare vänder sig vpk mot att den gällande neutralitetsregeln inte tillämpas vid olovlig konflikt. Men om man inte skulle göra det, om statliga bidrag till den drabbade parten drogs in vid olovlig konflikt, skulle det innebära att staten godkände den olovliga konflikten. Staten skulle alltså godkänna att man bryter gällande avtal. Detta kan inte rimligen få förekomma.

Sedan klagar vpk på att frågan om neutraliteten tillämpad på företagssidan inte i tillräckligt hög grad är inskriven i olika stadganden och förordningar. Detta har dock utskottet redan besvarat. Det klagörs i förarbetena att denna neutralitet även gäller företagssidan.

Herr Hallgren kom i sitt anförande in på olika avsnitt i gällande arbetsrätt, MBL och lagen om anställningstrygghet. Det kanske för litet för långt att här ta upp en analys av dessa lagar. Jag vill bara konstatera att jag inte riktigt känner igen den verklighetsbeskrivning herr Hallgren ägnar sig åt.

Herr talman! Ett enigt utskott har föreslagit avslag på denna motion, och jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Herr Granstedt säger att det vore orimligt att gynna den ena parten vid en uppkommen konflikt. Men det är ju vad som i dag sker. Man stoppar samhällsstödet till den svagaste parten, nämligen arbetarparten. Men Per Granstedt kan inte i dag redovisa hur det skall gå till att dra in ett lämnat samhällsstöd på exempelvis 15 miljoner till ett företag som drabbas av en arbetskonflikt. De pengarna kan mycket

väl användas för att stötta företaget ekonomiskt i konfliktsituationen. Däremot utgår inte ett enda öre till dem som drabbas på arbetsidan.

Man kan inte undvika att också peka på att lagen om medbestämmande i arbetslivet, MBL, har betydelse i detta fall. Arbetsköparna har här getts en väsentligt större möjlighet att snabbare lockouta människor som inte är indragna i en konflikt som uppstår, vare sig den är laglig, olaglig eller avtalsstridig. Det är nämligen så att om en avdelning i ett företag drabbas av en konflikt, så kan man hävda att man också behöver lockouta arbetarna i övriga avdelningar, även om de inte ens tillhör samma fackförening eller arbetar på samma företag. Jag gav ju ett exempel på det i mitt anförande, nämligen frihamnskonflikten här i Stockholm, där en arbetarkategori, som inte är anställd av företaget, mycket väl med stöd av de nya bestämmelserna i medbestämmandelagen kunde ha lockoutats och ställts utanför.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Neutraliteten gäller alltså, herr Hallgren, bägge parter i en konflikt, och även utbetalningar till företagarparten stoppas naturligtvis enligt neutralitetsreglerna.

Att MBL skulle ha skärpt reglerna när det gäller arbetsgivarnas lockouträtt är en kär kommunistisk myt. Det ligger ju inte till på det sättet.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Pär Granstedts påstående att MBL inte skulle ha givit arbetsköparna större möjlighet till lockout måste botten i ren okunnighet, för det står ju att läsa i lagtexten att det är så. Detta är ställt utom allt tvivel.

Men nu påstår Pär Granstedt att naturligtvis dras samhällsstödet till företagen också in. Jag skulle bara vilja fråga: Hur skall man kunna dra in ett redan beviljat och utbetalat samhällsstöd på exempelvis 15 miljoner till ett företag, om företaget redan har förbrukat pengarna?

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är klart, herr Hallgren, att redan utbetalda pengar återfordras inte. Det gäller också lika för bägge parter.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Ja, då kommer vi fram till att neutraliteten inte slår på det sätt som Pär Granstedt påstod förut, för bidragen till de anställda kommer ju att bli aktuella först när man har hamnat i en sådan här situation, men bidragen till företagen kan ha utgått ett halvår eller en månad dessförinnan. Då kan man naturligtvis inte dra tillbaka bidragen, säger Pär Granstedt nu, och det är ju det vi hävdar och fortfarande påstår. Det är just detta som rubbar hela den här neutralitetstanken, när vi lever i ett samhälle där 80 % av det privata kapitalet måste ha stöd för att produktionen skall hållas i gång.

Torsdagen den
1 december 1977

*Minoritetsorgani-
sationers ställning
enligt vissa arbets-
rättsliga lagar*

Systemet är alltså konstruerat på det sättet att den ena parten hela tiden kan få stöd, medan den andra parten aldrig kan tänkas få det.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 908 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 908 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	289
Nej	–	12
Avstår	–	2

§ 12 Minoritetsorganisationers ställning enligt vissa arbetsrättsliga lagar

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:11 med anledning av motion om minoritetsorganisationers ställning enligt vissa arbetsrättsliga lagar.

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:1269 av Karl Hallgren m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala som sin mening att de i motionen berörda arbetsmarknadslagarna ändrades så att icke avtalsslutande facklig organisation som företrädde minst en femtedel av de anställda kunde utnyttja lagarna i samma omfattning som de kollektivavtalsslutande fackliga organisationerna.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1269.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! De arbetsrättsliga lagar som antagits de senaste åren är nära nog helt konstruerade så, att de icke avtalsslutande fackföreningarna inte kan hävda eller tillgodogöra sig lagarnas skydds- och förmånsbestämmelser. Detta är en allvarlig brist. Vänsterpartiet kommunisterna

har också vid tidigare tillfällen påtalat det här förhållandet.

Alla lagar borde rimligen utformas så, att de gäller lika för alla i samhället. Att binda upp lagar som reglerar viktiga problem i arbetslivet vid frågan huruvida den anställde tillhör den kollektivavtalsslutande organisationen eller den icke kollektivavtalsslutande organisationen är mycket otillfredsställande.

Det är heller inte givet att det rör sig om en fackförening som organiserar en mindre del av de anställda på en arbetsplats. Det kan faktiskt röra sig om majoritetsorganisationer. Detta förhållande råder f. n. i de flesta svenska hamnar. Där är nämligen förhållandet det att den överväldigade majoriteten av arbetare är ansluten till den icke avtalsslutande organisationen.

För denna majoritet gäller vissa lagar bara i begränsad omfattning. Lagen om medbestämmande i arbetslivet kan av den inte åberopas i sin helhet utan bara i ytterst begränsad omfattning. Studiededighetslagen ställer också de arbetare som inte tillhör kollektivavtalsslutande fackförening i en väsentligt sämre ställning. Som exempel kan nämnas att om tvist om rätt till ledighet för studier uppstår, kan frågan uppskjutas av arbetsköparen två år i stället för sex månader, som hade gällt om den anställdes fackliga organisation hade haft avtalsrätten. I ett sådant fall kan alltså tiden fram till dess att rättslig prövning sker av huruvida ett sådant ingrepp är riktigt komma att utsträckas ytterligare ett och ett halvt år.

Beträffande lagen om anställningsskydd förhåller det sig på samma sätt. Oavsett om den icke kollektivavtalsslutande fackföreningen organiserar 95 % av de anställda på en arbetsplats är det ändå den fackförening, som företräder de resterande 5 procenten, som äger rätt att träffa avtal om avsteg från lagen i fråga om anställningsförhållande, turordning vid permitteringar och turordning för återintagning när permittering inte längre är aktuell. Avtal kan också träffas om andra uppsägningstider än vad lagen anger, men det är fortfarande den lilla fackföreningen som har den suveräna rätten att bestämma över majoriteten, dvs. de 95 procenten.

Samma förhållande gäller den nyligen antagna arbetsmiljölagen. I den stadgas att det är den kollektivavtalsslutande fackföreningen som utser skyddsombud, huvudskyddsombud och representanter till skyddskommittéerna.

Om den lagen skulle följas till punkt och pricka, skulle det i de svenska hamnarna inte förekomma något skyddsarbete i egentlig mening, eftersom den kollektivavtalsslutande fackföreningen inte kan utse några skyddsombud eller representanter till skyddskommittéerna. Som den gamla arbetarskyddslagen och den nuvarande arbetsmiljölagen är utformade måste man gå vid sidan om lagbestämmelserna för att få skyddsarbetet att fungera någorlunda. Det är naturligtvis oacceptabelt.

Förtroendemannalagen gäller inte alls för de icke kollektivavtalsslutande organisationerna, trots att en sådan organisation kanske helt och

Torsdagen den
1 december 1977

*Minoritetsorganisa-
tioners ställning
enligt vissa arbets-
rättsliga lagar*

hållet står för den fackliga verksamheten på en arbetsplats. Det innebär att det bara är arbetsköparna som gör en ekonomisk vinst, eftersom det enligt lagen inte föreligger någon skyldighet att utge någon ersättning till fackliga förtroendemän, som inte tillhör den kollektivavtalslutande fackföreningen. Enda undantaget i de senaste årens lagstiftning i detta hänseende är den s. k. främjandelagen, som alltså inte är bunden till kollektivavtalslutande organisation.

Utskottet anför att det är av principiella och praktiska skäl som lagstiftningen utformats så att det enbart är de arbetsmarknadsparter, som genom att sluta avtal tagit ett medansvar för förhållandena mellan arbetsköpare och lönearbetare, som skall ha tillämpningsrätten.

Jag kan förstå att man från utskottets sida kan hänvisa till att det finns en principiell uppfattning i frågan. Men att framföra argumentet att det av praktiska skäl skulle vara fördelaktigt att bibehålla den nuvarande ordningen visar på att man är helt främmande för de faktiska förhållandena på vissa arbetsplatser i vårt land – bl. a. i hamnarna. Där måste man betrakta lagstiftningen som den nu är som rent diskriminerande inte bara mot en stark minoritet utan också mot en stark majoritet på de flesta arbetsplatserna.

Vi vill inte diskriminera någon grupp. Därför har vi i motionen 1269 yrkat att de arbetsrättsliga lagarna skall gälla för alla fackliga organisationer som företräder minst en femtedel eller fler av de anställda på en arbetsplats. Vi anser att en sådan fackförening har sådan stadga att den kan hävda att den är en fackförening i egentlig mening.

Med det anförda yrkar jag bifall till vpk-motionen 1269.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Inte heller denna fråga är någon nykomling på kammarens bord. Den har behandlats flera gånger. Riksdagen och regeringen har, när de utformat olika lagförslag, haft som utgångspunkt att kollektivavtal är en naturlig grund när det gäller att reglera förhållanden mellan anställda och arbetsgivare. För att ge stabilitet åt de nya lagarna och de förändringar på arbetsmarknaden som dessa leder till har det varit naturligt att göra kollektivavtalet till en förutsättning för arbetet.

Jag tycker det är viktigt att framhålla att de här nya arbetsrättsliga lagarna i princip ger samma rätt för den enskilda arbetstagaren oavsett vilken organisation han tillhör. Men när det gäller behandling av övergripande frågor på arbetsplatser är det naturligt att det är den kollektivavtalslutande organisationen som företräder arbetstagarna.

I de fall då en enskild arbetstagare berörs personligen har han däremot normalt rätt att anlita sin egen organisation, med eller utan kollektivavtal, som biträder vid förhandlingar med arbetsgivaren.

Det här är alltså ett system som i det övervägande flertalet fall på den svenska arbetsmarknaden är det naturliga och det väl fungerande. Dock skall medges att det finns vissa arbetsplatser där man har en mera egendomlig situation, som Karl Hallgren också beskrev, där majoriteten

av de anställda tillhör en organisation som inte har kollektivavtal med arbetsgivaren. Vi är helt på det klara med de problem som uppstår där. Men det är ändå fråga om några enstaka undantag. Att anpassa lagstiftningen efter dessa enstaka undantag vore givetvis helt orimligt.

Jag tror att de problem som man upplever i Hamnarbetsförbundet måste lösas på annat sätt än genom att anpassa hela det svenska arbetsrättsliga lagstiftningssystemet efter Hamnarbetsförbundets speciella problem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Påståendet att lagarna gäller i princip lika för den enskilde arbetaren oavsett vilken organisation han tillhör är en sanning med mycket stor modifikation. Jag kan bara ta det exempel som jag redovisade i mitt anförande tidigare, nämligen rätten till ledighet för utbildning, där det blir en väsentlig försämring om man tillhör en organisation som inte är kollektivavtalslutande, eller om man inte är organiserad alls. Företagsledningen kan inte uppskjuta förhandlingsrätten för mig längre än sex månader, om jag tillhör den kollektivavtalslutande organisationen, men tillhör jag icke den organisationen kan rätten uppskjutas i två år. Det är en väsentlig skillnad, som man inte kan bortse från.

Sedan är det klart att frågan om förhållandena i svenska hamnar är en undantagsfråga, som man säger att man inte kan ta med här. Men det är väl i alla fall en viktig fråga, eftersom nära 2 500 arbetare därigenom ställs utanför de här lagarna i väsentlig mening. Också de organisationerna har naturligtvis en begränsad förhandlingsrätt, och det finns vissa saker i lagen som det går bra för dem att utnyttja. Men det är bara ca 15 % av de förmånsbestämmelser som finns upptagna i lagen som utnyttjas av de icke kollektivavtalslutande organisationerna – oavsett om de är i majoritet på en arbetsplats eller inte.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1269 av Karl Hallgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1269 av Karl Hallgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 285
Nej – 13
Avstår – 1

§ 13 Obligatorisk arbetsförmedling, m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:12 med anledning av motion om obligatorisk arbetsförmedling, m. m.

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:227 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla

1. dels om skyndsamt utarbetande av förslag till lag som förbjöd åsiktsregistrering, personundersökning och svartlistning av arbetare,

2. dels om skyndsamt utarbetande och framläggande av förslag till lag om obligatorisk arbetsförmedling.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:227.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Vpk har i motionen 1976/77:227 föreslagit att det skyndsamt skall utarbetas en lag som förbjuder åsiktsregistrering, personundersökning och svartlistning av arbetare samt att det snabbt framläggs förslag om att arbetsförmedlingen skall göras obligatorisk.

Trots att vi har flera lagar på arbetsmarknaden som rör personalpolitik och anställningsskydd m. m. råder det i dag en arbetsköparnas diktatur vad gäller hur många och vilka som skall vara anställda. Svenska arbetsgivareföreningens § 32 råder alltså – arbetsköparna kan fritt välja och vraka bland de arbetssökande.

Detta system, med arbetsförmedlingen som serviceorgan åt företagen, får naturligtvis sina effekter. Arbetsköparna kan trots att arbetsförmedlingen har anvisat arbete, åsiktsregistrera och svartlista obehagliga arbetssökande och därmed ställa dem utanför anställning. Genom personundersökningar får man fram uppgifter som innebär att de vägras anställning – uppgifter som har mycket litet att göra med det arbete som de har sökt anställning för. Politisk svartlistning förekommer, liksom svartlistning av fackligt aktiva som är obekväma i sitt uppträdande mot arbetsköparna. Till sin hjälp har arbetsköparna egna registreringar av olika slag.

En annan effekt av arbetsköparnas rätt att fritt välja och vraka bland arbetssökande är de krav som ställs på arbetskraften. Arbetsköparna bestämmer företagets och arbetets inriktning; effektivitet och ökad pro-

duktivitet krävs i varje skede. Det ställs höga krav på den som söker ett arbete. Ungdomar ställs utanför i konkurrensen därför att de inte har tillräcklig arbetslivserfarenhet. Äldre ställs utanför därför att de inte har den effektivitet som erfordras. Även andra som inte är effektiva, s. k. högproduktiva, t. ex. handikappade, sällas bort av arbetsköparna när de skall välja arbetskraft.

Det är egentligen en gigantisk utsortering som existerar – en utsortering av människor som inte uppfyller arbetsköparnas krav i något hänseende. Det blir än mer påtagligt i den kris som det kapitalistiska systemet i dag befinner sig i. Här ser arbetsköparna möjligheter att välja och vraka nästan hur som helst. Arbetsförmedlingarna har mycket litet att sätta emot. En obligatorisk arbetsförmedling skulle kunna upphäva flera negativa delar i dagens system. Åsiktsregistreringen, svartlistningen och de förnedrande personundersökningarna skulle förbjudas, och en obligatorisk arbetsförmedling skulle göra dem verkningslösa. En obligatorisk arbetsförmedling innebär att en arbetssökande som hänvisas till ett visst jobb från arbetsförmedlingen skall få det jobbet, och arbetsköparna skall inte kunna sätta sig emot det.

Utskottet tar, som utskottet och riksdagen har gjort tidigare, mycket lätt på detta problem. Man hänvisar till en lagstiftning som uppenbart inte hindrar den utsortering som sker på arbetsmarknaden. Utskottets inställning är, som tidigare, att man tar avstånd från diskriminering av arbetssökande, att problemet inte är av sådan art att det fordrar någon lagstiftning. Från den utgångspunkten avfärdar utskottet vänsterpartiet kommunisternas krav. Jag ställer därför frågan till utskottet: Kan medbestämmandelagen och andra lagar på arbetsmarknaden verkligen ta bort arbetsköparnas möjligheter att svartlista och sortera ut icke lämplig arbetskraft?

Med detta yrkar jag bifall till vpk-motionen.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Också detta är ett vpk-krav som riksdagen har avslagit många gånger och på goda grunder.

Det är helt klart att en obligatorisk arbetsförmedling med alla dess konsekvenser, som vpk förordar, har sin givna plats i en socialistisk planekonomi. Därför är det naturligt och konsekvent för vpk att förorda ett sådant förslag. Det är också naturligt och konsekvent för alla de partier som förordar en marknadsekonomi att avslå förslaget. Skall en obligatorisk arbetsförmedling fungera förutsätter det att de enskilda företagen inte längre har något inflytande över vilka medarbetare som skall knytas till företagen. Det systemet fungerar naturligtvis inte om man vill ha en något så när decentraliserad struktur på näringslivet.

Den väg som en överväldigande riksdagsmajoritet i stället har valt för att tackla den typen av problem som vpk tagit upp är att stärka de anställdas inflytande på arbetsplatsen. Vi har lagen om anställningskydd, medbestämmandelagen och främjandelagen som några viktiga

medel i detta sammanhang.

Lars-Ove Hagberg frågade om medbestämmandelagen kan vara ett hinder mot åsiktsregistrering. Det kan den vara. Riktigt vilka effekter medbestämmandelagen får vet vi inte förrän vi har fått medbestämmandeavtal över hela arbetsmarknaden och vi har sett de avtalen tillämpas. Men det är helt klart att medbestämmandelagen kan ge och säkerligen kommer att ge de anställda ett sådant inflytande också över rekryteringsfrågor, att svartlistning inte blir möjlig. Om det skulle vara så att några direktörer satt med svarta listor i skrivbordslådorna skulle de förmodligen inte kunna utnyttja listorna vid handläggning av rekryteringsärenden.

Utskottet har på ett mycket klart och tydligt sätt tagit avstånd från åsiktsregistrering av olika slag hos arbetsgivare. Det har vi gjort vid många tillfällen. Samtidigt är vi helt medvetna om att kontrollproblemen när det gäller att råda bot på åsiktsregistreringen är betydande. Vi tror emellertid att ett starkt inflytande för de anställda i rekryteringsfrågor lika väl som i andra frågor är det bästa sättet att råda bot på de här problemen. Det är också någonting som vi kan göra med en bibehållen decentraliserad beslutsstruktur i vårt näringsliv.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! På goda grunder, sade Pär Granstedt, kan riksdagen avslå vpk-kravet. Men han anförde inga goda grunder.

Det finns inte heller några goda grunder angivna i betänkandet. Där har man i ett uttalande tagit avstånd från åsiktsregistrering. Man anser att den är en art av företeelser som inte är särskilt farliga. Det är utgångspunkten för att man inte skall göra någonting.

Obligatorisk arbetsförmedling hör hemma, sade Pär Granstedt, i en socialistisk ekonomi. Jag hävdar bestämt att den tvärtom hör hemma i en kapitalistisk ekonomi: de arbetandes rättigheter att få ett arbete beror på företagsledningarna – de som äger företagen – och dessa bestämmer ramarna för anställningen.

Man kan givetvis hänvisa till att frågor som rör svartlistning och registrering skall lösas exempelvis med MBL-avtal. Men vi har inte sett något sådant avtal eller något sådant inflytande ännu. Det finns alltså ingen garanti! Jag frågade dels om det kommer att bli någon garanti, dels hur man tänker göra om det inte blir någon garanti i avtal. Det finns ju två parter på arbetsmarknaden som skall teckna avtal, men hittills har man inte lyckats teckna ett sådant avtal. Man har samma utgångspunkter vid förhandlingarna som tidigare. Men det är bara ena sidan av problemet.

Den andra sidan av problemet är att en person som går till arbetsförmedlingen hänvisas till ett företag och sedan blir en av många sökande till ett jobb. De som är åsiktsregistrerade eller svartlistade faller bort. Men var skall de hamna som inte är högproduktiva? På samhällets sophög någonstans? Skall inte arbetsmarknadens B-, C- och D-lag få plats i pro-

duktionen? Här kan en obligatorisk arbetsförmedling verkligen spela en viktig roll. Den biten av den obligatoriska arbetsförmedlingen vill inte utskottet höra talas om. Trots att man får riktlinjer för personalpolitiken i MBL-förhandlingar kommer ju företagens omfattning, effektivitetsgrad och produktivitet att bestämmas av företagsledningarna och aktieägarna. I det hänseendet finns fortfarande inga lagar. Företagsledningarna kommer att bestämma vilka som skall ingå i dagens arbetsstyrkor. På den punkten borde en progressiv obligatorisk arbetsförmedling kunna spela sin roll och medverka till att fler – inte bara de högproduktiva arbetarna – får sin plats i produktionen.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Till skillnad från herr Hagberg har jag stort förtroende för de fackliga organisationernas förmåga att hävda sig i de MBL-förhandlingar som nu är aktuella. Jag tvivlar alltså inte ett ögonblick på att de medbestämmandeavtal som kommer att träffas skall ge de fackliga organisationerna ett reellt inflytande också på rekryteringsfrågorna. Jag känner likaså stort förtroende för att de fackliga organisationerna kommer att tillse att man inte tillämpar några svartlistor eller stänger ute olika svagare grupper från arbetsmöjligheterna.

Får jag dessutom påminna om att vi har en särskild lag som just syftar till att underlätta för låt oss säga mindre produktiva att komma in på arbetsmarknaden, nämligen främjandelagen. Där finns också möjligheten att vidta tvingande åtgärder om det anses nödvändigt.

När det gäller MBL är det vidare viktigt att komma ihåg att även företagsledningsfrågor omfattas av medbestämmandelagen. Där finns också regler som gäller företagens omfattning och inriktning. Det är en liten dunkelhet i herr Hagbergs argumentation när han klagar över att företagsledarna själva bestämmer omfattningen på sin arbetsstyrka. Skall jag tolka det så att i det här förslaget från vpk ingår att arbetsförmedlingen också skall bestämma hur många anställda varje företag skall ha? Ett bifall till det förslaget skulle få mycket intressanta konsekvenser!

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det var intressant att Pär Granstedt så klart och entydigt uttalade sitt förtroende för de fackliga organisationerna, utan några som helst inskränkningar. Det kan ha sina konsekvenser i framtiden och kan noteras. Det är nämligen så att de fackliga organisationerna inte ensamma skall förhandla – och ramarna för de förhandlingar som sker i dag är faktiskt upplagda som tidigare.

Pär Granstedt gör tydligen den bedömningen att de fackliga organisationernas positioner flyttas fram med den här lagstiftningen, och om den profetian skulle vara riktig är det bara att hälsa med tillfredsställelse. – En annan frågeställning uppstår här: Om det inte blir så, kommer då utskottet att ta initiativ i den riktning som vi har föreslagit för att säkra de fackliga organisationernas rättighet? Det är det intressanta i samman-

hanget, när man nu så entydigt tror på de här lagarna för arbetsmarknaden. Eftersom avtalen ganska snart skall tecknas borde vi så fall kunna få se ett initiativ från utskottet under nästkommande år.

Främjandelagarna berör den här frågan till viss del. Men vad jag vet har de inte haft någon större genomslagskraft. Det sorteras i dag ut mängder av människor. I en krissituation som dagens väljer arbetsköparna helt efter sina egna kriterier vilka som skall anställas. De sociala värderingarna kommer i bakgrunden i ett läge då vårt samhälle inte kan ge alla arbete. Man väljer att ha de bästa delarna av arbetskraften kvar i produktionen. Vad har det med sociala utgångspunkter att göra? Vad har utskottet i dagens läge att komma med på den punkten?

Till sist vill jag upprepa min fråga: Om svartlistningen och registreringen fortsätter – om det t. ex. vid nästa års behandling av den här frågan visar sig att svartlistning och registrering tillämpas – kan vi då förvänta ett positivt gensvar på vår motion i form av lagstiftning?

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 227 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 12 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 227 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 278

Nej – 13

§ 14 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1977/78:13 med anledning av regeringens skrivelse 1977/78:56 med redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
1 december 1977

---

*Krigsmaterielex-
port*

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1977/78:3 med anledning av motion om översyn av bestämmelserna rörande krigsmaterielexport.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Vapenexport är en verksamhet som tillhör de mest grannliga uppgifter ett land kan syssla med. Jag tänker då inte på stormakterna. Vi vet ju att det finns stormakter i både öst och väst som utan några som helst skrupler sysslar med vapenexport. För dessa stater kan vapenexporten användas både som påtryckningsmedel och som ett led i det egna landets militära strategi. Men för ett land som Sverige är vapenexporten känslig av flera skäl.

Vi har å ena sidan upprepade gånger slagit fast som en huvudlinje i svensk utrikespolitik att Sverige skall aktivt verka för en fredlig lösning av internationella konflikter och för internationella överenskommelser om nedrustning. Vi har å andra sidan ett ofta upprepat motto för vår utrikespolitik – "alliansfrihet i fred som syftar till neutralitet i krig". Det mottot kräver fasthet och konsekvens. Tackar man nej till allianser får man också lov att visa att man kan klara sig själv. Ett helsvenskt försvar kräver en egen svensk försvarsindustri – det är oundvikligt!

Men det leder i sin tur till konsekvenser. På samma sätt som den civila industriproduktionen måste också vapenproduktionen ha ett visst underlag för att kunna hänga med i den tekniska utvecklingen internationellt sett. Och inte bara det – det behövs också ett visst utbyte av teknik.

Slutsatsen blir att såväl import som export av krigsmateriel måste förekomma och tillåtas. Då uppstår i sin tur behov av någorlunda fasta regler för denna vapenexport.

Utvecklingen fram till de principer som gäller i dag har för Sveriges del varit varken snabb eller rak. Först kom Haagkonventionen 1907. Den reglerade dock bara neutrala maktens rättigheter och skyldigheter i krig. Under första världskriget införde Sverige exportförbud på vapen, men under det s. k. vinterkriget 1939–1940 förekom som bekant en betydande vapenhjälp till Finland. Den skall ses mot bakgrunden av den hållning av typ "icke krigförande" som Sverige intog i denna konflikt.

Under efterkrigstiden fick vi först 1949 principerna för vapenexport fastlagda. De efterföljdes av s. k. riktlinjer år 1971. Någon lag om vapenexport har vi däremot inte.

1971 års riktlinjer är långt ifrån fullständiga. De ger ingen definition av begreppet väpnad inre konflikt. De klargör inte skillnaden mellan defensiva och offensiva vapen. De ger utrymme för tójbara tolkningar, samtidigt som de från riksdagens synpunkt är svårkontrollerbara. Det ankommer som bekant på konstitutionsutskottet att göra denna kontroll. Men hur klarar man kontrollen utan fasta regler?

Av dessa skäl har jag tillsammans med partikamraten Bertil Fiskesjö

Torsdagen den
1 december 1977

*Krigsmaterielex-
port*

väckt en motion med förslag om en översyn av innehållet i och utformningen av bestämmelserna för vapenexport.

Utrikesutskottet avstyrker motionen. Man hänvisar till att knappt sex år gått sedan de s. k. riktlinjerna antogs. Låt mig då påpeka att under de sex år som gått har vi fått en allt bredare och djupare information om vad som händer ute i fjärran länder. Konflikter, oroligheter och gerillaverksamhet har dragits fram i ljuset även i länder som vi länge trodde hade stabila politiska system. Just på detta område har radio, TV och tidningar gjort en betydelsefull insats.

Låt mig här inskjuta en viktig sak. Jag ifrågasätter inte vapenexporten till våra nordiska grannländer eller till de neutrala staterna i Europa. Vad jag ifrågasätter är en fortsatt vapenexport till länder som saknar diplomatiska förbindelser med sina grannar, som har instabila politiska system, som har väpnade inre konflikter och där mänskliga rättigheter förtrycks med vapenmakt.

Utskottet säger vidare i sitt betänkande att tillämpningen av 1971 års riktlinjer "i stort sett har fungerat på ett tillfredsställande sätt". Det finns en liten glidning redan här, kan man märka. Frågan är ju vilka toleranskrav man har.

Låt oss blicka tillbaka på vad som sägs ha varit i stort sett tillfredsställande. Jag skall då inte gräva fram några hemligstämplade exempel i ljuset, utan endast ta upp några händelser som blivit offentliga genom debatter i riksdagen.

Hösten 1976 gav regeringen exporttillstånd för fyra patrullbåtar av Spica-typ till Malaysia. Vid denna tidpunkt var Malaysia visserligen inte i väpnad konflikt med något grannland. Det är däremot känt – och av regeringen erkänt – att gerillatrupper opererar i gränstrakterna till Thailand, där hundratals stupat i striderna. Som bekant innebär en väpnad intern konflikt i sig en risk att också bli en extern konflikt. Malaysia-affären har ännu inte varit föremål för konstitutionsutskottets prövning, vill jag påpeka.

Jag illustrerar kanske problemet bättre med nästa exempel – Pakistan – dit Sverige exporterat 45 SAAB-plan under åren fram till 1976. Exporten pågick även i ett läge då t. o. m. USA tillämpade vapenembargo gentemot Pakistan. SAAB-flygplanen var visserligen inte bestyckade, men de kunde lätt förses med erforderlig bestyckning. Pakistan har länge levt med spända relationer till sina grannar. Pakistan har av och till väpnade inre konflikter. Konstitutionsutskottet granskade för något år sedan denna vapenaffär men nödgades konstatera att det inte pågick "mera omfattande strider i Pakistan".

Praxis har nämligen blivit att mindre omfattande strider kan tolereras. Är detta en tillfredsställande praxis? Visst ryms beslutet inom den juridiska ramen – men hur är det med den moraliska?

Sedan säger utskottet:

"Utskottet följer dock uppmärksamt dessa frågor och är berett att ta nödvändiga initiativ om så visar sig erforderligt."

Låt mig då fråga utskottets talesman: Här menar väl utskottet att man är beredd till en så sällsynt sak som ett speciellt utskottsinitiativ. Och vad skall hända för att ett sådant skall bli aktuellt? Hur många tusen stupade behövs det i en väpnad inre konflikt för att utrikesutskottet skall reagera och föreslå en gräns? Är utskottets talesman beredd att precisera denna gräns?

Herr talman jag har inget yrkande.

I detta anförande instämde Bertil Fiskesjö (c).

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Motionens syfte har väl varit att få till stånd en modernisering och precisering av gällande regler.

Beträffande moderniseringen måste man säga att regelkomplexet i fråga är av ganska ny karaktär. Det bygger ju på en relativt nyligen företagen riksdagsbehandling. Det var utrikesutskottet som för sex år sedan begärde en utredning, och på hösten 1971 behandlades propositionen här i kammaren. Det är alltså ganska färskt material.

Beträffande preciseringen vill jag säga att uppgiften för den parlamentariska utredning, vars betänkande i stort sett låg till grund för propositionen, var just att åstadkomma en sådan precisering.

Man kan säga, som föregående talare, att det har hänt något sedan dessa regler antogs. Vi har genom radio och TV fått mer kännedom om förhållandena i världen. Men det är inte bara allmänheten som fått denna kännedom utan även beslutsfattarna. Och det har i sin tur medfört att våra svenska beslutsfattare nu mer än tidigare är à jour med vad som händer, både genom de sedvanliga diplomatiska kanalerna och genom informationer från motståndsrörelser, speciella grupper etc.

Beträffande preciseringen är det uppenbart att de riktlinjer som fastställdes innebär vissa svårigheter vid tillämpningen. En del är inte särskilt svåra att tillämpa. Det gäller t. ex. den om spänningsområden – det är inte så svårt att fastställa om sådana föreligger. Det är inte heller så svårt att konstatera var det finns väpnade konflikter. Däremot är det större svårigheter att fastställa när det föreligger inre väpnade oroligheter. Hur skall man kontrollera det? Skall man gå på de väpnade styrkornas storlek, vilka områden som kontrolleras av centralregeringen eller frågan om ett enhetligt kommando, och skall man ha politisk syftning?

Hur man än vänder sig är det uppenbart att det finns vissa situationer där en sådan analys inte hjälper. Låt mig ta Chile som exempel. Vi är alla överens om att vapenexport dit är uppenbart olämplig och inte får förekomma. Men skulle man följa gängse definitioner om centralregeringens kontroll och de väpnade styrkornas storlek, skulle landet i och för sig vara berättigat till import. Det finns alltså vissa svårigheter med att försöka få fram en precisering i det här avseendet.

Jag tror också att den väg som vi valt i Sverige, att låta en ansvarsfull prövning äga rum av varje ansökan genom den särskilda avdelning som

Torsdagen den
1 december 1977

*Krigsmaterielex-
port*

finns för detta ändamål i kanslihuset och i sista hand regeringen är ganska lyckosam.

Sven-Erik Nordin nämnde två exempel på förhållanden vid denna prövning som enligt hans mening inte var särskilt gynnsamma. Det gällde export till Malaysia och Pakistan. All export till Indien och Pakistan avbröts när oroligheterna började och det uppstod ett spänningsområde. Beträffande Malaysia kommer väl den frågan under konstitutionsutskottets prövning i sinom tid, och jag skall inte föregripa den prövningen. Det är dock att märka att den krigsmateriel som det gällde inte precis var av den beskaffenheten att den kunde användas vid inre oroligheter. Det gällde ju s. k. Spicafartyg, ett vapen som knappast hör hit. Man kanske från andra synpunkter kan ifrågasätta lämpligheten av denna export, men att göra det är som sagt konstitutionsutskottets sak och inte utrikesutskottets.

Sedan ställde talaren en retorisk fråga till utskottets talesman. Han frågade hur många som skall dödas innan man ingriper. Den frågan tror jag att jag inte ens behöver besvara. Den är så uppenbart orimlig att den faller på sin egen inneboende lätthet.

Som motionären mycket riktigt refererade har utskottet sagt att riktlinjerna är så färska att man knappast har anledning att nu vidta speciella åtgärder eller att tillsätta en ny utredning. Att märka är att den utredning som tidigare har fungerat var sammansatt av parlamentariker. En ledamot av utredningen hade varit riksdagsman och övriga var ledamöter av riksdagen och är det fortfarande. Den utredningen var helt enig i sina bedömningar. Riksdagen antog också det förslag som regeringen framlade i stort sett på grundval av denna utredning. Ett enhälligt utrikesutskott hade tillstyrkt propositionen.

Utrikesutskottet har emellertid, som motionären framhöll, förklarat att utskottet följer "uppmärksamt dessa frågor och är berett att ta nödvändiga initiativ om så visar sig erforderligt". Det är klart att det ligger ett löfte i detta att utskottet vaksamt skall följa utvecklingen. Saker och ting kan inträffa som gör att de regler som gäller inte är bra. Då är utskottet berett att ta initiativ. Men i övrigt vill utskottet föreslå att riksdagen avslår motionen med den motivering som utskottet har anfört.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Jag vet att Allan Hernelius var ledamot av den utredning som tillsattes 1969 och som ju utgjorde grunden till den proposition som framlades 1971 och som ledde till de vägledande riktlinjerna.

Det skall kanske påpekas i historieskrivningens namn att denna utredning ganska ordentligt tog upp frågan hur man skulle utöva riksdagens kontrollmakt utöver den som konstitutionsutskottet har. Utredningen ansåg att det borde tillsättas en rådgivande nämnd, som skulle följa dessa exportaffärer. Det förslaget avvisades som bekant av konstitutionella skäl. Det skulle vara en främmande fågel i det konstitutionella system som

utvecklats och det skulle kanske också sätta konstitutionsutskottet på mellanhand.

Detta var, såvitt jag förstår, riktigt tänkt. Men det alstrar nästa fråga: Hur skall konstitutionsutskottet kunna fullgöra sin uppgift, när man har så här pass vaga riktlinjer? Allan Hernelius erkänner själv att det är fråga om prövningar som sker från fall till fall. Han är inte beredd att göra någon precisering – det hade jag inte heller räknat med – av vad som skulle hända för att utrikesutskottet skulle ta ett initiativ. Han sade att det ligger ett löfte i utskottets skrivning. Ett löfte kan naturligtvis vara stort nog. Det betyder väl att om någonting händer hux flux sedan den ordinarie motionstiden gått ut och utan att regeringen framlägger ett förslag om det hela, så griper utrikesutskottet in.

Detta vittnar ändå om att det finns en viss osäkerhet hos utrikesutskottet. Utskottet är inte fullständigt övertygat om att motionen skall avslås rätt och kallt. Vi får väl vara ense om, Allan Hernelius, att detta visserligen är första gången som vi diskuterar vapenexport med varandra här i kammaren men tydligen inte den sista.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Herr Nordin tar upp frågan om riksdagens kontroll, och det är en viktig fråga. Han har alldeles rätt i att utredningen hade föreslagit en särskild kontrollinstans, en nämnd, ett förslag som regeringen avvisade på grundval av yttranden från flera remissinstanser. Det avvisandet innebär en snubba åt den eventuella konstitutionella sakkunskap som kan ha funnits i utredningen, och det var kanske inte en helt obefogad snubba.

Men det innebär inte att riksdagen lämnades utan kontrollmöjligheter. För det första hänvisade regeringen till att i utrikesnämnden kan frågor av känslig art i detta sammanhang upptas. För det andra har konstitutionsutskottet sin prövningsrätt och sin granskningsrätt. Herr Nordin tycks vilja göra den prövningsrätten beroende enbart av innehållet i reglerna och tolkningen av dem, men så är det naturligtvis inte. Herr Nordin vet, som gammal ledamot av konstitutionsutskottet, att detta utskott har fri politisk prövningsrätt även i fråga om det lämpliga i besluten och praktikabiliteten av de beslut som regeringen fattar.

Man behöver inte hänvisa till en paragraf och säga att regeringen har brutit mot den. Konstitutionsutskottet har alltid en allmän prövningsrätt vid sidan av paragraftolkningen, och den gäller naturligtvis i det här fallet. Skulle konstitutionsutskottet vid sin granskning av vad som sker i samband med vapenexporten finna att regeringen inte har förfarit lämpligt, så kan utskottet ge denna sin mening till känna för riksdagen. Så har skett förut i vissa fall, och så kommer att ske i framtiden också.

Herr Nordin har alldeles rätt i att utrikesutskottet kommer att följa den här frågan liksom vi följer andra frågor när det gäller utrikes ärenden. Ett utrikesutskotts medlemmar bör alltid ha öron att höra med och ögon att se med och dra konsekvenserna därav vid sin behandling av ärendena och i fråga om eventuella initiativ.

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

*Krigsmaterielex-
port*

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Även herr Hernelius har ju tidigare deltagit i konstitutionsutskottets arbete – jag saknar honom där, vill jag säga. Men då borde herr Hernelius kunna komplettera beskrivningen av konstitutionsutskottets uppgift med att just detta att granska i viss mån hemligstämplat material inte är så lätt. Man står inte precis med öppen dörr och säger: Var så god, ta del av vad regeringen har beslutat!

Det innebär att kretsen är liten. Kontrollmöjligheten är i motsvarande grad liten, och när principer och riktlinjer dessutom är så töjbara som de nu är, leder detta fram till att utskottet visserligen kan tycka en del saker men att det heller inte kan bli mycket mer.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Det är väl ändå, herr Nordin, knappast möjligt att åstadkomma större preciseringar och klara definitioner i eventuella regler. Då måste man falla tillbaka på konstitutionsutskottets allmänna granskningsplikt och granskningsrätt. Jag håller med herr Nordin om att det ibland kan vara svårt att utöva denna rätt, men den har utövats och den kommer säkert att utövas även i fortsättningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 16 Försvarets hundskola

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1977/78:1 med anledning av propositionen 1976/77:157 om inriktning och organisation av försvarets hundskolas verksamhet jämte motioner.

IVAR HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill med några ord ge uttryck för vår tillfredsställelse med att försvarsutskottet delar motionärernas synpunkter på frågan om kravet att hundskolans verksamhet skall vara självbärande. Principen om full kostnadstäckning som godkändes av riksdagen 1970 måste, som utskottet konstaterar, frångås i den framtida verksamheten vid skolan. Erfarenheterna av de gångna årens verksamhet visar klart att det inte är möjligt att tillämpa denna princip.

Utskottet avvisar därmed vad som angavs i regeringspropositionen i maj, nämligen att driftbidraget, som f. n. utgår med 4 milj. kr., under en fyraårsperiod trappas ner med 1 milj. kr. per år. Utskottet föreslår i stället att ett grundbidrag skall utgå och vara så avpassat att skolans drift inte äventyras. Under en övergångstid konstaterar också utskottet att det kan bli erforderligt med ett särskilt driftbidrag.

Dessa synpunkter sammanfaller helt med de krav som redovisas i mo-

tionerna. Men därutöver gör utskottet ett viktigt påpekande, som jag vill understryka. Det gäller här hur driftbidraget skall fördelas budgetmässigt. Utskottet anser att bidraget bör beräknas med hänsyn till att andra samhällssektorer än det militära försvaret drar nytta av skolans verksamhet. Exempelvis produktionen av ledarhundar för synskadade bör till viss del kunna bestridas över socialdepartementets huvudtitel, liksom polisväsendets hundar bör hänföras till justitiedepartementet.

När det gäller de synskadade har vi i dag en stor brist på ledarhundar. Enligt uppgift finns det i dag ca 170 ledarhundar bland ca 20 000 synskadade. Internationellt sett är denna siffra mycket låg. I samband med ett internationellt symposium i London 1976 redovisade man ett behov av ledarhund bland de synskadade ligga mellan 6 och 10 %. Om man tar den lägsta siffran, alltså 6 %, skulle vi ha ett behov av 1 200 hundar. I dag utbildas 25–30 ledarhundar per år. Även om man inte kan tillfredsställa hela detta behov inom den närmaste framtiden, är det emellertid uppenbart att här finns ett stort uppdämt behov. Och då är det angeläget att allt görs för att öka produktionen av ledarhundar. Det är således inte enbart ett försvarets intresse att verksamheten vid hundskolan i Sollefteå kan hållas på en hög nivå även i framtiden.

Slutligen vill jag, herr talman, även om vi inte i dag har att pröva frågan om uppfödning av försöksdjur vid hundskolan i Sollefteå, understryka vikten av att jordbruksministern vid sin beredning av en proposition, som aviserats att föreläggas vårriksdagen 1978, beaktar vad som anförts i Åkergruppens PM angående lokalisering av denna verksamhet till hundskolan. Detta skulle möjliggöra att sysselsättningen för de nu anställda vid hundskolan skulle vara tryggad. Hundskolans verksamhet är en betydelsefull tillgång i en bygd som under många år haft stora sysselsättningsproblem.

Jag har inget annat yrkande än utskottets, men vill uttala en förhoppning att regeringen vid sin prövning av de frågor som berör hundskolans verksamhet noga beaktar vad riksdagen genom sitt bifall till utskottets hemställan ger regeringen till känna.

I detta anförande instämde Sven Mellqvist (s).

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Oavsett om man är motionär, ångermanlänning, hundintresserad eller på annat sätt engagerad i verksamheten vid försvarets hundskola i Sollefteå, så måste man konstatera att hundskolan under hela 1970-talet inte fått en rejäl chans till ett fast planeringsunderlag och en trygg framtid. Den har varit föremål för flera utredningar, eller åtminstone rapporter. Man har beskrivit situationen, men det har varit ont om genomtänkta lösningar.

I och för sig finns det flera förklaringar till detta. Att förändra en rent militär uppgift till en civil institution brukar inte vara lätt, det är det ena. Det andra är att hundskolans uppgift att producera tjänstehundar,

och dessutom tjänstehundar som skall fylla mycket höga krav, är en både svår och unik uppgift.

Alltför få känner verksamheten och dess speciella egenart. Låt mig beskriva en liten del av det hela. Det ligger ofta nära till hands att ställa rent industriella krav på en rationell drift vid hundskolan. Men nu är det inte så enkelt att man kan stoppa in en valp i ena dörren och ut ur den andra kommer en färdigdresserad hund. På samma sätt som vårt skolväsende, som kostar så mycket, som är så personalintensivt, som tar så många år av elevernas liv, ändå inte kan lyckas till hundra procent med *sina* elever, på samma sätt måste en hundskola dras med lyckade, *mindre lyckade* och *misslyckade* dressyrresultat.

Låt mig fortsätta jämförelsen mellan undervisning av skolelever och dressyr av hundar en liten bit till. Samhället försöker alltid ge eleven en ny chans. Men en misslyckad unghund slås ut direkt. Här har vi den första minusposten.

Sedan har vi nästa grupp: Hunden klarar dressyren till vakthund, dvs. en s. k. lågkvalificerad tjänstehund, men inte längre. Så länge det finns avsättning för denna tjänstehundsgrupp föreligger en viss kostnadstäckning.

Slutligen har vi elitgruppen – de hundar som duger till ledarhundar och som Ivar Högström nyss berättade om. Den typen av hundar kan samhället inte undvara. Men vissa s. k. utredningsexperter tycks tro att den lilla elitgruppen, toppen på pyramiden, skall kunna finansiera också pyramidens bas – en baskostnad som även skall täcka kostnaderna för service till allmänheten m. m.

I anslutning till propositionen 1976/77:157 har jag jämte några partikamrater väckt en motion om förbättringar av propositionens förslag.

Beträffande motionens huvudpunkt – kravet på ett fast bidrag som garanterar hundskolans framtida drift – vill jag oförbehållsamt ge försvarsutskottet en eloge för den ståndpunkt man resonerat sig fram till. När utskottet på s. 7 i utskottsbetänkandet skriver att *grundbidraget "bör vara så avpassat att skolans verksamhet vid en effektiv och kostnadsmedveten drift inte äventyras"*, så ger man därmed äntligen hundskolans personal en fast tro på en *framtid med trygghet och arbetsglädje*. Det utesluter inte omplaceringar av personal av andra orsaker, men utskottet understryker ju att detta måste ske med omsorg. Jag vill tacka för det.

Men, herr talman, jag är naturligtvis inte helt nöjd, även om skrivningen är välvillig också på avslagspunkterna.

Utskottet hoppas på en proposition våren 1978 om försöksdjursuppfödning i Sollefteå, man hänvisar till pågående utredning om djursjukhus och man delar vår uppfattning om den framtida departementstillhörigheten. Det låter acceptabelt. Men i vår motion har vi även ställt krav på ett riksdagsuttalande att försvarsmakten i första hand bör lösa byggnads- och materialbevakningsuppgifter genom bevakningshundar och inte med dyrbar och osäker elektronisk utrustning. Därvidlag vill utskottet inte förorda något uttalande. Varför det?

Här står en stor del av vad jag kallar skolans avsättning av medelbegåvningarna på spel. Hur skall man kunna upprätta några långsiktiga kontrakt med försvarsmakten annars? Och om försvaret drar sig ur, hur skall då någon annan våga skriva långtidskontrakt på vakthundar?

Och vad vet försvarsutskottet om hur mycket alternativen – de elektroniska bevakningsalternativen – verkligen kostar?

Jag har en uppgift om att man vid tre kärnkraftverk i vårt land redan har fått installera elektronisk bevakningsutrustning för 12 milj. kr. Vad kommer det då att kosta vid försvarets alla anläggningar?

Allra sist en högaktuell fråga.

För att finna nya användningsområden för tjänstehundar och trygga sysselsättningen för ytterligare någon dressör erbjöd hundskolan i fjol – det var i november – försvaret och civilförsvarsstyrelsen en beredskapsgrupp av räddningshundar för användning inom och utom landet. Skolan hänvisade till erfarenheter från olika katastrofer.

Det tackade de ifrågakvarande instanserna nej till! Sådant behövdes inte! Pengarna räckte inte! I natt har man förtvivlat ringt från katastrofplatsen i Göteborg och frågat efter just räddningshundar. Det räcker inte med elektronisk sökarutrustning där nere. Man är rädd att man inte skall finna alla begravda människor i tid.

Herr talman! Vore det inte med den erfarenheten dags också för generalerna att börja tänka om?

Jag har inget särskilt yrkande.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Framläggandet av propositionen och diskussionen med anledning av försvarets hundskola i Sollefteå beror främst på att försvaret minskar sitt inköp av hundar med 50 minhundar. Eftersom det just nu inte finns någon efterfrågan på flera hundar, måste det bli en minskning av hundskolans verksamhet.

Sven-Erik Nordin, som är ordförande i hundskolans styrelse, menar att regeringen inte försökt att sätta sig in i hundskolans verksamhet. I själva verket tillsatte regeringen i november 1975 en arbetsgrupp för att se över verksamheten vid hundskolan och för att förbättra beslutsunderlaget för skolans ekonomi och inriktning. Arbetsgruppen har redovisat resultatet av sitt arbete i en rapport som lämnades i december 1976, och propositionen 1976/77:157, som vi nu har behandlat, bygger i stort sett på arbetsgruppens förslag.

Sven-Erik Nordin sade beträffande de högkvalificerade hundarna att urvalet blir för litet, om man går ned från 200 hundar till ett lägre antal. Det har man också tänkt på vid utarbetandet av propositionen. Man har föreslagit att det under en treårsperiod bör ges bidrag till avelsfrämjande verksamhet. Det är också meningen att det skall bli möjligt att genom ett bättre urval få fram flera godkända hundar även vid ett lägre utgångsantal.

I utskottet har vi också mycket noga följt frågan om ledarhundar för

de synskadade. Vi har sagt att det är angeläget att upprätthålla produktionen av ledarhundar, men vi har också varit ense om att riktlinjerna för verksamheten skall överensstämma med vad som förordas i propositionen, dvs. att skolan bör dimensioneras för en produktion av omkring 155 hundar. Blir det ändringar i produktionsförutsättningarna, skall detta naturligtvis kunna påverka inriktningen av verksamheten vid skolan.

Ivar Högström tog upp frågan om kostnadstäckningen. Här har riksdagen 1970 sagt ifrån att skolan skall drivas så, att den ger full kostnadstäckning. Vi har granskat frågan med stöd av det utredningsmaterial som finns att tillgå och har konstaterat, alldeles som Ivar Högström sade, att det inte är möjligt att tillämpa principen om full kostnadstäckning. Vissa kostnader som avser produktionen skall därför täckas genom anslag på statsbudgeten. Jag är också glad över att Ivar Högström delar vår uppfattning att kostnaderna skall spaltas upp med hänsyn till vilka samhällssektorer som drar nytta av skolans verksamhet.

Sven-Erik Nordin hade också kritiska synpunkter på försvarets bedömning av hur man skall använda sig av bevakningshundar. I utskottet har vi inte ansett oss ha bättre sakkunskap än den som finns inom försvaret och andra institutioner, som nyttjar hundar för bevakning. Därför har vi inte ansett oss ha vare sig orsak eller möjlighet att göra något uttalande i den frågan.

Till sist vill jag påminna om att utskottet enhälligt förklarat att det bör vara naturligt att skolan förs över från försvarsdepartementet till ett annat departement. Utskottet har emellertid inte velat föreslå riksdagen att göra något uttalande i frågan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Försvarsutskottets ordförande ägnade en stor del av sitt inlägg åt att försvara regeringen och den som skrivit den departementsrapport som låg till grund för propositionen. Nu vill jag för att Per Petersson inte skall känna sig partipolitiskt stött i kanten peka på att riktlinjerna för utredarna angavs av den förre försvarsministern. Den nye har egentligen bara traskat vidare i de gamla spåren och alltså inte gått till grunden med frågan. Jag har liksom Ivar Högström sagt att försvarsutskottet däremot gjort detta i vad avser den ekonomiska bedömningen, och det berömmet kan jag framföra en gång till.

En bidragande orsak till mitt inlägg var att jag ville få ett uttalande från utskottshåll om huruvida man vågar ha en uppfattning om hur bevakningen skall ordnas i försvarets anläggningar. Skall det ske i enlighet med vad generalerna tycker eller enligt politikernas riktlinjer?

Per Petersson säger att han inte känner sig sakkunnig nog för att ha en uppfattning i den frågan. Men är inte detta ett något riskabelt uttalande? Vad skall folk egentligen tro – i ett samhälle där vi diskuterar försvarsutgifter uppgående till miljarder och åter miljarder och där alla tycker att det kostar för mycket – om de av politikerna som borde kunna

detta bäst inte vågar ha en uppfattning? Jag skulle vilja ge Per Petersson det rådet att han fattar litet större mod på den här punkten under det år som kommer.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Först vill jag säga att Sven-Erik Nordin kan bespara sig sitt bekymmer om att jag skulle känna mig politiskt stött i kanten. Jag vet mycket väl vilken regering som har tillsatt utredningen i fråga och under vilken regeringstid den har utfört större delen av sitt arbete.

Även om det kanske i viss mån kan såra Sven-Erik Nordin, måste jag också säga att varken jag eller, som jag tror, utskottet är riktigt helhjärtat övertygade om att Sven-Erik Nordin är den ende som har kunskap om hur man skall använda hundar inom samhällslivets olika områden. Det är kanske främsta orsaken till det uttalande som vi har gjort på denna punkt.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 17 Kasset-TV till de svenska FN-bataljonerna

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1977/78:2 med anledning av motion om kasset-TV till de svenska FN-bataljonerna.

HELGE HAGBERG (s):

Herr talman! Motionen om TV-kassetter till de svenska FN-bataljonerna, som väcktes för snart ett år sedan, har av försvarsutskottet behandlats grundligt och seriöst. Att sedan förslaget från utskottet mynnar ut i ett avstyrkande kan inte utskottet lastas för.

Vi motionärer har dock kunnat registrera att behovet av bl. a. en lösning på frågan om upphovsmannarätten och av utredningar på området är mycket starkt. Det framgår också av utskottets betänkande att utskottet noterat detta behov. Något som kanske borde begrundas litet mera är, som utskottet uppger i sitt betänkande, möjligheterna att i detta sammanhang utnyttja handelsflottans kultur- och fritidsråd. Detta har till helt nyligen kunnat förmedla nyheter, kulturprogram och underhållning via TV-kassetter. Avtalen för denna verksamhet är dock uppsagda från maj månad i år, och det ges bara möjlighet att se material som inspelats före denna månad.

Genom brev och samtal med SIDA-personal har vi motionärer fått klart för oss att det också bland dem råder samma skriande behov av nyhetsprogram och program med kultur och underhållning. Från Bai Bang-projektets personal understryks i ett meddelande den totala isolering

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

Kasset-TV till de svenska FN-bataljonerna

som 450–500 svenska medborgare lever i långt uppe i Vietnams skogsområden.

Mot denna bakgrund uppstår frågan hur SIDA-personalen skall komma med i ett kommande informations- och kulturflöde från hemlandet. Vi måste också ta ställning till andra frågor. Skall vi såsom nu ha flottans kultur- och fritidsråd, som servar den personal som utgör besättning på handelsflottan, sorterande under kommunikationsdepartementet? Skall försvarsmyndigheterna ha något organ som servar FN-bataljonerna? Blir det utrikesförvaltningen som ordnar för SIDA-personalen? Vi bör i detta sammanhang komma ihåg att vi också har folkrörelserna i form av missionen och fackföreningarna, företagsprojekt, svensk UD-personal och svenska skolor i utlandet.

Det kan hända att denna fråga behöver en vidare behandling. Men samtidigt måste betonas att det är bråttom. Vi har svenska medborgare i tjänst på värdefulla projekt över hela världen. Vi vill ha det så, eftersom vi tror att vi härigenom kan göra insatser på olika sätt. Men då måste vi också sörja för denna personals rent mänskliga behov av kontakter med det svenska samhällets förhållanden. Därför skall vi motionärer fundera på om vi skall ta vidare kontakter på det här området. Det är möjligt att frågan bör behandlas i det utskott som har radio- och kulturfrågor om hand och att utbildningsdepartementet således skall vara det organ som håller i ärendet.

Jag har självfallet inte något yrkande i dag, men jag tror säkert att denna fråga återkommer till riksdagen i någon form.

ULLA EKELUND (c):

Herr talman! Som framgår av betänkandet är försvarsutskottet av samma mening som motionärerna, nämligen att svenska FN-soldater och handelsflottans folk bör kunna jämföras när det gäller möjligheten att genom kassetter kunna se aktuella svenska TV-program. Helge Hagberg har ju också gett sitt vitsord vad gäller utskottets utlåtande på den punkten.

Rättigheten att på detta sätt utnyttja TV-program har, som också har nämnts, reglerats genom två olika avtal. Det ena är det som handelsflottans kultur- och fritidsråd haft med Sveriges Radio, men som nämnts upphörde detta att gälla vid utgången av maj månad i år, och det pågår nu förhandlingar om en förnyelse av avtalet. Där har vi alltså inget avtal att hänvisa till. Det finns ytterligare ett upphovsrättsligt avtal, som också gäller för handelsflottans kultur- och fritidsråds del. Det avtalet är knutet till andra medverkande i program än dem som är anställda vid Sveriges Radio.

Helge Hagberg tog i sitt inlägg upp också andra grupper som vi inom försvarsutskottet inte haft anledning att diskutera i betänkandet, men som helt säkert är i lika stort behov av dessa program som de svenska FN-soldaterna. Eftersom utredningen om upphovsrätten och videogramutredningen behandlar problem som direkt anknyter till motionsförslaget,

anser utskottet att det inte finns anledning att sätta i gång ytterligare utredningsarbete. Jag har inhämtat att videogramutredningen så sent som i går tog upp dithörande frågor, och då efter vad jag förstod i ett vidare perspektiv än just det som anförts i motionen. Det är därför min förhoppning att också Helge Hagbergs övriga grupper kommer in i behandlingen där.

I försvarsutskottet poängterar vi emellertid önskvärldheten av att både utredningsarbetet och avtalsförhandlingarna skall leda till positiva resultat även för de svenska FN-förbandens del.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkanden

1977/78:3 med anledning av motion om förvaringen av militära tjänstevapen

1977/78:4 med anledning av motion om överbefälhavarens direktiv rätt till försvarets forskningsanstalt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 19 Meddelande om interpellationssvar

1977/78:65 om sammanläggning av statens planverk och bostadsstyrelsen

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Svaret på Per Bergmans interpellation om sammanläggning av statens planverk och bostadsstyrelsen hade jag avsett att ge den 9 december, men på grund av kammarens arbetsbelastning den dagen kommer jag i stället att lämna svaret den 12 december.

§ 20 Om statligt stöd för installation av värmepump i bostad

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöU ordet för att besvara *Bertil Jonassons* (c) den 18 november anmälda fråga, 1977/78:152, och anförde:

Herr talman! Bertil Jonasson har frågat mig om jag avser att vidtaga några åtgärder för att värmepumpar skall bli berättigade till energisparlån.

Vad gäller det reguljära statliga stödet till energisparåtgärder i bostadshus vill jag till en början erinra om att det ankommer på bostadsstyrelsen att närmare bestämma vilka åtgärder som bör ges sådant stöd. Detta gör styrelsen inom ramen för de bestämmelser som statsmakterna har

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

---

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om statligt stöd för
installation av
värmepump i bostad*

*Om statligt stöd för
installation av
värmepump i bostad*

meddelat. Det avgörande är därvid om åtgärden i fråga är så energiekonomisk och i övrigt lämplig att stöd bör utgå till den. Detta gäller då även installation av värmepumpar.

Lånemyndigheterna har visat till synes stor återhållsamhet när det gäller behandlingen av ansökningar om stöd till sådana pumpar. Detta har, efter vad jag har erfarit, berott på problemen med dels lönsamheten, dels driftsäkerheten hos de pumpar som hittills har kommit i marknaden. Inom planverket pågår arbete med att få fram bl. a. normer för typgodkännande av sådana pumpar. Ett typgodkännande kommer givetvis att underlätta den framtida långivningen.

Riksdagen har ju också vid ett flertal tillfällen ställt sig positiv till att långivningen avseende värmepumpar kommer att öka. Jag anser därför att det f. n. inte behövs ytterligare åtgärder i denna fråga.

Jag vill också understryka att det är mycket angeläget att snabbt utveckla ny teknik när det gäller energisparandet i byggnader. Jag vill i sammanhanget erinra om att det fr. o. m. detta budgetår är möjligt att få bidrag samt ränte- och amorteringsfria lån för att genomföra experiment och forskning i fråga om sådan ny teknik. Jag räknar med att detta nya stöd på ett verksamt sätt skall bidra till att nya och effektiva lösningar inom energisparområdet snabbt skall komma ut på marknaden.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern för svaret på min fråga.

Energisparandet är en viktig fråga, som på allt sätt måste uppmärksammas och stimuleras. Alla alternativ till de sedvanliga energikällorna behöver främjas. Ett viktigt alternativ är värmepumparna till byggnader för att kunna utnyttja jordvärme.

På många håll har det varit svårt att få lån och bidrag för sådana här installationer. En positiv behandling av låne- och bidragsfrågor beträffande värmepump skulle vara en god affär för landet i dess helhet. Det skulle ge flera människor sysselsättning vid tillverkningen, och det skulle också ge mera sysselsättning vid installationen. Det är med andra ord flera positiva, samverkande faktorer som skulle ge ett bättre resultat om vi finge en mer positiv behandling av låne- och bidragsfrågorna.

Statsrådet erinrar om att det är bostadsstyrelsen som närmare skall bestämma vilka åtgärder som bör ges sådant stöd. Därvid är det avgörande om åtgärden i fråga är så energiekonomisk och i övrigt lämplig att stöd bör utgå. Det gäller också värmepumparna. Det är riktigt, som sägs i svaret, att det har varit återhållsamhet när det gäller behandlingen av ansökningarna och det är därför jag har ställt frågan, för att man skall komma i gång bättre.

Det är en nyhet för mig att man inom planverket nu håller på att arbeta fram normer för typgodkännande av pumparna. Det skulle naturligtvis underlätta, och jag hoppas att detta skall kunna ske mycket snabbt, därför att det är en fråga som brådskar. Jag vill också poängtera

att man faktiskt hade förväntat sig ett snabbare resultat i de frågorna, eftersom riksdagen vid ett flertal tillfällen har ställt sig positiv till lån-givningen beträffande pumparna. Statsrådet säger att med hänsyn härtill behövs inga ytterligare åtgärder, och det är riktigt. Det borde vara så.

Jag vill bara till sist säga att jag är mycket tacksam för svaret och för de klarlägganden som har gjorts. Jag tackar än en gång för svaret och hoppas att detta skall kunna ge anledning till positiva behandlingar av frågan så snabbt som möjligt, därför att många positiva saker skulle bli följden. Det skulle ge arbete och sysselsättning åt många, och det skulle dessutom vara energibefrämjande i högsta grad.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 21 Om åtgärder för att trygga verksamheten i Luleå hamn

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Eva Winthers* (fp) den 7 november anmälda fråga, 1977/78:123, och anförde:

Herr talman! Eva Winther har frågat mig om jag avser att utifrån regionalpolitiska synpunkter vidta åtgärder som kan bidra till att trygga verksamheten i Luleå hamn.

LKAB har nyligen slutfört en utredning – den s. k. malmbaneutredningen – där man förutsättningslöst undersökt möjligheterna att minska transportkostnaderna. Av utredningen framgår att fraktkostnaderna inte har någon avgörande betydelse vid valet av utskeppningshamn. Däremot visar utredningen att Narvik har vissa marknadsmässiga fördelar framför Luleå. Dessa ger betydande vinster vid en ökad transport över Narvik.

Jag vill försäkra Eva Winther att regeringen med kraft kommer att värna om malmbrytningen i Norrbotten, och en fortsatt omfattande brytning är naturligtvis en första förutsättning för att hamnrörelsen skall kunna existera. Formerna för detta engagemang får naturligtvis tas upp i särskild ordning. Jag vill vidare peka på att fraktkostnaderna på järnväg naturligtvis kan spela roll för valet av utskeppningshamn. SJ och LKAB kommer att förhandla om ett nytt avtal som skall gälla fr. o. m. år 1979.

EVA WINTHER (fp):

Talman Allard! Jag skall be att få tacka för svaret. Jag noterar med glädje att statsrådet säger att regeringen med kraft kommer att värna om malmbrytningen i Norrbotten. Det är ett helt riktigt konstaterande att en fortsatt omfattande brytning är en första förutsättning för att hamnrörelsen i Luleå skall kunna existera.

Bakgrunden till min fråga är att den framtida verksamheten i Luleå hamn har kommit upp till diskussion i samband med LKAB:s ekonomiska svårigheter och inte minst den stora belastning på LKAB:s ekonomi som de höga transportkostnaderna på malmbanan utgör. Det finns en stor oro för Luleå hamns möjligheter i framtiden och en oro för att de

Torsdagen den
1 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga verksamheten
i Luleå hamn*

som är anställda där skall förlora sina jobb.

Malmhamnen i Luleå fick en ny anläggning klar 1965. Den är en av världens största och modernaste. Malmexporten har hittills inneburit att Luleå varit Sveriges största exporthamn. Ett handikapp för hamnen är naturligtvis att den inte är isfri året om. Men skeppningssäsongen kan förlängas med isbrytarhjälp. Det måste dock ställas speciella och fördröjande krav på de båtar som skall gå vintertid.

Det är i princip Malmbergsmalmen som har transporterats till Luleå – 1976 ungefär 5,8 miljoner ton, i år drygt 5 miljoner ton. Därav tar NJA ungefär 1 miljon ton. På grund av sitt svåra ekonomiska läge försöker LKAB nu jaga kostnader. Då kommer givetvis fraktkostnaderna in i bilden. F. n. kör man malm till Luleå och lagrar den där för att stoppa transportererna till Luleå under 1978 och på så sätt minska kostnaderna. I stället vill man förstärka järnvägen Gällivare–Kiruna och transportera merparten av Malmbergsmalmen via Narvik, där det finns en nybyggd hamnanläggning med stor kapacitet. Från Luleå räknar man sedan med att skeppa ungefär 2 miljoner ton. Man kan fråga sig vad det kommer att betyda för utvecklingen i Luleå hamn.

En minskning av malmskeppningen innebär minskat underlag för den kommunala hamnverksamheten, för lotsväsendet, bogserbåtsbolag och servicebolag. Hamnkostnaderna är i stort sett fasta, vilket innebär att övriga kunder, bl. a. NJA, får ökade kostnader. En nedläggning av malmskeppningen skulle innebära ett bortfall av fartygsavgifter med 1–1,5 milj. kr. På bogserbåtssidan svarar LKAB för ungefär 50 % av underlaget. När det gäller vintersjöfarten krävs en lokal hamnisbrytare för inre leden till hamnen. 50 % av godset är malm. En neddragning av malmskeppningen över Luleåhamnen har alltså stora konsekvenser för övriga båtar och övrig skeppsfart. Det är en fara på sikt, och det är därför som jag har frågat vad detta kan innebära i minskning av övrig sjöfart på grund av de ökade kostnaderna.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill för tydlighetens skull betona att malmbancutredningen ju visade att de marknadsmässiga för- och nackdelarna spelar en avgörande roll när det gäller valet av utskeppningshamn. Det finns ett tilltagande motstånd, tyvärr, hos kunder utanför Östersjöområdet mot att hämta malmen i Luleå. Det är detta som ligger bakom Narviks i motsvarande mån ökade fördelar.

Men en viktig punkt i utredningen är att den slår fast att det från LKAB:s synpunkt är angeläget – då utifrån en rent företagsekonomisk kalkyl – att Luleå upprätthålls som utskeppningshamn också i framtiden. Det ger LKAB en trygghet och en ökad flexibilitet bl. a. i valet av marknader. Den saken är det viktigt att komma ihåg i detta sammanhang.

Det är också så att LKAB enligt vad som kommit till min kännedom har för avsikt att ta upp den här saken med Norrbottendelegationen, som behandlar sysselsättningsproblemen bl. a. i Luleåregionen. Jag utgår

ifrån att vid de kontakterna kommer frågan om Luleå hamns framtid att i hög grad aktualiseras. Jag utgår också ifrån att Norrbottendelegationen kommer att ha synpunkter på Luleås hamn och dess betydelse för sysselsättningen i regionen.

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

---

*Om åtgärder för att
trygga verksamheten
i Luleå hamn*

EVA WINTHER (fp):

Det är av stor betydelse för Luleåhamnens vidare framtid och för LKAB:s möjligheter att frakta malmen ned till Luleå att den södra banddelen blir ombyggd. LKAB har f. n. en önskan att banddelen Gällivare-Kiruna skall byggas om, så att man lättare skall kunna transportera åtminstone merparten av Malmbergsmalmen över till Narvik. Skall man kunna frakta malmen ned till Luleå på ett mer lönsamt sätt är det oerhört viktigt att den södra banddelen blir ombyggd. Jag skulle väldigt gärna vilja fråga statsrådet om han är beredd att i regeringen ta upp diskussioner om och ta initiativ till en sådan ombyggnad. Den skulle dessutom ge mycket goda sysselsättningsmöjligheter.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! De fortsatta övervägandena får avgöra i vilken takt man bör gå in med upprustningsåtgärder för malmбанan. Det är för dagen för tidigt att avge något omdöme om de möjligheterna. Men jag utgår från att de kontakter som nu sker mellan LKAB och Norrbottendelegationen kan komma att bringa klarhet i de här frågorna och att det kan innebära en prioritering av de investeringar för malmfälten och för malmtransporterna som ur regional synvinkel är angelägna.

EVA WINTHER (fp):

Det är viktigt att man studerar det här och gör avvägningar. Men ett beslut får inte dröja för länge, eftersom det är viktigt att en ombyggnad kommer i gång fort. Ett beslut är av stor betydelse för LKAB:s bedömningar för framtiden. Jag förstår så väl om företaget resonerar företagsekonomiskt – det är alldeles riktigt. Men samhällsekonomiskt skulle det vara till fördel om vi hade kvar en större del av frakten över Luleå. Där tycker jag att samhället inte helt har tagit sitt ansvar. LKAB har verkligen med olika medel – genom förhandlingar med en statlig myndighet – försökt få ha kvar också transportverksamheten över Luleåhamnen.

Jag hoppas att det kommer att vidtas åtgärder, så att verksamheten i Luleå hamn kan bedrivas på minst nuvarande nivå och helst ökas.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
1 december 1977

*Om åtgärder för att
upprätthålla
sysselsättningsnivån
vid Emmaboda
Glasverk*

§ 22 Om åtgärder för att upprätthålla sysselsättningsnivån vid Emmaboda Glasverk

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Stig Alemyrs* (s) den 22 november anmälda fråga, 1977/78:158, och anförde:

Herr talman! Stig Alemyr har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att förmå Saint Gobain att uppfylla sina löften att upprätthålla sysselsättningsnivån vid Emmaboda Glasverk.

I samband med att regeringen år 1974 gav AB Emmaboda Glasverk tillstånd att slopa utlänningsklausulen i bolagsordningen utfäste sig Saint Gobain såsom blivande ägare av aktiemajoriteten att hålla sysselsättningen vid glasverket på i stort sett oförändrad nivå.

Bakgrunden till Stig Alemyrs fråga är att Saint Gobain nu har aktualiserat frågan om att upphöra med maskinglastillverkningen vid glasverket. Detta skulle innebära att antalet sysselsatta minskade med omkring 125 personer. Något beslut i frågan har emellertid ännu inte fattats. Såväl styrelsen som de fackliga organisationerna har föreslagit att en förutsättningslös utredning först görs om de allmänna marknadsförutsättningarna för planglastillverkningen i Sverige. Industriverket har åtagit sig att göra en sådan undersökning, och enligt vad jag har erfarit är arbetet i det närmaste slutfört. Avsikten är att industriverkets bedömning skall ställas till förfogande för fortsatta överväganden i styrelsen för Emmaboda Glasverk. Det är för tidigt att nu uttala sig om vilka sysselsättningskonsekvenser styrelsens ställningstagande kan komma att få.

Trots detta finns det anledning att något beröra sysselsättningsläget vid Emmaboda Glasverk. Som nämnts utfäste sig ledningen för Saint Gobain i samband med övertagandet av Emmaboda Glasverk att hålla sysselsättningen på i stort sett oförändrad nivå, dvs. omkring 700 personer. Detta har emellertid inte lyckats. Antalet sysselsatta har minskat med ett hundratal personer.

För egen del vill jag – på samma sätt som min företrädare gjorde i brev till Emmaboda kommun den 23 april 1976 – understryka att det inte är realistiskt att tänka sig att verksamheten vid Emmaboda Glasverk skulle kunna vara helt opåverkad av vad som händer på marknaden i övrigt. Verksamheten måste helt naturligt anpassas till successivt ändrade marknadsförutsättningar för maskinglastillverkningen även om detta skulle medföra en minskad sysselsättning i denna del av företagets verksamhet. Det väsentliga är att företagets ägare vidtar åtgärder för att kompensera bortfallet av arbetstillfällen genom nya produkter eller genom att lokalisera ny industri till kommunen.

Saint Gobain har också i olika sammanhang markerat sin vilja att fullfölja sin utfästelse i fråga om sysselsättningen. Saint Gobain har sålunda höjt vidareförädlingsgraden vid glasverket genom att ta upp tillverkning av isolerglasrutor. Denna tillverkning sysselsätter ett inte oväsentligt antal personer. Under det senaste året har Saint Gobain vidare bildat ett särskilt utvecklingsbolag, som skall medverka till att nya sysselsättnings-

Torsdagen den
1 december 1977

*Om åtgärder för att
upprätthålla
sysselsättningsnivån
vid Emmaboda
Glasverk*

tillfällen tillförs kommunen. Jag räknar med att Saint Gobain på detta sätt och i andra former skall lyckas kompensera det bortfall av arbets-tillfällen som redan har skett vid glasverket. Jag utgår också från att ägarna inte genomför någon ytterligare minskning av sysselsättningen vid glasverket utan att samtidigt ange hur bortfallet skall ersättas.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Åsling för svaret, samtidigt som jag konstaterar att jag egentligen inte har fått något svar på frågan.

Min fråga löd: Vilka åtgärder tänker industriministern vidta för att förmå Saint Gobain att uppfylla sina löften att upprätthålla sysselsättningen vid Emmaboda Glasverk?

Herr Åsling har redovisat nuläget och uttalat förhoppningar om att det skall vara möjligt att hålla sysselsättningsnivån. I det avseendet är vi helt överens. Det har inte varit min avsikt att ta upp någon partipolitisk strid om denna fråga. Bakom önskemålen att få behålla jobben vid glasverket står hela befolkningen samlad: hela kommunen, Emmaboda samhälle, LO-sektionen, Fabriks avdelning 44, alla medborgarna; det är också stora grupper i Kalmar län, som ställer krav på att sysselsättningsnivån vid glasverket skall upprätthållas i ett krisdrabbat län.

Situationen är, som statsrådet sade, den att sysselsättningen gått ned med ungefär 100 anställda trots ett löfte från Saint Gobains sida vid övertagandet att hålla sysselsättningsnivån oförändrad. Och nu brinner det i knutarna. Nästa vecka sammanträder styrelsen enligt uppgift för att ta ställning till åtgärder som kan innebära att ytterligare 125 jobb försvinner. Skulle det inträffa, blir situationen för Emmaboda kommun och människorna där utomordentligt allvarlig. Det är i detta läge jag har frågat industriministern vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att se till att Saint Gobain uppfyller de löften som företaget vid övertagandet gav i avtal med Emmaboda kommun, konfirmerade i brev till regeringen.

Situationen i Kalmar län är bitvis mycket besvärlig. Man har en vikande sysselsättning och det lägsta löneläget i landet. Samtidigt har landstingsskatten höjts och blivit den högsta landstingsskatten i landet. Problemen är utomordentligt stora. Det är därför angeläget att man förhindrar att ytterligare arbetslöshet utbryter.

Det är mot denna bakgrund som jag nu vädjar till statsrådet Åsling att slå näven i bordet, ta kontakter med Saint Gobain och se till att det beslut man fattar nästa vecka inte kommer att leda till en minskning av sysselsättningen vid Emmaboda Glasverk. Det räcker i detta sammanhang inte med att uttala en from förhoppning som vi alla kan dela. Det är självfallet nödvändigt att regeringen visar handlingskraft och markerar vilja att göra en insats. Det väntar sig befolkningen i Emmabodabygden. Det var det kravet som låg bakom det stora möte i slutet av oktober som samlade 1 500 människor. De ställde detta krav till dem som har att bestämma i det här samhället.

Torsdagen den
1 december 1977

Om regeringsåtgärder med anledning av NK/Åhléns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Stig Alemyr är lika väl som jag medveten om att den utfästelse som Saint Gobain gjort inte är juridiskt bindande. Det är en moralisk utfästelse, som regeringen tillmåter avgörande betydelse. Det är mot den bakgrunden som styrelsen har att fatta sitt beslut. Regeringen kan självfallet inte inskrida mot ett enskilt företags styrelses dispositioner. Vi anger de ramar inom vilka man har att röra sig. Mitt svar får betraktas som regeringens positionsangivelse i detta fall: Vi fäster mycket stor vikt vid den utfästelse Saint Gobain gjort när det gäller sysselsättningen i Emmaboda.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag är medveten om att detta är en moraliskt och inte en juridiskt bindande utfästelse. Men här ligger det annorlunda till än i normala fall, där regeringen inte går in i enskilda företags styrelser. Här finns det nämligen skriftlig dokumentation på att man har lovat regeringen att upprätthålla sysselsättningen. Min fråga till herr Åsling är därför: Är ni från regeringens sida beredda att påminna företaget om den moraliska utfästelse som i olika sammanhang finns dokumenterad?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Som en följd av den uppgörelse som på sin tid träffades med företaget är staten representerad i företags styrelse. Vi har alltså alla möjligheter att via direktkanaler påminna om innehållet i den tidigare utfästelsen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 23 Om regeringsåtgärder med anledning av NK/Åhléns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Jan Bergqvists* (s) den 21 oktober anmälda interpellation, 1977/78:53, och anförde:

Herr talman! Jan Bergqvist har mot bakgrund av NK/Åhléns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg frågat mig

dels om jag anser att NK/Åhléns uppfyller sitt sociala ansvar om företagsledningen fullföljer sina planer på att flytta ekonomidriften från Göteborg,

dels om jag anser det samhällsekonomiskt önskvärt att flytta denna verksamhet från Göteborg,

dels om nedläggningen är i överensstämmelse med målen för regeringens arbetsmarknadspolitik,

dels vad regeringen kommer att göra för att slå vakt om arbetsplatserna vid NK/Åhléns ekonomidrift i Göteborg,

dels vad regeringen tänker göra för att öka löntagarnas och samhällets

inflytande över omställningar i näringslivet.

Av regeringsformen framgår att en interpellation eller fråga till ett statsråd måste gälla någon angelägenhet som angår statsrådets tjänsteutövning. Detta innebär enligt förarbetena att endast regeringens eller enskilt statsråds beslut eller åtgärder eller underlåtenhet att vidta åtgärd får bli föremål för interpellation eller fråga. Självklart är att spørsmålsinstitutet inte får användas för att föra fram kritik mot enskilda. Jag får därför begränsa mitt svar i enlighet med de krav som regeringsformen ställer.

Jan Bergqvists frågor berör utöver näringslivets verksamhet i vid bemärkelse även den strukturella omvandlingen inom handelsområdet liksom vissa frågor inom det arbetsmarknadspolitiska området. Jag har därför i dessa delar samrätt med handelsministern resp. arbetsmarknadsministern.

Jan Bergqvist har tidigare interPELLERAT om verksamheten vid ekonomidriften i f. d. NK/Turitz anläggningar i Göteborg. I mitt svar den 12 april pekade jag på det allvarliga sysselsättningsläget på tjänstemannasidan i Göteborgsregionen. Jag deklarerade min uppfattning att frågan om den aktuella nedläggningen vid f. d. NK/Turitz borde behandlas i anslutning till att ett mer samlat grepp togs om dessa sysselsättningsproblem. Vid kontakter med företagets ledning framhöll jag det som angeläget att denna inte fattade några definitiva beslut beträffande nedläggningen innan Göteborgsdelegationen haft möjlighet att ta ställning till frågan.

Delegationen har senare i en skrivelse till företaget hemställt att företaget omprövar sitt beslut att förlägga hela ekonomidriften till Stockholm. Denna prövning, framhåller delegationen, bör ske mot bakgrund av dels det allt svårare sysselsättningsläget i Göteborg, dels den i förhållande till den totala fusionsvinsten mycket begränsade merkostnaden vid en förläggning av ekonomidriften till Göteborg. Som ett alternativ hemställde delegationen att överflyttningen av verksamheten från Göteborg till Stockholm uppskötts intill dess att arbetsmarknadssituationen i Göteborgsregionen förbättrats.

Min principiella uppfattning är att kortsiktiga ekonomiska överväganden inte bör utgöra motiv för omfattande indragningar av arbetstillfällen. Företagen måste själva känna ett ansvar för sysselsättningen och de anställda inte minst i situationer där den lokala arbetsmarknaden sviktar eller då företaget till följd av en konjunkturbetingad nedgång får lönsamhetsproblem. De förändringar i sysselsättningen som betingas av en varaktig neddragning av verksamheten bör i tiden anpassas till rådande arbetsmarknadsläge. För att möjliggöra en överbyggnad av de akuta problemen får naturligtvis alla tillgängliga arbetsmarknadspolitiska medel utnyttjas. Det är angeläget att största möjliga rådrum skapas för samhället att medverka till en smidig omställning för berörda arbetstagare.

I mitt tidigare interpellationssvar till Jan Bergqvist redovisade jag min ståndpunkt i frågan om behovet av samhällsinflytande över omstruk-

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

Om regeringsåtgärder med anledning av NK/Åhléns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg

Torsdagen den
1 december 1977

*Om regeringsåtgär-
der med anledning
av NK/Åhléns
beslut att flytta
ekonomidriften från
Göteborg*

tureringar i näringslivet. Jag pekade också på det utredningsarbete som f. n. pågår. Konkurrensutredningen, som under hösten presenterat ett delbetänkande rörande fusioner i svenskt näringsliv, kan förväntas slutredovisa sitt arbete under vintern 1977/78. Som jag anförde i mitt tidigare svar anser jag det naturligt att avvakta resultaten av pågående utredningsarbete innan regeringen tar ställning till hur samhällets kontroll över större strukturförändringar i näringslivet skall utformas.

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Med stor spänning har de anställda väntat på regeringens besked. Skall regeringen slå vakt om jobben? Skall regeringen se till att samhällets intressen går före kapitalägarnas? Skall regeringen ställa upp för kvinnors rätt till arbete?

Industriministern har nu tagit till orda. Men var finns de klara beskedet? Var finns regeringens vilja att göra något?

Mina tre första frågor vägrar Nils Åsling blankt att svara på. Han säger att interpellationer och frågor inte får innehålla kritik mot enskilda. Men när Nils Åsling försöker smita ifrån mina frågor med den förevändningen hoppar han i galen tunna.

Låt mig ta fram några exempel, som jag hoppas skall göra klart för Nils Åsling att det är så.

Jag frågar: Är nedläggningen av ekonomidriften i överensstämmelse med målen för regeringens arbetsmarknadspolitik? Nils Åsling säger att regeringsformen hindrar honom att svara på den frågan. Låt mig då citera en fråga som riksdagens tredje vice talman Karl Erik Eriksson ställde år 1973. Han frågade: "Anser statsrådet att de regionalpolitiska principer, som uttalades av riksdagen hösten 1972 och som kom till uttryck i Kungl. Maj:ts cirkulär den 13 februari 1973, har iakttagits vid därefter beslutade indragningar av poststationer, t. ex. beträffande Fagerås och Sillerud i Värmland?"

Min fråga är alltså: Stämmer en nedläggning av ekonomidriften med regeringens arbetsmarknadspolitiska mål? Tredje vice talmannens fråga var: Stämmer en nedläggning av poststationen i Fagerås och Sillerud med regeringens regionalpolitiska mål?

Vill Nils Åsling påstå att Karl Erik Eriksson skulle ha satt sig över grundlagen? Nils Åsling måste väl ändå inse att han här har hamnat på en alldeles orimlig ståndpunkt.

Låt mig fortsätta att jämföra!

Jag frågar: Anser industriministern det samhällsekonomiskt önskvärt att flytta ekonomidriften från Göteborg? Den 13 oktober i år fick industriministern följande fråga: "Anser industriministern det samhällsekonomiskt motiverat att lägga ner Magna Konfektion i Uddevalla?" Det är alltså exakt samma typ av fråga i båda fallen. Varför hade industriministern ingenting att säga om författningen när han svarade på den frågan den 27 oktober?

Torsdagen den
1 december 1977

Om regeringsåtgärder med anledning av NK/Åhléns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg

Har Nils Åsling f. ö. redan glömt den stora debatten om BT Kemi och missförhållandena där? Industriministerns kollega i regeringen Anders Dahlgren drog sig då inte för att föra fram kritiska omdömen mot enskilda. Jag citerar ur kammarens protokoll: "Jag vill dock redan nu slå fast att det är helt oacceptabelt att miljöfarligt avfall hanteras på ett sådant sätt som skett vid BT Kemis anläggning." Det säger jordbruksministern i en interpellationsdebatt i riksdagen, och det gör han innan utredningsarbetet är klart och t. o. m. innan domstolsprövningen är klar.

En annan av industriministerns partivänner, Bertil Fiskesjö, sade så här i en interpellation den 4 oktober:

"Det är ännu inte möjligt att helt överblicka konsekvenserna av den miljöskandal som avslöjats vid BT Kemi AB, Teckomatorp. Att grova brott mot gällande lagstiftning har begåtts är dock uppenbart, och den oro som allmänheten känner inför vad som förekommit är starkt berättigad."

Mot de här centerpartisterna har Åsling inte haft någon kritik. Varför ger han sig då på min interpellation, där varje fråga har klar anknytning till regeringens ansvar? Och, Nils Åsling, i statsråds ämbetsansvar ingår också att göra bedömningar av förhållanden som kan föranleda regeringen att gripa in.

Utan att vara medveten om det sticker industriministern kniven i ryggen på sin kollega handelsministern, som i riksdagen hade som specialitet att ta upp enskilda missförhållanden i olika företag. Jag har roat mig med att gå igenom alla de frågor som Staffan Burenstam Linder ställt om förhållanden vid olika företag. Jag skall inte nu läsa några exempel, men jag kan försäkra att där finns en rik flora av sådant som industriministern tycks mena inte går för sig.

För egen del har jag arbetat i åtta år inom konstitutionsutskottet. Under den tiden har utskottet arbetat mycket intensivt med regeringsformen och förarbetena till regeringsformen. Utskottet har sysslat mycket med riksdagsordningen, riksdagsarbetet och reglerna för interpellationer och frågor. Och jag får väl erkänna att jag höjde en smula på ögonbrynen när industriministern under hand försökte få mig att dra tillbaka politiskt känsliga frågor.

Det värsta är inte att industriministern försöker sig på detta mot min enkla person. Det verkligt allvarliga är att Åsling visar grov missaktning mot riksdagen. Sveriges riksdag har beslutat att de här frågorna får framställas. Den 25 oktober biföll riksdagen min framställning om interpellation.

Vi skall hålla på den svenska författningen, men läs då 6 kap. 1 § riksdagsordningen. Där står: "Riksdagen beslutar om interpellationen får framställas." Det är något som både Nils Åsling och jag får finna oss i så länge den regeln gäller. Har riksdagen beslutat att vissa frågor får framställas, då är det ett statsråds skyldighet att efter bästa förmåga försöka svara på dem. Att industriministern skulle skicka fram en depar-

Torsdagen den
1 december 1977

*Om regeringsåtgär-
der med anledning
av NK/Åhléns
beslut att flytta
ekonomidriften från
Göteborg*

tementstjänsteman för att med grumliga argument försöka få mig att dra tillbaka de tre första frågorna, det hade jag inte väntat mig.

Jag tänker nu ta upp mina fem frågor i tur och ordning och diskutera industriministerns svar eller brist på svar. Jag ber också att få en del kompletterande upplysningar.

Först frågade jag: Anser industriministern att företaget lever upp till sitt sociala ansvar om det lägger ned ekonomidriften i Göteborg?

Nils Åsling talar ständigt om att företagen måste visa ett socialt ansvar. Om deras ansvar för sysselsättningen har han sagt så här:

”Samhällets uppgift är att dra upp de yttre ramarna. Företagen skall själva på eget ansvar kunna klara processen. Men räcker inte resurserna till, slår det fel, är det ändå samhället som måste inskrida och garantera att den enskilde inte kommer i kläm.”

Lägger man ner ekonomidriften i Göteborg så kommer enskilda människor i kläm. Det råder ingen tvekan om det. Tala med de här kvinnorna! Tala med dem som nu hotas av långvarig arbetslöshet! Och tala särskilt med dem som kanske aldrig mer kan komma tillbaka till arbetsmarknaden!

Samhället måste inskrida och garantera att den enskilde inte kommer i kläm, sade Nils Åsling. Men gör det då! Industriministern är ju samhällets representant, och de anställda kräver att samhället griper in. Om inte regeringen och industriministern gör någonting, då är det ytterst Nils Åsling som sviker *sitt* sociala ansvar.

Min andra fråga till industriministern löd: ”Anser industriministern att det är samhällsekonomiskt önskvärt att flytta NK/Åhléns ekonomidriften från Göteborg?”

När jag interPELLERADE i våras frågade jag: ”Är industriministern beredd verka för att ekonomidriften – – – bedöms i ett brett samhällsperspektiv med hänsyn såväl till sysselsättningen som till kommunalökonomiska och samhällsekonomiska synpunkter?”

Vilket svar fick jag av Nils Åsling? Jo, att det bör tas ett samlat grepp i regionen för att klara sysselsättningen: ”Min inställning är alltså att detta problem måste lösas genom att företagen känner sitt ansvar för sysselsättningen och genom att vi tar ett samlat grepp om situationen i Göteborg.”

Nils Åsling aviserade där att Göteborgsdelegationen skulle tillsättas. Han sade: ”I Göteborg har vi alltså för avsikt att vidta speciella åtgärder. Då är det också rimligt att den ekonomifunktion vi nu diskuterar kommer in i bilden där. Jag har för övrigt företagsledningens löfte om att den ställer upp vid en sådan diskussion. Det är där som bedömningen av denna fråga och den slutliga avvägningen av lokaliseringen måste göras.”

Nu har Göteborgsdelegationens arbetsgrupp bedömt frågan. Det organ som regeringen själv har tillsatt har uttalat att ekonomidriften bör vara kvar i Göteborg med 103 heltidsjobb. Den bedömningen grundar man bl. a. på en jämförelse mellan arbetsmarknaderna i Göteborg och Stockholm när det gäller denna yrkesgrupp. Dessutom grundar man bedöm-

ningen på att de företagsekonomiska kostnaderna är små i förhållande till de arbetsmarknadspolitiska fördelarna.

Men företagsledningen säger: Det bryr vi oss inte om. Jag frågar: Vad gör industriministern då?

Ifrågasätter Nils Åsling den bedömning som Göteborgsdelegationens arbetsgrupp har gjort? I så fall på vilka grunder? Om industriministern inte ifrågasätter bedömningen, måste ju regeringen göra något, för annars går det fel.

Min tredje fråga var: Stämmer det med målen för regeringens arbetsmarknadspolitik att man lägger ner ekonomidriften i Göteborg?

Det var ju att skaffa 400 000 jobb som centern lovade, inte att avskaffa 400 000 jobb.

I en stor annons upprepar centern löftet om 400 000 jobb:

”Menar vi allvar med ’arbete åt alla’ måste vi klara det till början av 80-talet. Att vi nu upplever en kraftig lågkonjunktur, som ingen förutsåg för ett år sedan, gör att vi måste anstränga oss ännu mer för att nå målet.”

Just det, industriministern! Regeringen måste anstränga sig ännu mer än vad den gör. Och har industriministern ännu inte skaffat sig en uppfattning om hur det står till i näringslivet, är det hög tid att göra det nu.

Min fjärde fråga var konkret: ”Vad kommer regeringen att göra för att slå vakt om arbetsplatserna vid NK/Åhléns ekonomidrift i Göteborg mot bakgrund av industriministerns uttalande i riksdagen den 12 april?”

Den frågan står kvar efter att jag nu har fått svar från industriministern. Vad kommer regeringen att göra?

Industriministern upprepar sitt besked från i våras att han har framhållit för företagsledningen att den inte bör fatta några definitiva beslut, innan Göteborgsdelegationen haft möjlighet att ta ställning till frågan. Industriministern redovisar nu att delegationen i skrivelse till företaget har hemställt om att företaget omprövar sitt beslut att förlägga hela ekonomidriften till Stockholm. Vad industriministern kunde ha tillagt är att företagsledningen i brev till Göteborgsdelegationen har avvisat denna hemställan.

Industriministern redovisar sin principiella uppfattning att ”kortsiktiga ekonomiska överväganden inte bör utgöra motiv för omfattande indragning av arbetstillfällen. Företagen måste själva känna ett ansvar för sysselsättningen och de anställda, inte minst i situationer där den lokala arbetsmarknaden sviktar ---. De förändringar i sysselsättningen som betingas av en varaktig neddragning av verksamheten bör i tiden anpassas till rådande arbetsmarknadsläge.”

Det här är alltså principer. Men nu är det ju så att Göteborgsdelegationen inte har resurser eller befogenheter att klara ekonomidriften. Det är helt klart att arbetsförmedlingen inte kan hindra att många människor vid ekonomidriften blir arbetslösa den 30 juni. Men regeringen har en möjlighet.

Torsdagen den
1 december 1977

Om regeringsåtgärder med anledning av NK/Åhléns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg

Den 12 april frågade jag herr Åsling: Tänker regeringen offra ekonomidriften? Industriministern svarade: "Jag är inte beredd att offra en enda arbetsplats i Göteborg." Men hur går industriministern från principer till praktik, från ord till handling? Kommer regeringen att passivt se på när regionen förlorar över 100 jobb i det här fallet, eller kommer den att göra något?

I Göteborgsdelegationen, i länsarbetsnämnden, på den lokala arbetsförmedlingen, bland kommunalpolitikerna, i den fackliga organisationen – överallt är man överens om detta: Skall man nu klara ekonomidriften, så måste regeringen gripa in. Annars är ekonomidriften hopplöst förlorad för Göteborg.

Den 12 april sade industriministern i riksdagen: "Vi måste slå vakt om alla arbetsplatser i Göteborg." Men vad kommer då regeringen att göra när det gäller ekonomidriften?

Jag frågade också den 12 april: "Vad kommer regeringen att göra för att öka samhällets och löntagarnas inflytande över omställningar och nedläggningar?" Industriministerns svar då innebar: Regeringen skall inte göra något, inte just nu. Regeringen skall vänta. Den skall vänta på två utredningar, som f. ö. tillsattes under den socialdemokratiska regeringens tid.

Min femte fråga den här gången gällde just detta: Vad tänker regeringen göra för att öka löntagarnas och samhällets inflytande över omställningar i näringslivet? Herr Åsling har inget nytt att komma med. Skillnaden är att han nu bara hänvisar till en enda utredning.

På detta område har industriministern vid det här laget dragit på sig en ganska lång lista av försyndelser:

För det första röstade Nils Åsling för försvagningar i medbestämmandelagen.

För det andra säger industriministern nej till en strukturfond med löntagarmajoritet.

För det tredje går han emot en Lex Olofström och vissa möjligheter att hindra företagsnedläggningar.

För det fjärde underlät industriministern förra hösten att lägga fram en lag om kontroll av företagsförvärv.

För det femte har industriministern medvetet fördröjt en kontroll av de multinationella bolagen. Industriministerns motivering för det är för övrigt mycket märklig. Han säger att vi skall skjuta på den svenska kontrollen av multinationella företag och vänta på utfallet av de förhandlingar som pågår i internationella organ.

Det föranleder mig att ställa en fråga till industriministern. I dag har vi i fråga om 80 % av det svenska näringslivet en kontroll när det gäller utländska köp av svenska företag. Kan industriministern tala om vilka fördelar det finns med att vänta med att sträcka ut den kontrollen till hela näringslivet? Kan vi få ett konkret besked på den punkten?

Herr talman! Det här blir långt, tyvärr, vilket bl. a. beror på att det har blivit två debatter – en författningsdebatt och en debatt i sakfrågan.

Men skall jag sammanfatta vad jag fått för svar, så blir det följande.

Jag ställde fem frågor. Den första var: Är detta förenligt med det sociala ansvaret? Åsling ger inget svar. Trots att den s. k. Åslingdoktrinen bygger på att företagen skall ta socialt ansvar, har upphovsmannen till den läran ingen uppfattning om hur det kan förhålla sig i praktiken i det konkreta fallet.

För det andra frågade jag: Är det samhällsekonomiskt önskvärt att flytta ekonomidriften? Inte heller här ger Åsling till känna någon klar uppfattning. Han gör inte ens ett försök att kommentera hur arbetsmarknadskostnaderna kan förhålla sig till de företagsekonomiska kostnaderna. Om någon borde bilda sig en uppfattning om samhällsekonomin är det väl regeringen. Det är ju regeringen som har det yttersta ansvaret för vår samhällsekonomi.

För det tredje: Stämmer en nedläggning överens med de mål som regeringen har för sin arbetsmarknadspolitik? Det har industriministern ingen uppfattning om, eller om han har en uppfattning låter han den inte komma till allmän kännedom.

För det fjärde: Mot bakgrund av Åslings uttalande i riksdagen den 12 april att vi måste slå vakt om alla arbetsplatser, att vi inte har råd att förlora en enda, var min fråga: Hur skall regeringen gå från ord till handling? Men vi har inte fått något svar.

För det femte frågade jag: "Vad tänker regeringen göra för att öka löntagarnas och samhällets inflytande över omställningar i näringslivet?" Där fick vi inte heller bättre besked än den 12 april.

Det här har varit mycket negativt. Låt mig till sist ändå ta fasta på en hoppfull sak. I den allmänpolitiska debatten nyligen sade industriministern: "Hela vår politik i dag inriktas ju på att förhindra utslagningen i arbetslivet, som är en katastrof för den enskilda människan och ett ovärdigt inslag i ett modernt industrisamhälle."

Industriministern, visa nu att det låg allvar i dessa ord! Man kan inte göra allt med en gång, det är sant, men man kan göra något med en gång.

I detta anförande instämde Doris Håvik (s).

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det vore välgörande om debatterna kunde konkretiseras mer än den här, som nu visar en benägenhet att sväva ut över det mesta i samhällslivet. Jag måste dock inledningsvis, herr talman, be att få kommentera vad Jan Berqvist säger om det konstitutionella i frågan.

Jag har för min del försökt visa den största tänkbara öppenhet inför kammaren i de många svar på frågor och interpellationer som jag har haft att lämna här. Denna öppenhet har tydligen av kammarens ledamöter pressats dithän att man nu kan tala om reellt missbruk, sett mot bakgrund av regeringsformen och dess förarbeten.

Det är kanske inte så relevant att hänvisa till tidigare svar. Det enda

Torsdagen den
1 december 1977

Om regeringsåtgärder med anledning av NK/Åhléns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg

relevanta är självfallet vad regeringsformen stadgar. Jag har inte visat någon som helst ringaktning mot riksdagen i mitt svar. Jag har svarat på de frågor som jag enligt regeringsformen har att svara på, och det må Jan Bergqvist också kunna acceptera. Det är ändå så att man måste knyta svaren till de områden, till de frågor där det har funnits reella möjligheter och en reell kompetens att enligt av riksdagen stiftade lagar gå in i företagets agerande. Går vi utöver den gränsen hamnar vi ju i en orimlig diskussion, som knappast är ägnad att främja riksdagens anseende och intresset för de debatter som förs här i kammaren.

Jag vill alltså påstå att jag inte väjer för att svara på de politiskt känsliga frågorna, men vi måste ha viss respekt för de former som reglerar arbetet i kammaren, om debatten skall bli meningsfull.

Om jag sedan får gå in på sakdebatten, så har jag alltså angivit min principiella uppfattning beträffande företagets sociala ansvar – att kortsiktiga ekonomiska överväganden inte bör få vara avgörande för indragningar och förändringar i företagets vksamhet. Företagen har ett ansvar för den miljö i vilken de verkar, inte bara betingat av de anställdas intressen utan också av att företagen har gett upphov till, dragit nytta av och initierat samhällsinvesteringar, vilket man måste ta hänsyn till vid förändringar i driften.

Den här principiella grundsynen är självfallet avgörande också för vår syn på det speciella fall som Jan Bergqvist åberopar. Men det ärendet har ju inte varit föremål för regeringens direkta handläggning. Arbetsmarknadsverket och länsarbetsnämnden i regionen har självfallet varit inblandade, men det har i sakbehandlingen och i detaljerna varit en affär mellan företagen och länsarbetsnämnden. Regeringens principiella uppfattning gäller naturligtvis, men vi har inte haft anledning att i detalj ingripa i frågan.

Jag tror att man får vara på sin vakt mot att blanda principer och ställningstaganden med utgångspunkt i speciella fall, och riktigheten av detta visar väl också Jan Bergqvist när han utvidgar debatten och kommer in på frågan om 400 000 nya jobb. Han gör mig på nytt litet förvånad över den här benägenheten från socialdemokratin sida att vilja springa ifrån den övergripande målsättningen "Arbete åt alla", som socialdemokratin under den senaste valrörelsen gjorde ganska stort nummer av och vars reella innebörd ju är att man måste skaffa fram 400 000 nya jobb till en bit in på 1980-talet, om man då vill ha en likartad chans för människor till arbete, oavsett bostadsort. Är det här en ny attityd från socialdemokratin till frågorna om vilken målsättning man skall ha på arbetsmarknaden, så är det återigen ett ganska sensationellt avsteg från en traditionell socialdemokratisk linje.

Jan Bergqvist påstår att jag också har sagt nej till strukturfond. Ja, jag har sagt nej till den socialdemokratiska modellen av strukturfond, för jag tror inte att den löser problemen. Utvecklingen visar ju också med all önskvärd tydlighet att vad vi behöver göra industripolitiskt och näringspolitiskt är att gå in förutsättningslöst med strukturåtgärder i

bransch efter bransch. Att binda insatserna till en strukturfond är ur den synpunkten verkningslöst.

Vad Lex Olofström beträffar, så är jag ju inte ensam om att ha gått emot den. Tanken på en Lex Olofström har också socialdemokratin själv släppt i debatten, för man kan knappast lagstifta om avsättning av produktion från ett företag. Det är verkligen ett illusionsnummer att tro att man skall kunna med lagstiftningsåtgärder trygga avsättningen av företagens produktion.

I den rika provkarta på beskyllningar som Jan Bergqvist visar upp återfinns också påståendet att jag medvetet fördröjt kontroll av multinationella företag, vilket jag verkligen starkt vill ifrågasätta. Samma aktivitet som den som kännetecknade den gamla regeringen när det gäller kontroll av multinationella företag kan också den nya regeringen uppvisa, och den nya regeringens internationella arbete präglas av minst lika hög ambitionsnivå som den som den gamla regeringen någonsin presterade.

Jag är den som är huvudansvarig för MNF-frågorna i regeringskansliet, och jag är beredd att på allt sätt medverka till att man skapar rimliga kontrollinstrument när det gäller de multinationella företagen. Men om kontrollinstrumenten skall vara verkningsfulla, Jan Bergqvist, måste man rimligen också sträva mot internationella uppgörelser beträffande koder och förfaranden, som gör att t. ex. skyldigheten för multinationella företag att lämna information till nationella regeringar blir meningsfull och av reellt värde. Informationen måste gälla de multinationella företagen just som multinationella företag, inte bara som nationella företaget.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Först om författningen: Nils Åsling påstår att det pågår ett reellt missbruk av regeringsformen, sett mot bakgrund av förarbetena. Han säger att han för sin del bara svarar på frågor som stämmer med regeringsformen. Han säger vidare att vi måste visa respekt för arbetsformerna.

Men, Nils Åsling, arbetsformerna innebär ju att det är riksdagen som beslutar om en interpellation får framställas. Har riksdagen beslutat att detta får göras, kan inte industriministern sätta sig över riksdagens beslut och säga: Jag bryr mig inte om att riksdagen har fattat det här beslutet, därför att jag tolkar regeringsformen på mitt eget sätt. Jag struntar i riksdagens beslut.

Detta är verkligen att inte visa respekt för den svenska författningen.

Bertil Fiskesjö, som var centerens expert i grundlagberedningen, är en av de ledande i centerpartiet när det gäller författningsfrågor. Hur kunde han säga följande i en interpellation: "Det är ännu inte möjligt att överblicka konsekvenserna av den miljöskandal som avslöjats vid BT Kemi AB, Teckomatorp. Att grova brott mot gällande lagstiftning har begåtts

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

Om regeringsåtgärder med anledning av NK/Åhléns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg

Torsdagen den
1 december 1977

Om regeringsåtgärder med anledning av NK/Åhléns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg

är dock uppenbart, och den oro som allmänheten känner inför vad som förekommit är starkt berättigad."

Vad har Nils Åsling att säga om detta? Bertil Fiskesjö talar om en miljöskandal vid ett namngivet företag. Han säger att grova brott begåtts i detta speciella fall, och detta uttalade han t. o. m. innan utredningarna var klara och innan dom fallit.

Jag har verkligen inte gått ut så hårt som Bertil Fiskesjö. Men en fråga som inställer sig är denna: Underkänner industriministern centrens författningsexpert, eller mäter han med olika mått? Underkänner industriministern jordbruksministern Anders Dahlgrens respekt för författningen när denne i riksdagen säger att det är "helt oacceptabelt att miljöfarligt avfall hanteras på ett sådant sätt som skett vid BT Kemis anläggning". Vidare framhåller jordbruksministern: "Mot bakgrund av vad som numera framkommit är det enligt min mening uppenbart att bolaget inte kan tillåtas att fortsätta sin verksamhet i Teckomatorp." Även detta sades före domstolsprövning och innan undersökningsarbetet var klart.

Om inte detta, Nils Åsling, är direkt kritik och direkta omdömen om enskilda, hur kan då mina hovsamma formuleringar vara det?

Jag vill för industriministerns fortbildning i författningsfrågan tala om vad som står i förarbetena till regeringsformen. Det heter där:

"Beredningen föreslår att spörsmål till statsråd, till skillnad från vad som nu är fallet, skall kunna avse även hans befattning med regeringsärenden som gäller konkreta fall, och även om enskild person eller sammanslutning är omedelbart berörd. Förslaget har inte gett upphov till någon kritik under remissbehandlingen."

Men nu säger industriministern i sakfrågan att det inte finns några lagar som ger regeringen möjlighet att ingripa i enskilda företag, alltså kan regeringen inte ta ställning och får underförstått förfalla till passivitet. Följaktligen skulle inte heller industriministern kunna avkrävas någon uppfattning i denna fråga.

Hur kommer det sig att industriministern inte har skaffat sig en uppfattning i denna fråga? Har han inte uppvaktats av de anställda? Har han inte haft kontakter med företagsledningen? Har han inte uppvaktats av kommunalpolitiker? Har han inte fått både material och synpunkter från Göteborgsdelegationen, regeringens eget organ? Har han inte kunnat skaffa sig ytterligare upplysningar, om han velat ha sådana? Har han inte haft tid att tränga in i frågan? Vad är det som hindrar Åsling att ta ställning?

Den fackliga organisationen, Handelstjänstemannaförbundet, har riktat en framställning till industriminister Åsling, där man skriver:

"Med hänvisning till samhällsekonomiska och sysselsättningspolitiska skäl och till de kvinnliga tjänstemännens mycket bekymmersamma arbetsmarknadssituation hemställer Handelstjänstemannaförbundet (HTF) att regeringen ingriper med lämpliga medel för att förmå Åhlén & Holm-koncernen att förlägga ekonomidriften till Göteborg och därmed även minska utflyttningen av administrativa arbetsuppgifter från Göteborgs-

regionen, där det är en stor och ökande efterfrågan på sådana arbeten.”

Tänk om den socialdemokratiska regeringen hade fått en sådan framställning! Det första den hade gjort hade varit att sätta sig in i frågorna och bilda sig en uppfattning om vad som händer. Sedan skulle den ha tagit upp den konkreta begäran om åtgärder.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det senaste som Jan Bergqvist sade är smått anmärkningsvärt i detta sammanhang. Samhället har genom riksdagens försorg i lagstiftning dragit upp de ramar inom vilka företagen har att röra sig. Jag syftar här på Åmanlagarna, MBL-lagarna och andra lagar som reglerar företagets agerande. Men Jan Bergqvist menar tydligen att regeringen – och han förutskickar att den tidigare regeringen skulle ha gjort det – skall gå utöver vad Sveriges riksdag har lagstadgat om relationerna mellan företag och samhälle. Hur går det då med rättssäkerheten i detta samhälle, Jan Bergqvist? Man får väl ändå ålägga sig någon begränsning i de resonemang man för i sådana här frågor. Om någon här visar sidovördnad mot Sveriges riksdag, så är det Jan Bergqvist, som vill ifrågasätta att en regering skall gå utöver vad den lagstiftande församlingen har stadgat när det gäller relationerna med företagen.

Jag måste säga att detta är en häpnadsväckande debatt, och den visar med all önskvärd tydlighet att vad jag med stöd av regeringsformen tidigare har sagt beträffande en del av dessa frågor är i hög grad befogat. Jag har visat all respekt mot riksdagen. Jag har mottagit interpellationen och jag har besvarat den i de delar som detta är möjligt enligt mitt mandat som statsråd.

Sedan till sakfrågan! Jan Bergqvist påstår att jag inte har någon uppfattning när det gäller den. Men jag har ändå angett min principiella syn när det gäller denna fråga, och om inte det kan appliceras på det här konkreta fallet, då vet jag inte hur man skall tala i klartext för att Jan Bergqvist skall förstå vad det är fråga om. Jag förutsätter att i varje fall de anställda i företaget och företaget självt förstår vad jag menar, när jag talar om min principiella syn på frågan om företagets sociala ansvar.

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag hade kunnat ta väldigt lätt på Nils Åslings författningsdebatt. Jag hade helt enkelt kunnat säga: Riksdagen har beslutat att min interpellation och mina frågor får ställas. Därmed finns inget mer att diskutera om. Men jag har inte velat göra det så lätt för mig, utan jag har velat gå in på en saklig diskussion om de här författningsfrågorna. Jag tycker nämligen att vi som politiker har skyldighet att redovisa vår uppfattning och vad vi grundar vårt ställningstagande på.

Jag hoppas att marken nu är röjd för en saktidning om det som är verkligen allvarligt, nämligen att många människor inom ekonomidriften vid NK/Åhléns hotas av arbetslöshet. Det förhåller sig inte alls så

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

Om regeringsåtgärder med anledning av NK/Åhléns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg

Torsdagen den
1 december 1977

Om regeringsåtgärder med anledning av NK/Åhlséns beslut att flytta ekonomidriften från Göteborg

att regeringen här inte har möjligheter att agera. Jag är mycket förvånad över Nils Åslings sätt att krypa undan bakom något slags formell slöja som inte finns. Vad är det som hindrar regeringen att öppna diskussioner med företaget? Vad är det som hindrar regeringen att vid sådana diskussioner pröva olika möjligheter att lösa en besvärlig sysselsättningsfråga? Man skulle t. ex. kunna ta upp en diskussion om att inrätta tio halvskyddade jobb vid ekonomidriften i Göteborg. Då skulle företaget få kompensation för de extra kostnader som företagsledningen anser uppstår vid en förläggning av 103 deltidsarbeten till Göteborg. Då skulle det bli mycket billigare för samhället, som annars får oändligt mycket högre kostnader för arbetsmarknadspolitiska insatser. Då skulle man också kunna undvika personliga tragedier.

Varför kan inte regeringen ta upp sådana diskussioner? Skulle det visa sig att den nuvarande lagstiftningen och de nuvarande författningarna på arbetsmarknadsområdet inte möjliggör en lösning i detta fall, så kan regeringen gå till riksdagen och där lösa upp de knutar som eventuellt kan finnas.

De anställda har här kämpat för att behålla sina jobb. De har gjort det med hjälp av medbestämmandelagen, de har förhandlat och förhandlat. Den 24 oktober i år stod det klart att dessa förhandlingar hade misslyckats. Nu vädjar de anställda till regeringen att gripa in och hjälpa dem. De vädjar till den man som i valrörelsen lovade dem 400 000 nya jobb. De vädjar till den man som i den allmänpolitiska debatten sade: "Jag menar att det också är vår skyldighet att leva upp till de förväntningar som vi själva varit med om att skapa. Vi har i dag alla ett ansvar för att ansträngningarna att rädda jobben sätts framför alla andra politiska mål."

Det är vackra ord, men vad är de värda? Det går att rädda dessa jobb. Det kostar inte särskilt mycket. Men Nils Åsling kapitulerar redan innan han har försökt. Han skaffar sig inte ens en klar uppfattning. Det är detta som är det sorgliga.

Jag tog också upp frågan om de multinationella företagen. Det gjorde jag därför att Nils Åsling den 12 april medgav att han hade försenat arbetet på en nationell kontroll. Han hade en mycket underlig motivering för det, nämligen att regeringen skulle vänta på de internationella förhandlingarna.

Men det finns ingen som helst anledning att vänta. Jag vill citera en kollega till Nils Åsling, energiminister Olof Johansson, som 1975 i en motion i riksdagen sade:

"Det är väsentligt i det sammanhanget att Sverige inte avstår från aktivitet på hemmaplan i avvaktan på internationella lösningar. Sådana 'lösningar' kommer med stor sannolikhet inte att uppnås på grund av de direkt motstridiga intressen som finns mellan rika och fattiga länder."

Det förvånar mig alltid hur Nils Åsling tar upp frågan om de utlovade 400 000 nya jobben. Vi socialdemokrater har inte ändrat vår inställning till frågan om arbete åt alla. Däremot har vi kritiserat Fällidin, Åsling

och andra centerpartister. Ni gav människorna intrycket att ni skulle kunna ta fram 400 000 nya jobb till början av 1980-talet, men nu står ni alldeles handfallna. Det finns ingen samstämmighet mellan vad ni före valet gav sken av att kunna göra och vad ni nu gör. I det här konkreta fallet gäller det människorna i ekonomidriften. En del av dem hade trott att centern skulle kunna skapa 400 000 jobb, eftersom ni givit dem det intrycket, men i dag finns ingenting som tyder på att det löftet var berättigat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 24 Om en ammoniakfabrik i Luleå, m. m.

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Eivor Marklunds* (vpk) den 8 november anmälda interpellation, 1977/78:62, och anförde:

Herr talman! Eivor Marklund har frågat mig, dels om jag delar åsikten att det måste till en snabbutredning som med samhällsekonomiskt perspektiv utreder behovet av ett ammoniakverk och en handelsgödselabrik i Luleå, dels om regeringen kommer att skjuta till de ekonomiska medel som är erforderliga för snabbutredning och anläggning av ammoniak- och handelsgödseltillverkning.

Gödselmedelsproduktion i stor skala bedrivs av ett företag i landet, Supra AB, med tillverkningsenheter i Landskrona, Norrköping och Köping. Supra tillverkar ammoniak för den egna gödselmedelsproduktionen i Kvarntorp och Köping. År 1974 var produktionen och tillförseln av ammoniak ca 115 000 resp. 245 000 ton. Råvaror för gödselmedelsindustrin tillverkas även av Boliden i Helsingborg, svavelsyra och fosforsyra, och i Rönnskär, svavelsyra.

Norrbottens Järnverk AB producerar koksugngas som biprodukt i sitt koksverk. Denna gas kan utgöra råvara för ammoniakframställning. Beröende på omfattningen av tänkbara investeringsalternativ vid NJA:s koksverk skulle ett ammoniakverk kunna producera mellan 60 000 och 130 000 ton ammoniak per år.

NJA har i en utredning år 1975 kommit fram till att det inte är möjligt att få företagsekonomisk lönsamhet på ett ammoniakverk. F. n. utreds frågan åter, nu av AB Götaverken. Preliminära resultat pekar på att tillverkningen av ammoniak fortfarande är olönsam. NJA avvaktar dock den färdiga utredningen för sitt ställningstagande. Jag har för avsikt att inom departementet låta göra en granskning från samhällseliga synpunkter av denna utredning. Skulle jag finna att samhällsekonomiska skäl talar för en etablering av ett ammoniakverk i Luleå är jag naturligtvis beredd – om behov av statligt stöd uppkommer – att medverka till att regeringen överväger att stödja ett sådant projekt – lämpligen med lokaliseringsstöd.

Torsdagen den
1 december 1977

*Om en ammoniak-
fabrik i Luleå,
m. m.*

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! När jag nu tackar industriministern för svaret på min interpellation vill jag säga att jag uppfattar det som i huvudsak positivt.

I en interpellationsdebatt för några veckor sedan – som rörde den aktuella situationen i Norrbotten och nödvändigheten av snara konkreta åtgärder för att komma till rätta med läget – aviserade jag en ny interpellation i en konkret fråga. Det är just denna, om möjligheterna att utvidga verksamheten vid koksverket i Luleå och därmed skapa arbetstillfällen både där och i Kiruna. Att industriministern har inriktningen att gå vidare från lönsamhetsberäkningarna till en granskning ur samhällseliga synpunkter bedömer jag därför som värdefullt.

Men ändå några kommentarer. Först en till uppgiften om att de preliminära utredningsresultaten visar på att en ammoniakfabrik inte skulle vara lönsam.

Trots att koksverket vid NJA i Luleå är en ny anläggning har den flera brister. Det betyder att produktionen i dag är ineffektiv och kostsam. Bristerna måste åtgärdas också av miljö- och arbetsmiljöskäl. Och dessa investeringar skall naturligtvis inte inräknas i kalkylerna för en ammoniakfabrik. De är nödvändiga under alla förhållanden. Dessutom är, på grund av den nuvarande låga produktionsnivån vid NJA, den alstrade gasmängden för liten för ammoniakproduktion. Om nuvarande produktionsnivå och tekniska funktion ligger till grund för kalkylerna kan det vara förståeligt om lönsamheten verkar osäker. Men det finns flera viktiga faktorer som måste tas med i en kalkyl av det här slaget, detta speciellt om man skall göra samhällsekonomiska bedömningar. Jag skall peka på ett par av dessa.

För det första: Sverige behöver mer koks än vad som produceras inom landet, avsevärt mer än vad NJA kan producera. Koksverket vid NJA är bara två år gammalt och har kostat ca en halv miljard. Det är stora investeringar som inte får förlösas. Det är i stället riktigt att utvidga koksverkets kapacitet och avsevärt höja produktionen.

Gör Sveriges koks i Luleå! Det är en uppmaning som det finns anledning att lyssna till i dessa dagar. Det skulle betyda att tidigare satsningar utnyttjades på ett riktigt sätt och att förutsättningarna för en ammoniakfabrik skulle bli ännu bättre.

För det andra: i dag tillverkas ammoniak nästan uteslutande av oljebaserade kolväten. Det är väl känt att olja kommer att bli en bristvara som behövs framför allt inom energiproduktionen. På sikt är därför ammoniakframställning ur koksgas, vilken erhålls vid förbränning av stenkol, att föredra. Prisutvecklingen på kol kommer sannolikt också att bli något långsammare än när det gäller oljan.

Industriministern säger i sitt svar att en granskning från samhällseliga synpunkter kommer att göras över anläggningen av en ammoniakfabrik. Om jag förstått svaret rätt så innebär det att förslaget om handelsgödsselfabrik inte kommer med i den samhällsekonomiska granskningen. Det kan visserligen vara naturligt att dela upp projektet i två steg. Men det

finns faktorer som gör att handelsgödseltillverkning i anslutning till ammoniakfabriken inte kan lämnas åt sidan i det här skedet. Förutom kväve, som erhålls ur ammoniak, utgörs en annan huvudbeståndsdel i handelsgödsel av fosfor. Denna kommer troligen inom en snar framtid också att bli en bristråvara. Fosfor finns i apatit, som är en fosforförening och som kan framställas vid brytning av fosforhaltiga malmer. LKAB utreder f. n. – vilket industriministern också hänvisade till i den tidigare nämnda interpellationsdebatten – frågan om anläggning av ett apatitverk i Kiruna. Där finns fosfor för handelsgödseltillverkning. Det är alltså ytterligare sysselsättningspolitiska och samhällsekonomiska fördelar som kan vinnas om man tar steget till handelsgödseltillverkning.

Naturligtvis anser de som tillverkar handelsgödsel att de behöver det marknadsutrymme som finns i dag. Men situationen på handelsgödselsidan är ändå den, att de NPK-gödselmedel (kväve–fosfor–kalium) som används i dag tillverkas i en process som gör gödslet försurande, dvs. det äter ut kalken ur jorden. Först försurar man alltså jorden – utöver den försurning som förekommer på grund av svavelnedfall m. m. – och sedan kalkar man den. Det finns tekniska processer som kan framställa handelsgödsel som inte försurar jorden. Vi har tidigare tillverkat sådan handelsgödsel i Sverige. Men på grund av strukturrationaliseringar inom branschen har dessa NPK-gödselmedel utgått.

Om man skall göra en samhällsekonomisk bedömning av detta projekt bör man enligt min mening också ta med i bilden den onda cirkeln med försurning och kalkning inom jordbruket. Det är måhända förmätet av mig att ta upp en diskussion i dessa frågor med tanke på industriministerns tidigare och kanske nuvarande verksamhet, men jag har inhämtat att vi kan tillverka ett miljövänligare handelsgödsel och bör göra det. Kalkningskostnaderna för jordbruket skulle också minska. Och så igen: Ett i nuvarande situation tungt vägande skäl är att anläggningen av en handelsgödsel-fabrik i Luleå skulle ge det krisdrabbade Norrbotten en industri som är relativt okänslig för konjunkturer.

Nils Åsling skall alltså inom departementet låta göra en granskning av den utredning som nu pågår. Till det skulle jag vilja uttala önskemålet att även länsstyrelsen i Norrbotten bereds tillfälle att delta. Jag skulle vidare vilja fråga industriministern hur han bedömer tidsramen för det här arbetet. När kan man vänta besked om utredningen och den därefter planerade granskningen?

Till sist, herr talman, vill jag än en gång tacka för svaret på interpellationen.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat på Eivor Marklunds sakkunniga skildring av handelsgödseltillverkningen. Till detta har jag bara att säga att frågan om en gödselmedeltillverkning i Luleå kan bedömas först sedan man utrett såväl apatit- som ammoniak- och för all del också svavelsyreproduktionen och dess förutsättningar i Luleå. Det

Torsdagen den
1 december 1977

*Om en ammoniak-
fabrik i Luleå,
m. m.*

är alltså ganska många steg fram till en slutprodukt i form av handelsgödsel.

Vad jag närmast har att ta ställning till är den utredning beträffande ammoniaktillverkningen som är första steget. Där är förhållandet det att Götaverken av NJA fått uppdraget att ta fram material för en dylik investering. Det kommer förmodligen att redan under december månad föreligga hos NJA. Sedan får vi med det tillgängliga materialet som underlag göra den bedömning som jag aviserade i mitt svar.

Det är alltså för tidigt nu att kunna ange någon tidtabell. Den beror mycket på hur det presenterade materialet ser ut och vilka samhälls-ekonomiska aspekter man kan lägga på projektet. Det är dessutom många investeringsprojekt som väntar på att bli realiserade, men tillgången till kapital i den budgetsituation som vi f. n. arbetar med är ytterligt begränsad. Det komplicerar ytterligare tidtabellen.

Sedan vill jag försäkra Eivor Marklund om att vi självfallet kommer att hålla länsstyrelsen och över huvud taget länsmyndigheterna underriktade vid denna frågas fortsatta handläggning. Vi har ett utmärkt samarbete med Norrbottensdelegationen, och det skall självfallet också innefatta den här frågan.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag tackar för de kompletterande uppgifterna.

Till svårigheterna att på grund av det finansiella läget ta ställning till ett sådant här projekt vill jag bara säga att det ju i det här fallet handlar om att utveckla ett företag och en verksamhet, där man redan gjort stora investeringar och där man nu alltså inte behöver börja från början men ändå skulle kunna skapa flera arbetstillfällen. Detsamma gäller den bit med handelsgödseltillverkning som skulle bli nästa steg och som i sin tur skulle öka motiveringen för, behovet och nödvändigheten av ett apatitverk i Kiruna.

Jag tackar också för uppgifterna om när utredningen kan slutföras, och jag förutsätter att den sedan ligger till grund för en snabb behandling såväl inom regeringen som hos de länsmyndigheter som då enligt industriministern kommer att kopplas in.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 25 Anmäldes och bordlades

Utbildningsutskottets betänkande

1977/78:9 med anledning av motion om den framtida användningen av läroanstalten Nääs

Trafikutskottets betänkande

1977/78:6 med anledning av propositionen 1977/78:43 om överlåtelse av viss staten tillhörig fast egendom m. m.

Näringsutskottets betänkanden

1977/78:14 med anledning av propositionen 1977/78:8 om åtgärder på distributionsområdet jämte motioner

1977/78:15 med anledning av propositionen 1977/78:9 om spel på s. k. enarmade banditer jämte motioner

1977/78:16 med anledning av motioner om ansvaret för elinstallationer

1977/78:18 med anledning av motioner om material- och energibesparande åtgärder på bilismens område

1977/78:21 med anledning av motion om förstäljande av läkemedelsindustrin och sjukvårdsmaterielindustrin

1977/78:22 med anledning av motion om ett statligt aluminiumverk i Jokkmokk

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

Anmälan av
interpellationer

§ 26 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 1 december

1977/78:86 av *Ove Karlsson* (s) till kommunikationsministern om persontrafiken på Västerdalsbanan:

Frågan om Västerdalsbanans framtid har varit föremål för skilda åtgärder under flera år. Järnvägen som kommunikationsled har uppenbara fördelar gentemot landsvägstrafiken. Allt tyder i dag på att landsvägstrafiken kommer att få en hastighetsbegränsning till 90 km/tim. för hela Västerdalsvägen. Detta medför att alternativet till persontrafik på järnväg, snabbussar, skulle ha betydande begränsningar rent tidsmässigt. Landsvägstrafiken drabbas därutöver hårdare av dåligt väder, halt väglag m. m., vilket ytterligare reducerar möjligheterna att hålla den tidtabellsmässiga restiden och medför stora störningar i trafiken.

Jag anser att fördelarna med persontrafik på järnväg är så stora att även framdeles merparten av persontrafiken till Västerdalarna bör ske med järnväg. Detta motiverat av att järnvägsalternativet är det snabbaste och måste anses som det mest komfortabla färd sättet.

När nu SJ förbereder förändringar i servicen i form av indragningar av personal kvällstid, befarar jag att detta är ett första steg mot ytterligare trafikförändringar. När allmänhetens service försämras kan detta direkt påverka resandefrekvensen och på sikt undergräva förutsättningarna för persontrafik på Västerdalsbanan.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till kommunikationsministern ställa följande fråga:

Anser kommunikationsministern det riktigt att förutsättningarna för en framtida persontrafik på Västerdalsbanan undergrävs innan riksdagen fattat beslut om en ny trafikpolitik?

1977/78:87 av *Hans Petersson* i Röstånga (fp) till kommunikationsministern om synkraven för kustbevakningspersonal m. fl.:

Genom bemyndigande i februari 1946 tillkallades sakkunniga med uppdrag att utreda behovet av särskilda fordringar på synförmågan för anställda inom vissa yrken i allmän och enskild tjänst. I juni 1950 avgav de sakkunniga betänkandet *Fordringar på synförmågan för anställning i allmän och enskild tjänst (SOU 1950:19)*.

Betänkandet är huvudsakligen en katalog med förslag till synfordringar för olika yrkeskategorier. Genom regeringsbeslut torde många myndigheter ha ålagts eller rekommenderats att utfärda interna bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag.

Exemplifiering

a) Kustbevakningspersonal

För anställning inom tullverkets kustbevakning överensstämmer de lägsta synkraven med dem som angetts i synkravskommitténs förslag. Synskärpan bedöms utan korrigeringsåtgärd. Förbud om korrigeringsåtgärd är en grundläggande bestämmelse. Generaltullstyrelsen synes överväga vissa förändringar av synkraven.

b) Trafikflygare

För certifikatsökande trafikflygare kräver luftfartsverket – som fastställt reglerna i samråd med socialstyrelsen och på grundval av vissa internationella regler (ICAO) – en synskärpa som är något lägre än synkravskommitténs förslag. Något korrigeringsförbud finns inte för denna yrkeskategori. Synskärpan fastställs med eller utan korrigeringsåtgärd.

Under de snart 20 år som gått sedan synkravskommittén avlämnade sitt betänkande har det i samhället funnits en medveten strävan att anpassa individer med synkravskorrigeringsåtgärd till olika tjänster. Tekniken har bidragit till att få fram individuellt anpassade glasögon, som inte hindrar en krävande yrkesutövning.

I dag finner vi yrkesutövare på ansvarsfulla och fysiskt krävande poster som de väl fullgör. De har med åren tvingats vidta betydande synkorrigeringar men ändå kunnat kvarstå i sin ansvarsfulla tjänst. Däremot skulle alltjämt rådande synkrav utan korrigeringsåtgärd ha hindrat dem att över huvud taget få anställning inom sitt yrke med betydligt mindre ansvar.

Inom t. ex. idrottsvärlden finner vi elitidrottsmän som i olika idrottsgrenar – tack vare förbättrad glasögon teknik – med synkorrigering framgångsrikt kan hävda sig.

I dag gällande förordningar om synkrav har enligt min uppfattning inte anpassats till dagens samhälle. I stället utestänger dessa förordningar en rad ungdomar från att välja ett yrke som de har både intresse och förutsättningar för.

Med hänvisning till det anförda vill jag till kommunikationsminister Bo Turesson ställa följande frågor:

Vill statsrådet medverka till att rådande synkravsfordringar på ett bättre

sätt anpassas till dagens samhälle, så att gällande/kommande synkrav kan uppfyllas med korrigeringar?

Är statsrådet beredd uttala att dispens i större utsträckning bör lämnas av respektive myndighet?

1977/78:88 av *Hans Petersson* i Röstånga (fp) till kommunikationsministern om åtgärder för att förhindra vissa sammanläggningar av SJ:s trafikområden:

I ett miljömedvetet och energisnålt samhälle skall den kollektiva trafiken stödjas. Från regerings- och riksdagshåll uttalas gång efter annan hur viktigt detta är. Men samtidigt betyder statens järnvägars rationaliseringssträvanden att bandelar – betydelsefulla för den kollektiva trafiken – läggs ned.

I Skåne upplever vi att förutsättningarna för den framtida järnvägstrafiken undergrävs av SJ:s agerande innan beslutet om den nya trafikpolitiken fattas av riksdagen. Vidare tycks SJ för eventuella rationaliseringsvinsters skull vilja sätta sig över regionalpolitiska strävanden.

Såvitt jag kan överblicka planerar SJ f. n. en nedläggning av två bandelar samt en sammanläggning av tre trafikområden till ett.

I över tio år har linjen Eslöv-Tomelilla funnits på SJ:s lista över hotade bandelar. Under denna tidsperiod har persontrafiken successivt försämrats. Godstrafiken på sträckan Eslöv-Ystad försvann 1974. Med tanke på uppsvinget för färjetrafiken Ystad-Polen borde man snarare ha förväntat sig en förbättring.

Enligt uppgifter skall det sista personförande tåget Landskrona-Malmö avgå någon gång 1980. Denna bandel har åtminstone tidigare ansetts vara av hög klass. En nedläggning av en sådan linje måste då betyda början till slutet för all persontrafik som inte är direkt knuten till stambanorna.

Förslaget om sammanläggning av Trelleborgs, Ystads och Malmö trafikområden till ett gemensamt med placering i Malmö innebär att ett statligt verk försöker sätta sig över de regionalpolitiska strävandena. Detta kan medföra svåra konsekvenser för två redan drabbade kommuner. Satsningen på färjetrafiken Ystad-Polen har kunnat betraktas ur regionalpolitisk synpunkt. En sammanläggning av trafikområden kan innebära svårigheter för denna färjetrafik liksom för färjetrafiken från och till Trelleborg.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till kommunikationsministern få ställa följande frågor:

Anser statsrådet att det är rimligt att förutsättningarna för den skånska järnvägstrafiken undergrävs innan riksdagen fattat beslut om den nya trafikpolitiken?

Avser statsrådet att vidta åtgärder för att förhindra en sammanläggning av trafikområden som ur regionalpolitisk synpunkt inte bör läggas samman?

Torsdagen den
1 december 1977

*Anmälan av
interpellationer*

1977/78:89 av Åke Gillström (s) till statsrådet Ingegerd Troedsson om handeln med glasögon, m. m.:

Synfelerna i vårt samhälle har under senare år uppmärksammats i olika sammanhang, bl. a. i riksdagsmotioner och frågor. Genom landstingen utgår nu i många fall ersättning för glasögon till barn och ungdom. Det är naturligtvis önskvärt att alla människor med synnedsättning genom samhällets försorg kunde förses med glasögon.

Till detta område är knutet ytterligare problem som behöver belysas och åtgärdas. Det gäller dels handeln med glasögon och legitimationen för undersökningar, dels frågan om synfel som påverkar elevers läsinläring. I båda dessa delar har förts långa diskussioner utan att något egentligt resultat nåtts, varför det finns anledning för regeringen att ta initiativ.

När det gäller handeln med glasögon kommer man direkt in på frågan om legitimation av optiker. Frågan kommer ofta i kläm mellan företrädare för ögonläkare och företrädare för optiker. Varje år utförs 700 000–800 000 synundersökningar, varav 70 % av optiker och 30 % av läkare. Båda legitimeras av socialstyrelsen. Under senare år har uppmärksammats att konkurrensen inom glasögonhandeln skärpts. Det borde ge lägre priser, vilket är tillfredsställande under förutsättning att inte säkerheten och noggrannheten på ett synnerligen känsligt område äventyras.

I stora annonser har ett Stockholmsföretag reklamerat med lägre priser bl. a. på grund av högre grad av självbetjäning än andra optikeraffärer och därför att bågarna köps direkt från fabrikerna utan mellanhänder. Företaget har vid flera tillfällen anmälts till konsumentverket. Även reklamationsnämnden har varit inkopplad. Insändare i tidningarna har påpekat att affärsmetoderna inte varit justa, att man saknat den legitimerade personal som man annonserat om etc. Det är också känt att företaget haft svårigheter anställa legitimerade optiker. Optikernas riksförbund har efter påstötningar fått socialstyrelsen att infordra rapport över företagets verksamhet. Bl. a. har påpekats det vilseledande i reklamen att företaget ägs av tre läkare, vilket fått människor att tro att de är ögonläkare. Ingen av dem är detta och deltar inte heller i arbetet. Utprovnigen sägs ombesörjas av sjuksköterskor som saknar optikerlegitimation.

Den andra frågan gäller skolans synundersökningar, vilka f. n. är alltför summariska. Bl. a. undersöks inte elevers samsyn och närseende tillfredsställande genom s. k. binokular. Även i denna fråga riskerar eleven att komma i kläm på grund av "utpräglat skråtänkande" hos vissa läkare. Vid undersökningar som vidtagits har nämligen konstaterats att elevers läs- och skrivsvårigheter i vissa fall beror på brister i samsynen, vilket en del ögonläkare förnekar trots specialundervisande lärares påpekanden att så är fallet. Synvården i skolan borde följaktligen avsevärt förbättras. Tyvärr har frågan inte ens tagits upp i skolhälsovårdsutredningen (SOU 1976:46) och någon proposition i ärendet med anledning av utredningen har inte aviserats. Frågan om huvudmannaskapet för skolhälsovården

är naturligtvis direkt avgörande för fortsättningen, men det finns anledning att inför SIA-skolans genomförande rekommendera landsting och kommuner att utvidga nuvarande läkarundersökningar i skolorna. Med anledning av det anförda ber jag att få ställa följande frågor till statsrådet Troedsson:

1. Har socialstyrelsens och andra undersökningar givit garantier för att den skärpta konkurrensen på glasögonmarknaden sker under för allmänheten säkra förhållanden när det gäller tillgången på legitimerad personal i s. k. lågprisbutiker och hur kontrolleras detta fortsättningsvis?
2. Avser statsrådet att vidta åtgärder för att påskynda tillkomsten av en säkrare synvård i skolorna för att tidigare än nu bl. a. kunna sätta in adekvat specialundervisning?
3. När kan proposition angående skolhälsovården förväntas?

Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 1 december

1977/78:178 av *Hugo Bergdahl* (fp) till statsrådet Olof Johansson om inrättande av ett energiforskningsinstitut i Västerås:

Delegationen för energiforskning (DFE) har angivit att det statliga energiforskningsprogrammet i första hand bör

stödja utvecklingen av den teknik som krävs för att förändra energisystemet i enlighet med de tidigare angivna målen

vid behov demonstrera nya tekniska system för de potentiella användarna

ta fram underlag för bedömning av ekonomiska, hälso- och miljömässiga samt andra förutsättningar för introduktion av nya tekniska system och för bedömning av hur och i vilken takt de kan introduceras

klarlägga energisystemets samband med andra samhällsfunktioner och dess internationella relationer.

Huvuddelen av den statligt finansierade energiforskningen bedrivs i dag vid våra universitet och högskolor och denna ordning torde komma att gälla också för framtiden. Samtidigt talar starka skäl för att det skulle vara till fördel för energiforskningen om man kunde åstadkomma ett bredare samarbete mellan olika intressenter på energiområdet inom ramen för ett särskilt energiforskningsinstitut. Ett sådant institut skulle dels kunna ägna sig åt forskningsuppgifter av det slag som DFE skisserat, dels ägna sig åt olika tekniska problem i samarbete med berörda industrier.

Den idealiska platsen för ett energiforskningsinstitut är Västerås. I Västerås finns tekniker och då inte minst energitekniker, liksom ett omfattande industriellt kunnande på området.

Nr 38

Torsdagen den
1 december 1977

---

*Meddelande om
frågor*

Torsdagen den
1 december 1977

*Meddelande om
frågor*

Mot den bakgrunden vill jag till statsrådet Johansson ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till att ett energiforskningsinstitut inrättas och att detta förläggs till Västerås?

1977/78:179 av *Olof Palme* (s) till statsministern om uttalanden rörande energisparande i bostäder:

Den 2 september 1976 uttalade centerledaren Thorbjörn Fälldin i TV angående centerns s. k. plan för energibesparingar i bostäder: "Om du sparar in, enligt de möjligheter som står till buds, då är det en fjärdedel av all energiförbrukning. Du behöver inte spara mer än hälften av detta för att klara alla 13 kärnkraftverken."

Den 25 november 1977 förklarade bostadsminister Elvy Olsson att energisparande i bostäder i och för sig inte hade nämnvärd betydelse i debatten om det framtida behovet av kärnkraft: "Det är ganska ointressant i den här debatten därför att det är olja man sparar."

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsministern:

Är det Thorbjörn Fälldins eller Elvy Olssons uttalande, som återspeglar regeringens officiella ståndpunkt?

1977/78:180 av *Thage Peterson* (s) till industriministern om infriande av vallöfte om 400 000 nya jobb:

I valrörelsen 1976 lanserade centern det stora vallöftet 400 000 nya jobb. Av dessa skulle merparten skapas inom industrin.

Under ett år har kriserna i industrin avlöst varandra. Arbetsplatser – många på mindre orter – avvecklas. Arbetslösheten är i ökande. Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till industriministern:

När ämnar centern, i regeringsställning, börja skapa de utlovade 400 000 nya jobben?

1977/78:181 av *Anna Wohlin-Andersson* (c) till bostadsministern om regeringsbeslut i visst förköpsärende:

På vilka grunder har regeringen vägrat ge Valdemarsviks kommun tillstånd till förköp av fastigheten Fångö 1:12 i Gryts socken i Valdemarsviks kommun?

1977/78:182 av *Lena Hjelm-Wallén* (s) till statsrådet Britt Mogård om översynen av de privata skolornas ställning:

I budgetpropositionen 1977 meddelade regeringen avsikten att göra en översyn av de privata skolornas ställning. Under våren 1977 godkände regeringen två privatskolor, vilkas ansökan de berörda kommunerna hade avslagit. I augusti 1977 kallades en sakkunnig till utbildningsdeparte-

mentet för privatskoleöversynen. Några direktiv för översynen har inte offentliggjorts. Denna för skolväsendet principiellt så viktiga fråga kommer alltså att handläggas isolerat i regeringens kansli utan insyn.

Vill statsrådet Mogård redovisa målsättningen för översynen av privatskolorna och vilka arbetsuppgifter som gäller för utredningsmannen?

1977/78:183 av *Allan Åkerlind* (m) till justitieministern om åtgärder mot tvåårsingripanden i vissa ärenden rörande vårdnad av barn:

På grund av nuvarande lagstiftning förekommer tragiska fall där barn tvingas bort från den förälder som de vill vara hos. Eftersom jag redan 1967 motionerade om att man skulle ta större hänsyn till barnets vilja, och då motionen den gången behandlades positivt av riksdagen vill jag fråga justitieministern:

När kan en ny lagstiftning, som tar hänsyn till barnets vilja när det gäller placeringar enligt barnavårdslagen, föreläggas riksdagen?

1977/78:184 av *Olle Göransson* (s) till industriministern om åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen i Fagerstaregionen:

Västmanland är det län som har den högsta andelen industrissysselsatta i landet. I de flesta av länets elva kommuner svarar det dominerande företaget för mer än halva industrissysselsättningen. Fagersta och Skinnskatteberg är extremfall i fråga om ensidigt beroende av ett enda företag.

Den 28 november redovisade Fagersta Bruk en utredning om kolstålets framtid. Utredningens förslag har godkänts av Fagersta Bruks styrelse. Konsekvenserna för de anställda och för berörda kommuner blir att 480 arbetstillfällen försvinner. Främst drabbas Skinnskatteberg och Fagersta. Det får ödesdigra konsekvenser för den redan nu svaga Fagerstaregionen.

Är statsrådet beredd att vidta omedelbara åtgärder så att en del av de i valrörelsen av centern utlovade 400 000 nya jobben kan komma Fagerstaregionen till del för att förhindra den negativa utvecklingen?

1977/78:185 av *Bengt Fagerlund* (s) till industriministern om åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen i Lessebo:

Södra Skogsägarna har beslutat att lägga ner sågverken i Lessebo och varsla 80 anställda om uppsägning. Till detta skall läggas att Lessebo pappersbruk under en tioårsperiod minskat antalet sysselsatta med mellan 300 och 400. Lessebo samhälle är ett typiskt bruksamhälle som helt dominerats av pappersbruket och sågverket som har samma ägare.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till industriministern:

Vad avser industriministern att göra för att kravet på företags sociala ansvar skall uppfyllas?

Planerar regeringen eventuellt att påverka företag som dominerar en ort att skaffa fram ersättningsindustri så att sysselsättningen kan upprätthållas i bruksorterna?

Torsdagen den
1 december 1977

*Meddelande om
frågor*

1977/78:136 av *Martin Olsson* (c) till statsrådet Ingegerd Troedsson om ökade resurser till reumatikervården:

Reumatikerna utgör den största sjukdomsgruppen i vårt land, och ledgångsreumatism, den vanligaste formen av reumatism, har drabbat ca 250 000 personer. Vuxna utgör huvuddelen av de sjuka, men även ungefär 2 000 ungdomar upp till 16 år lider av reumatiska sjukdomar.

Även om många reumatiker behandlas av allmänläkare och internmedicinare har reumatikervården en alldeles för ringa omfattning i förhållande till antalet sjuka, varför väntetiderna ofta blir långa för de vård-sökande.

Landstingen har ansvaret för reumatikervården liksom för övrig sjukvård, men många landsting saknar egna vårdresurser och hyr i stället platser vid något av de specialistsjukhus som ägs och drivs av Riksförbundet mot reumatism. Trots bristen på vårdresurser diskuteras eventuellt nedläggning av eller minskning av antalet vårdplatser vid ett av dessa specialistsjukhus, nämligen det i Östersund, vilket utlöst protester från tusentals vårdbehövande.

Erforderliga öknings beträffande såväl vuxen- som barnreumatikervården torde ha begränsats dels på grund av att antalet specialistutbildade läkare endast uppgår till ett 40-tal, dels på grund av landstingens ekonomiska situation.

Med anledning av rådande begränsningar för specialistutbildningen inom reumatologin, behovet av ökad forskning inom området och de bristande vårdresurserna inom reumatikervården i förhållande till den vård de sjuka har rätt att begära vill jag ställa följande fråga till statsrådet Troedsson:

Vilka åtgärder övervägs och vilka initiativ avser regeringen att ta för att reumatikervården skall tillföras erforderliga resurser?

§ 28 Kammaren åtskildes kl. 17.16.

In fidem
BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

1977/78:38

Torsdagen den 1 december

Alemyr, Stig (s) 53, 54
Bengtsson, Ingemund (s) 18
Bergqvist, Holger (fp) 20
Bergqvist, Jan (s) 56, 63, 65
Ekelund, Ulla (c) 46
Feldt, Kjell-Olof (s) 11, 12, 13, 14
Granstedt, Pär (c) 24, 25, 28, 31, 33
Green, Åke (s) 15
Hagberg, Helge (s) 45
Hagberg, Lars-Ove (vpk) 30, 32, 33
Hallgren, Karl (vpk) 22, 24, 25, 26, 29
Hambraeus, Birgitta (c) 6
Hernelius, Allan (m) 37, 39, 40
Högström, Ivar (s) 40
Jonasson, Bertil (c) 48
Lantz, Inga (vpk) 9, 10, 11
Marklund, Eivor (vpk) 68, 70
Nordin, Even-Erik (c) 35, 38, 40, 41, 44
Olsson, Elvy, bostadsminister 47
Petersson, Per (m) 43, 45
Strindberg, Per-Olof (m) 8, 9
Unckel, Per (m) 19, 21
Wikström, Jan-Erik, utbildningsminister 5, 7, 9, 10
Winther, Eva (fp) 49, 51
Wohlin-Andersson, Anna (c) 16
Åsling, Nils, industriminister 11, 12, 13, 14, 17, 49, 50, 51, 52, 54, 61, 65, 67, 69

